

Centraal Planbureau

CPB Achtergronddocument | 23 maart 2018

Decennium onderwijs- en arbeidsmarktcarrières cohort 2006

Aenneli Houkes-Hommes
Koen van der Ven
Sonny Kuijpers
Kees Folmer

Inhoud

1	Inleiding—4
2	Welke jongeren bevat deze studie?—6
3	Overzicht opleidingsroutes—10
3.1	Inleiding—10
3.2	Opleidingsniveaus en doorstroomroutes—10
3.3	Primair onderwijs—11
3.3.1	Inleiding—11
3.3.2	Basisonderwijs (bo)—11
3.3.3	Speciaal basisonderwijs (sbo)—11
3.3.4	Speciaal onderwijs (so)—11
3.4	Voortgezet onderwijs—12
3.4.1	Inleiding—12
3.4.2	Speciaal voortgezet onderwijs—13
3.4.3	Praktijkonderwijs—13
3.4.4	Vmbo—14
3.4.5	Havo en vwo—15
3.5	Tertiair onderwijs—16
3.5.1	Inleiding—16
3.5.2	Middelbaar beroepsonderwijs—16
3.5.3	Hoger onderwijs (ho)—18
4	Onderwijscarrières—19
4.1	Inleiding—19
4.2	Onderwijsroutes onder startkwalificatieniveau—19
4.3	Onderwijsroutes precies op startkwalificatieniveau—21
4.4	Onderwijsroutes naar mbo-3—22
4.5	Onderwijsroutes naar mbo4—23
4.6	Onderwijsroutes naar hoger onderwijs—23
5	Wie komt waar terecht?—26
5.1	Inleiding—26
5.1.1	Leeswijzer—26
5.2	Voortgezet speciaal onderwijs (vso)—27
5.3	Praktijkonderwijs—29
5.4	Vooropleiding vmbo assistent en leerwerktraject—31
5.4.1	Inleiding—31
5.4.2	Onderwijsuitkomsten—32
5.4.3	Onderwijsroutes—32
5.4.4	Onderwijsduur—33

5.4.5	Arbeidsmarkt—34
5.5	Vooropleiding vmbo basisberoepsgerichte leerweg—36
5.5.1	Inleiding—36
5.5.2	Onderwijsuitkomsten—36
5.5.3	Onderwijsroutes—38
5.5.4	Onderwijsduur—38
5.5.5	Arbeidsmarkt—39
5.6	Vooropleiding vmbo kaderberoepsgerichte leerweg—41
5.6.1	Inleiding—41
5.6.2	Onderwijsuitkomsten—42
5.6.3	Onderwijsroutes—43
5.6.4	Onderwijsduur—43
5.6.5	Arbeidsmarkt—45
5.7	Vooropleiding vmbo gemengde leerweg—47
5.7.1	Inleiding—47
5.7.2	Onderwijsuitkomsten—47
5.7.3	Onderwijsroutes—48
5.7.4	Onderwijsduur—49
5.7.5	Arbeidsmarkt—50
5.8	Vooropleiding vmbo-theoretische leerweg—52
5.8.1	Inleiding—52
5.8.2	Onderwijsuitkomsten—52
5.8.3	Onderwijsroutes—53
5.8.4	Onderwijsduur—54
5.8.5	Arbeidsmarkt—56
5.9	Vooropleiding havo—58
5.9.1	Inleiding—58
5.9.2	Onderwijsuitkomsten—58
5.9.3	Onderwijsroutes—59
5.9.4	Onderwijsduur—59
5.9.5	Arbeidsmarkt—60
5.10	Vooropleiding vwo—62
5.10.1	Inleiding—62
5.10.2	Onderwijsuitkomsten—62
5.10.3	Onderwijsroutes—63
5.10.4	Onderwijsduur—63
5.10.5	Arbeidsmarkt—64
5.11	Zonder vooropleiding—65
5.11.1	Inleiding—65
5.11.2	Onderwijsuitkomsten—66
5.11.3	Onderwijsroutes—67
5.11.4	Onderwijsduur—67
5.11.5	Arbeidsmarkt—68

Literatuur—70

Inleiding

Aanleiding

Wie te laag is opgeleid, maakt weinig kans op een duurzame plek op de arbeidsmarkt. De overheid stimuleert jongeren daarom om hun arbeidsmarktcarrière pas te starten nadat ze minimaal een bepaald onderwijsniveau hebben behaald. Dit minimale onderwijsniveau heet 'startkwalificatie' en betreft een diploma havo, vwo of mbo2. Dit is het onderwijsniveau dat volgens beleidsmakers minimaal nodig is om voldoende kans te hebben om duurzaam inzetbaar te zijn op de arbeidsmarkt.

Onderzoek

Deze rapportage is een achtergronddocument dat hoort bij de notitie '[waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt](#)'. Waar de notitie zich concentreert op de hoofdvragen, beschrijft dit achtergronddocument veel details. Het geeft een uitgebreid overzicht van de onderwijs- en arbeidsmarktloopbanen van jongeren. Deze loopbanen hebben we gesorteerd per vooropleiding in het voortgezet onderwijs.

We volgen een volledig cohort jongeren negen jaar nadat ze hun middelbareschooldiploma hebben gehaald. We volgen hun onderwijs- en arbeidsmarktcarrière. We vergelijken de onderwijs- en arbeidsmarktcarrières van jongeren van verschillende vooropleidingen. We brengen alle jongeren in beeld en focussen op jongeren met een onderwijsniveau rond de startkwalificatie.

Bijsluiter

Dit onderzoek is geen experiment. We weten van sommige kenmerken slechts dat er samenhang (correlatie) is, maar niet of ze elkaar veroorzaken, los van elkaar staan of een gemeenschappelijke oorzaak hebben. Dit betekent dat we de vraag 'wat is de waarde van de startkwalificatie op de arbeidsmarkt' niet in algemene termen kunnen beantwoorden.

Juridisch kader startkwalificatie

Om ervoor te zorgen dat jongeren minimaal startkwalificatieniveau (mbo2, havo of vwo) halen voordat ze van school gaan, zijn er verschillende wetten:

- 1) Tot en met het schooljaar waarin jongeren 16 worden geldt de leerplicht.
- 2) Sinds 1 augustus 2007 is er hiernaast ook de kwalificatieplicht. Tot hun 18^e verjaardag zijn jongeren kwalificatieplichtig. Dit betekent dat zij onderwijs moeten blijven volgen totdat zij een diploma op minimaal startkwalificatieniveau hebben gehaald.
- 3) Hebben jongeren tussen de 18 en 23 jaar nog geen startkwalificatie, dan vallen zij onder de RMC-wet (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten). Op deze leeftijd zijn jongeren niet meer verplicht om naar school te gaan, maar worden zij en gestimuleerd om (terug) naar school te gaan of om werk te vinden waarnaast ze een diploma op startkwalificatieniveau kunnen halen.

Het is niet mogelijk met dit soort data een oorzaak-gevolgrelatie te onderzoeken. We kunnen dus niet aantonen of ontkrachten dat de startkwalificatie deze gunstigere arbeidsmarktpositie *veroorzaakt*.

Ook weten we alleen zeker dat deze verbanden gelden voor *dit cohort* en kunnen we de conclusies niet met zekerheid doortrekken naar andere cohorten. Zo zijn er twee ontwikkelingen die de onderwijs- en arbeidsmarktcarrière van het onderzochte cohort waarschijnlijk anders beïnvloed hebben dan recentere cohorten.

Ten eerste kwam een deel van dit cohort voor het eerst op de arbeidsmarkt tijdens de crisis. Ten tweede is de uitval onder mbo2'ers tegenwoordig de helft lager dan ten tijde dat ons cohort mbo-diploma's aan het halen was. Het aantal voortijdig schoolverlaters is tussen het schooljaar 2009/2010 en 2015/2016 met bijna de helft gedaald (van een kleine 40.000 naar een kleine 23.000) (DUO 2018). De mbo2'ers uit ons cohort vallen gemiddeld uit rond 2009, dus de uitvalpercentages mbo2 van jongere cohorten zullen lager zijn dan die van ons cohort. Dit zou heel goed kunnen liggen aan het startkwalificatiebeleid dat sinds 2007 gevoerd is. Ook hier is echter slechts sprake van het waarnemen van een correlatie. Het is niet op basis van de cijfers te zeggen of de dalende uitval veroorzaakt werd door het beleid, of dat er (deels of geheel) een heel andere reden voor was

Echter, ondanks dat we allerlei zaken niet met zekerheid kunnen zeggen, geeft het volgen van een volledige jaargang jongeren uiteraard wel een beeld. Naast het feit dat we een volledige jaargang volgen, volgen we jongeren negen jaar lang iedere maand in arbeidsmarkt en onderwijs. Dit geeft dus een uitgebreid en langdurig inzicht in de onderwijs- en arbeidsmarktcarrière van een grote groep jongeren.

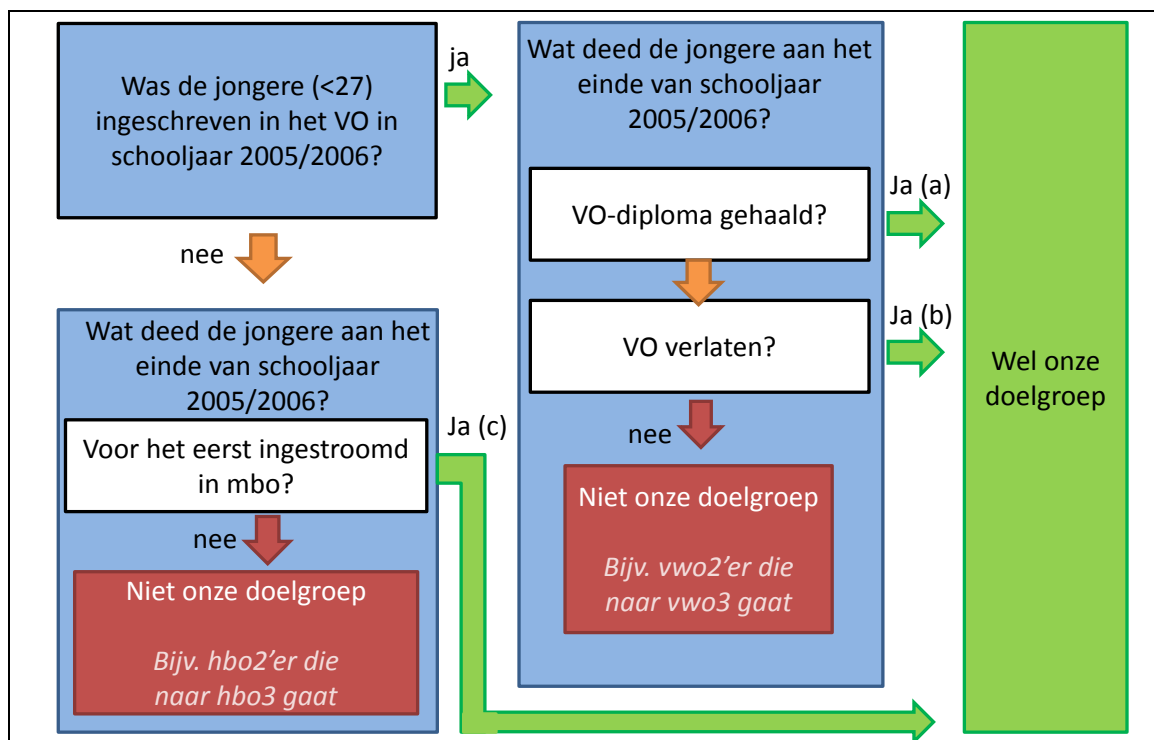
Leeswijzer

We beginnen het rapport na deze inleiding met hoofdstuk 2 dat beschrijft welke jongeren het studiecohort bevat en wat voor achtergrondkenmerken deze hebben. Daarna volgt hoofdstuk 3 waarin we kort het Nederlandse onderwijssysteem beschrijven, zodat de onderwijsroutes goed te plaatsen zijn. Daarna volgt hoofdstuk 4 met daarin de onderwijsroutes van de onderzochte jongeren per eindniveau: via welke (stapeling van) diploma's zijn ze op het bewuste eindniveau gekomen? Vervolgens volgt hoofdstuk 5, dat een uitgebreid overzicht geeft van de onderwijs- en arbeidsmarktuitskomsten van jongeren, per vooropleiding in het voortgezet onderwijs. Leerlingen met hetzelfde voortgezet onderwijsdiploma blijken heel verschillend terecht te komen in onderwijs en arbeidsmarkt. Het is interessant te laten zien hoe zeer dit verschilt.

1 Welke jongeren bevat deze studie?

Het cohort dat wij bestuderen bestaat uit ongeveer 230.000 jongeren. Dit zijn alle jongeren die aan het einde van het schooljaar 2005/2006 27 jaar of jonger waren en waarvoor geldt dat zij aan het einde van het schooljaar 2005/2006 a) een diploma aan het voortgezet onderwijs hebben gehaald of b) zonder diploma het voortgezet onderwijs hebben verlaten en/of c) voor het eerste zijn ingestroomd in het middelbaar beroepsonderwijs. De onderstaande figuur ligt dit toe:

Figuur 1.1 Welke jongeren horen tot de doelgroep van deze studie?

We volgen de onderwijs- en arbeidsmarktcarrière van deze jongeren vanaf zomer 2006 (een jaar voor invoering van de startkwalificatieplicht) tot en met oktober 2015, het einde van onze meetperiode.

Ons cohort bestaat voor 39% uit jonge mannen met een Nederlandse achtergrond, 37% uit jonge vrouwen met een Nederlandse achtergrond, 12% uit jonge mannen met een migratie-achtergrond en 12% uit jonge vrouwen met een migratie-achtergrond.

83% geslaagde tieners

Verreweg de meeste (83%) jongeren in ons cohort hebben aan het einde van schooljaar 2005/2006 net succesvol eindexamen gedaan in het voortgezet onderwijs (zie a in figuur 2.1). Zij zijn grotendeels (88%) tussen de 16 en 19 jaar oud op dat moment. We volgen hen vervolgens negen jaar, dus aan het eind van de meetperiode (oktober 2015) zijn zij tussen de

25 en 28 jaar oud. Mannen en vrouwen zijn er ongeveer evenveel in de diplomagroep. Een kwart (24%) van hen heeft een migratieachtergrond.

17% tijdelijke schoolverlaters

De andere 17% zijn ofwel jongeren die aan het einde van het schooljaar 2005/2006 het voortgezet onderwijs verlaten zonder dat ze op dat moment een diploma hebben gehaald (zie b in figuur 2.1), ofwel jongeren die in het schooljaar 2005/2006 niet ingeschreven waren bij een bekostigde instelling voor voortgezet onderwijs, maar wel in 2006 voor het eerst instromen in het middelbaar beroepsonderwijs (zie c in figuur 2.1). Ook deze twee groepen samen bevatten veel 16 tot 19-jarigen, 55%. De andere 45% is tussen 13 en 27 jaar, waarbij 89% van de leerlingen 23 jaar of jonger is aan het begin van de meetperiode, dus tussen de 22 en 31 jaar aan het einde van de meetperiode. Er zijn minder vrouwen (42%) dan mannen in deze groep. Leerlingen met een migratie-achtergrond zijn oververtegenwoordigd: 43% van de 'tijdelijk schoolverlaters' heeft een migratie-achtergrond. Met name de groep jonge mannen met een migratie-achtergrond is oververtegenwoordigd binnen deze groep. Ons totale cohort bevat 12% mannen met een migratie-achtergrond, de groep 'tijdelijke schoolverlaters' bevat er 24%. Dit hoge percentage wordt deels verklaard door recente migranten en vluchtelingen die hun eerdere onderwijs carrière in een ander land hebben gevolgd en daardoor in Nederland niet in de onderwijscijfers van het CBS terug te vinden zijn. De groep bestaat verder uit 34% jonge mannen met een Nederlandse achtergrond, 23% uit jonge vrouwen met een Nederlandse achtergrond en 19% uit jonge vrouwen met een migratie-achtergrond.

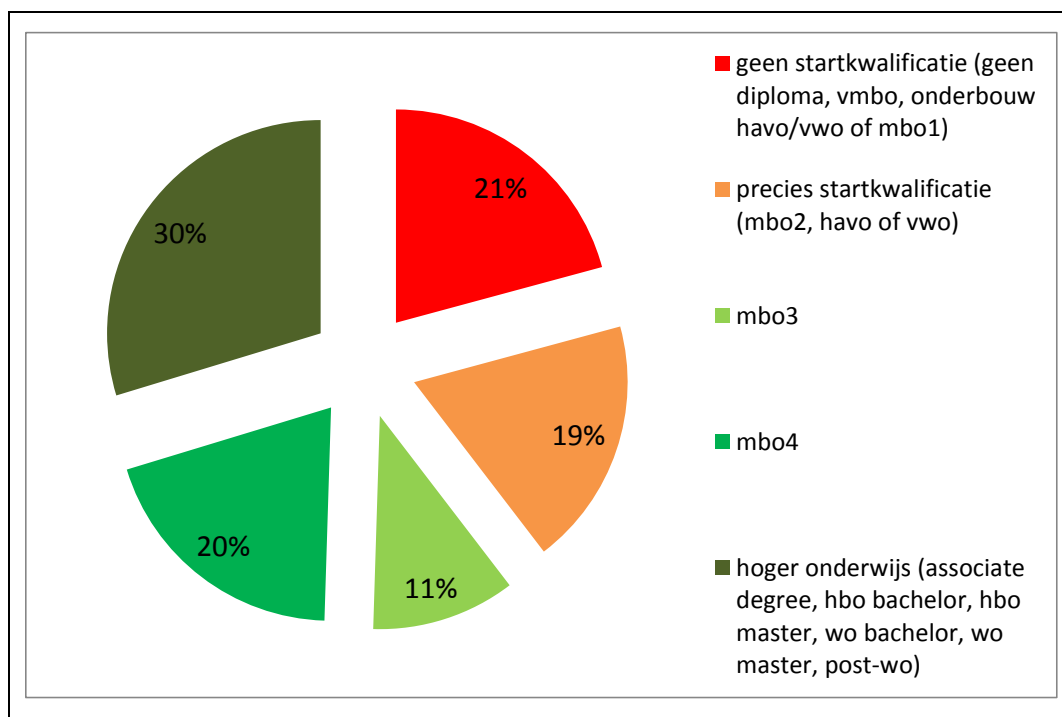
Vijf onderwijsniveaus

We verdelen de jongeren in vijf onderwijsniveaus. We delen de jongeren in naar hoogst behaalde diploma. Figuur 2.2 geeft aan hoe de jongeren uit ons cohort zijn verdeeld over de verschillende onderwijsniveaus. We onderscheiden vijf (hoofd-)onderwijsniveaus: geen startkwalificatie, precies startkwalificatie, mbo3, mbo4 en hoger onderwijs.

De eerste groep bestaat uit jongeren zonder startkwalificatie. Dit zijn jongeren zonder diploma of met alleen een vmbo- of mbo1-diploma. De tweede groep bestaat uit jongeren met precies een startkwalificatie. Hun hoogste diploma is een mbo2-, havo- of vwo-diploma. De derde groep bestaat uit jongeren met als hoogste diploma mbo3. Bij de vierde groep is dat een diploma mbo4. De vijfde groep bestaat uit jongeren die een diploma in het hoger onderwijs hebben gehaald. Dit kan een *associate degree*, een hbo bachelor, een hbo master, een wo bachelor, een wo master of een post-wo-diploma zijn.

Van alle jongeren in ons cohort heeft 21% geen startkwalificatie gehaald, 19% precies een startkwalificatie, 11% een mbo3-diploma, 20% een mbo4-diploma en 30% een diploma hoger onderwijs. Uiteindelijk kan ons cohort nog meer diploma's halen, omdat 12% nog aan het studeren is aan het eind van onze meetperiode. In de percentages in deze alinea is deze 12% meegenomen. Zij hebben ook nu al een (voorlopig) hoogste diploma gehaald en zijn ingedeeld met dat voorlopige diploma, maar zijn nog verder aan het leren, dus ze kunnen in de toekomst nog in een hogere categorie gaan vallen.

Figuur 1.2 Aandeel leerlingen met een bepaald onderwijsniveau in ons cohort

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Overall in het rapport waar het gaat over onderwijscarrières nemen we alle jongeren uit het cohort mee. Daar waar het gaat over arbeidsmarktcarrières laten we deze 12% leerlingen die nog aan het studeren zijn weg, omdat zij niet (volledig) beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Dit doen we omdat we geen conclusies over arbeidsmarktuitskomsten willen verbinden aan karakteristieken van studentenbijbanen. Van de 230.000 jongeren in ons cohort houden we er daardoor ongeveer 200.000 jongeren over.

De samenstelling van de vijf onderwijsniveaus is verschillend. Zo zijn mannen en vrouwen niet evenredig verdeeld over de onderwijsniveaus. Bijna de helft (48%)¹ van de mannen in ons cohort heeft negen jaar na hun middelbareschooldiploma een opleidingsniveau onder of precies gelijk aan startkwalificatieniveau gehaald. Bij vrouwen is dat een derde (33%).² Vrouwen zijn in de meerderheid bij de hogere diploma's. Zo heeft 21% van de vrouwen mbo4-diploma als hoogste diploma, tegenover 18% van de mannen. Van de mannen heeft krap een kwart (24%) een diploma hbo of wo tegenover ruim een derde (35%) van de vrouwen.

Ook de 'geslaagde tieners' (degenen met een vo-diploma aan het begin van de meetperiode) en de 'tijdelijke schoolverlaters' (degenen zonder vo-diploma aan het begin van de meetperiode) zijn niet evenredig verdeeld over de gemeten achtergrondkenmerken. Zoals de onderstaande tabel laat zien is bijvoorbeeld het aandeel jongens met een migratie-achtergrond twee keer zo hoog (24%) in de groep jongeren die aan het begin van de

¹ Deze 48% bestaat uit 41% die al gestopt is met studeren en 7% die nog aan het studeren is. Van deze 7% zal dus waarschijnlijk ook nog een deel uiteindelijk hoger dan startkwalificatie gediplomeerd worden.

² Deze 33% bestaat uit 28% die al gestopt is met studeren en 5% die nog aan het studeren is.

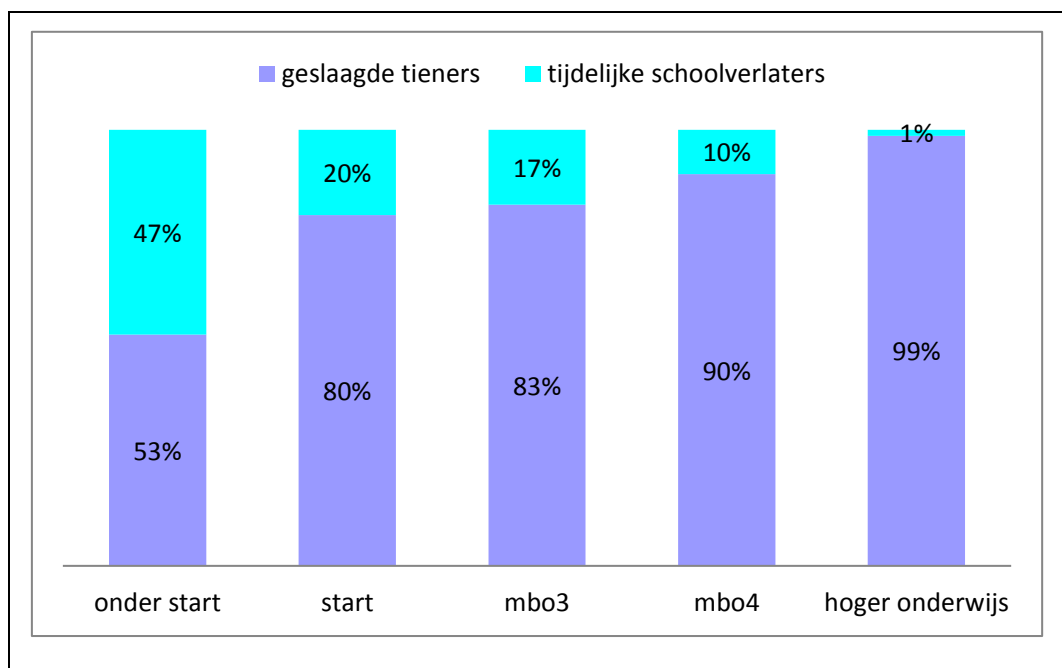
meetperiode het vo had verlaten zonder diploma (om deels later weer terug te keren) en/of zonder diploma voor het eerst instroomde in het middelbaar beroepsonderwijs dan in het hele cohort (12%). Meisjes met een Nederlandse achtergrond zijn juist weer het meest ondervertegenwoordigd in deze groep ‘tijdelijke schoolverlaters’.

Tabel 1.1 Aandeel jongeren zonder vo-diploma aan begin meetperiode naar kenmerken

	Gehele cohort	Vo verlaten zonder diploma of zonder diploma voor het eerst ingestroomd in mbo
Jongens NLse achtergrond	39%	34%
Jongens migratieachtergrond	12%	24%
Meisjes NLse achtergrond	37%	23%
Meisjes migratieachtergrond	12%	19%

Deze twee groepen: ‘geslaagde tieners’ (degenen met een vo-diploma aan het begin van de meetperiode) en de ‘tijdelijke schoolverlaters’ (degenen zonder vo-diploma aan het begin van de meetperiode) zijn ook verre van evenredig verdeeld over de onderwijsniveaus. Met name de groep ‘zonder startkwalificatie’ bevat veel tijdelijke schoolverlaters. Zie figuur 2.3.

Figuur 1.3 Aandeel jongeren met en zonder VO-diploma aan begin meetperiode per uiteindelijk behaald onderwijsniveau

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. Uitleg figuur: in het lichtblauw de jongeren uit ons onderzoek die aan het begin van de meetperiode nog geen vo-diploma hebben gehaald. In het donkerblauw degenen die net geslaagd zijn voor een vo-diploma aan het begin van de meetperiode. De percentages geven per uiteindelijk behaald hoogste diploma (bijvoorbeeld mbo4) weer wat de verhouding is tussen jongeren die aan het begin van de meetperiode net geslaagd waren voor het vo (bij de jongeren die uiteindelijk een mbo4-diploma als hoogste diploma halen is dit 90%) en degenen die ongeslaagd het vo verlieten of in 2005/2006 niet op het vo zaten, maar aan het einde van dat schooljaar voor het eerst instroomden in het mbo.

2 Overzicht opleidingsroutes

2.1 Inleiding

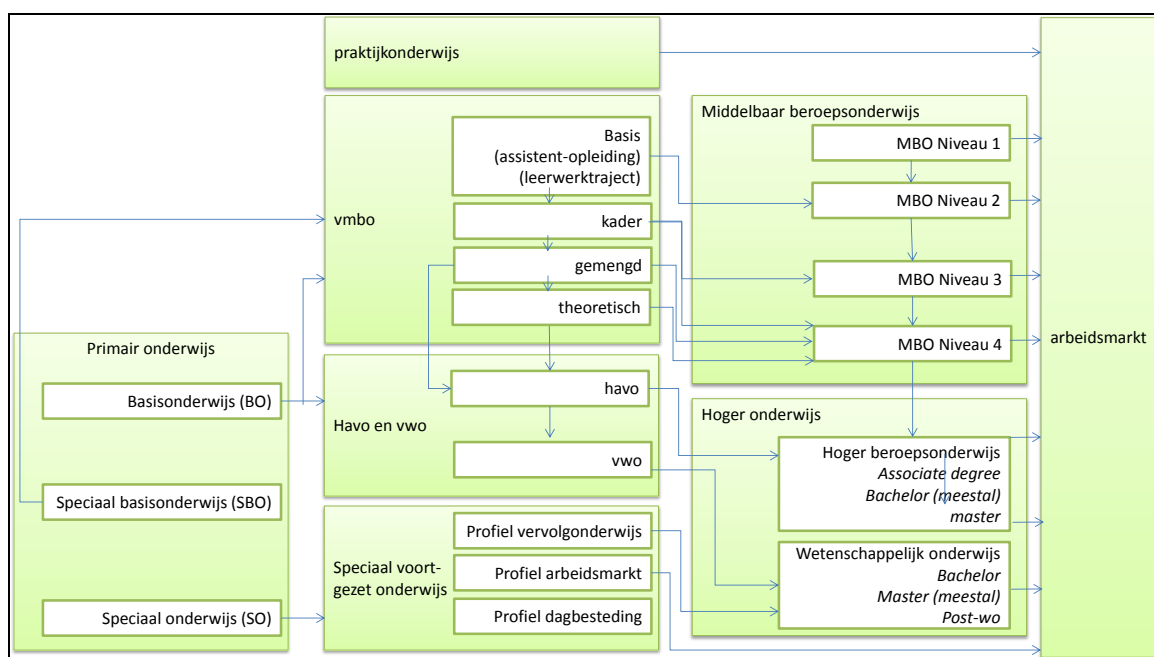
Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de onderwijsroutes in het reguliere onderwijs in Nederland. Het hoofdstuk bestaat na deze inleiding uit een overzicht (3.2) en een uitwerking naar de drie verschillende soorten onderwijs: primair (3.3), voortgezet (3.4), en tertiair onderwijs (3.5).

2.2 Opleidingsniveaus en doorstroomroutes

Figuur 3.1 geeft een overzicht van de doorstroommogelijkheden in het Nederlandse initiële onderwijs. Alleen de hoogste doorstroommogelijkheden zijn ingetekend.

- Primair onderwijs in de eerste kolom. Dit bestaat uit basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs;
- Voortgezet onderwijs in de tweede kolom. Dit bestaat uit speciaal voortgezet onderwijs, praktijkonderwijs, voorbereidend middelbaar onderwijs (vmbo) op drie niveaus (basis, kader en gemengd/theoretisch), hoger algemeen vormend onderwijs (havo) en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo);
- Tertiair onderwijs in de derde kolom. Dit bestaat uit middelbaar beroepsonderwijs (mbo) op de niveaus een tot met vier, hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo).

Figuur 2.1 Overzicht opleidingsniveaus en doorstroomroutes in het initieel onderwijs

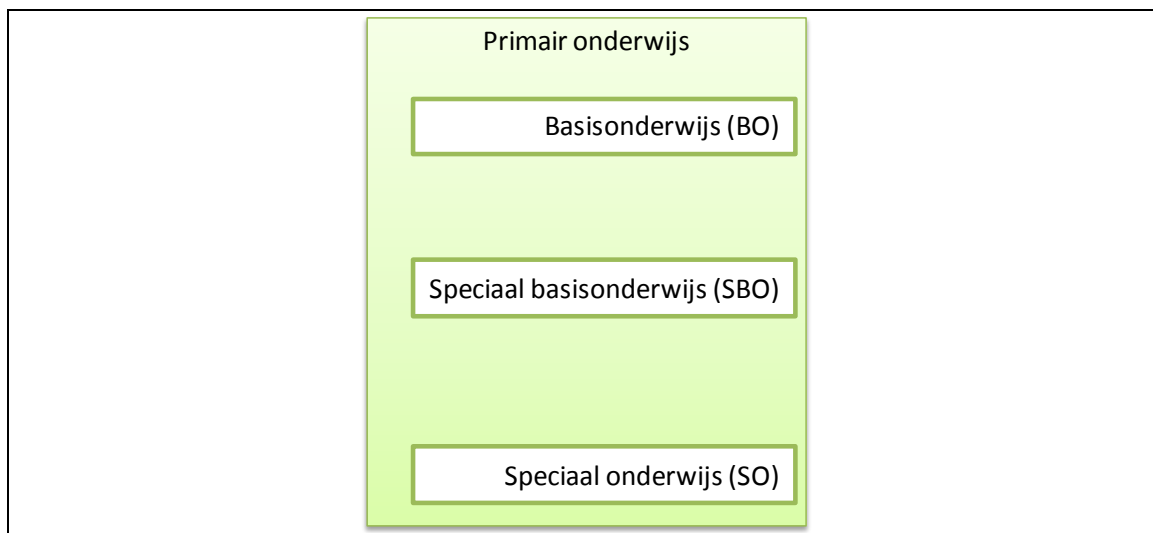

2.3 Primair onderwijs

2.3.1 Inleiding

Het primair onderwijs bestaat uit het basisonderwijs (bo), het speciaal onderwijs (so) en het speciaal basisonderwijs (sbo). Zoals bekend gaan verreweg de meeste kinderen naar het basisonderwijs (bo).

Figuur 2.2 Soorten primair onderwijs

2.3.2 Basisonderwijs (bo)

Basisonderwijs wordt gegeven op basisscholen. Kinderen beginnen met vier of vijf jaar aan hun opleiding en volgen acht jaar onderwijs tot ze ongeveer 12 jaar oud zijn. De overheid heeft kerndoelen opgesteld waarin staat wat de leerlingen geleerd moeten hebben in deze acht jaar.

2.3.3 Speciaal basisonderwijs (sbo)

Speciaal basisonderwijs (sbo) is geen speciaal onderwijs, maar een vorm van regulier onderwijs. De leerlingen leren hetzelfde als in het basisonderwijs (bo): ze hebben dezelfde kerndoelen. Leerlingen die naar het sbo gaan hebben leer-, gedrags- en/of opvoedingsproblemen die hen belemmeren zich optimaal te ontwikkelen binnen het basisonderwijs. In het speciaal basisonderwijs krijgen kinderen meer tijd dan op basisscholen om de kerndoelen te halen. Ook zijn de klassen in het speciaal basisonderwijs kleiner en er zijn meer deskundigen in en rond de klas. Leerlingen kunnen tot hun 14^e jaar op een school voor speciaal basisonderwijs terecht. Een deel van de leerlingen kan daarna gewoon naar het reguliere voortgezet onderwijs (Rijksoverheid 2018a).

2.3.4 Speciaal onderwijs (so)

Leerlingen die heel veel extra ondersteuning nodig hebben gaan niet naar het speciaal basisonderwijs (SBO), maar naar het speciaal onderwijs (so). Leerlingen kunnen er tot hun 12^e jaar blijven. Er zijn vier 'clusters' binnen het speciaal onderwijs (Rijksoverheid 2018a):

- cluster 1: blinde, slechthorende kinderen;
- cluster 2: dove, slechthorende kinderen;
- cluster 3: kinderen met een verstandelijke beperking of langdurige ziekte;
- cluster 4: kinderen met stoornissen en gedragsproblemen.

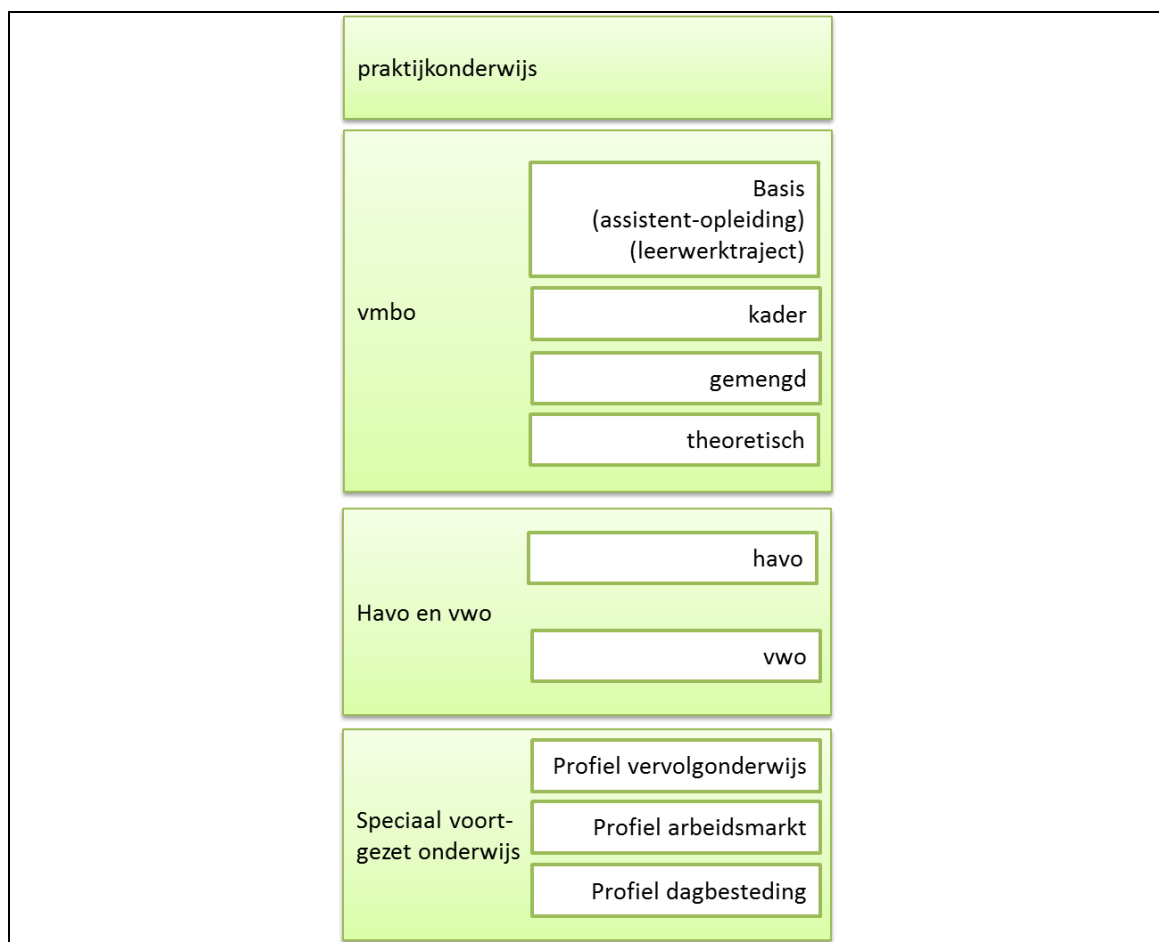
Er zijn echter ook leerlingen die bijvoorbeeld blind zijn of een verstandelijke beperking hebben die naar een basisschool gaan. Vanwege de wet Passend onderwijs zijn dit er steeds meer.

2.4 Voortgezet onderwijs

2.4.1 Inleiding

Het voortgezet onderwijs bestaat uit speciaal voortgezet onderwijs, praktijkonderwijs, vmbo, havo en vwo. Onder deze laatste drie valt zowel onderwijs aan jongeren, als volwasseneneducatie (vavo). Dit laatste bestaat uit vmbo theoretisch, havo en vwo en is voor meerderjarigen. Deze meerderjarigen zijn ook jongeren die uitgevallen zijn uit het reguliere onderwijs, maar toch een diploma willen halen.

Figuur 2.3 Soorten voortgezet onderwijs

Bron: Tholen et al. 2017 en Rijksoverheid 2018a.

Er bestaan ook aparte scholen voor leerlingen met bijzondere andere dan cognitieve talenten. Zo is zijn er scholen die een regulier onderwijsprogramma combineren met topsport, beeldende kunst, muziek of dans. De leerlingen hiervan doen naast sport, kunst of muziek een reguliere opleiding vmbo, havo of vwo, waarbij de lestijden zijn afgestemd op hun intensieve sportieve, kunstzinnige of muzikale activiteiten.

2.4.2 Speciaal voortgezet onderwijs

Leerlingen die naar het speciaal voortgezet onderwijs gaan komen meestal uit het speciaal onderwijs (so), omdat ze bijvoorbeeld doof zijn. Het is echter ook mogelijk dat zij doorstromen vanuit het speciaal basisonderwijs (sbo) of vanuit een basisschool (bo). Het speciaal voortgezet onderwijs heeft dezelfde clusters als het speciaal basisonderwijs (Rijksoverheid 2018a en IPO 2018).

Het speciaal voortgezet onderwijs heeft drie uitstroomprofielen:

1. *vervolgonderwijs*: regulier onderwijsprogramma vmbo, havo of vwo;
2. *arbeidsmarktgericht*: gericht op arbeidsmarkt, bij voorkeur duurzaam werk;
3. *dagbesteding*: gericht op zo zelfstandig mogelijk functioneren.

Leerlingen met het uitstroomprofiel 'vervolgonderwijs' volgen een opleiding voor een regulier diploma voortgezet onderwijs (vmbo, havo of vwo). Deze leerlingen stromen daarna door naar een vervolgopleiding in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs, of het wetenschappelijk onderwijs. Denk hierbij bijvoorbeeld aan dove leerlingen, leerlingen met een ernstige chronische ziekte of leerlingen met autisme, wier cognitieve vaardigheden niet gerelateerd zijn aan hun aandoening of beperking.

Leerlingen met een uitstroomprofiel 'arbeidsmarkt' of 'dagbesteding' zijn vrijgesteld van de kwalificatieplicht.

2.4.3 Praktijkonderwijs

Praktijkonderwijs is bedoeld voor leerlingen van wie de cognitieve vaardigheden niet voldoende zijn om een opleiding op het vmbo te doen. Het praktijkonderwijs leidt in principe direct op voor de arbeidsmarkt, maar een deel van de leerlingen studeert verder aan het middelbaar beroepsonderwijs. Mbo en praktijkopleiding werken hiervoor intensief samen. De opleiding duurt zes jaar. Tijdens de opleiding kunnen studenten zich specialiseren in een bepaald beroep. Ongeveer 60% van de studenten kiest voor zo'n specialisatie (Heijns, 2011).

Leerlingen kunnen het praktijkonderwijs afsluiten met diverse getuigschriften en diploma's. Zo kunnen studenten branchecertificaten halen, zoals vorkheftruck besturen. Ongeveer 40% van de studenten haalt een dergelijk certificaat, sommigen halen er meer dan een. 20% van de leerlingen in het praktijkonderwijs haalt een diploma op mbo1-niveau (Heijns, 2011). Leerlingen die het praktijkonderwijs hebben afgerond met een getuigschrift of diploma zijn vrijgesteld van de kwalificatieplicht.

2.4.4 Vmbo

De meeste leerlingen in het voortgezet onderwijs gaan naar het vmbo. Het vmbo kent vier leerwegen:

- basisberoepsgerichte leerweg;
- kaderberoepsgerichte leerweg;
- gemengde leerweg;
- theoretische leerweg (SPV 2018).

Daarnaast zijn er nog twee soorten opleidingen die als kopstudie op de onderbouw van vmbo-basis kunnen worden aangeboden.

- leerwerktrajecten (lwt);
- assistentopleidingen (ao) (nu onderdeel van de entree-opleiding).

Dit zijn beide maatwerktrajecten bedoeld om leerlingen met bijzondere ondersteuningsbehoeften te begeleiden in het behalen van een diploma (Tholen e.a. 2017).

Leerwerktraject (lwt)

Sinds 2001 mogen scholen in de bovenbouw van de basisberoepsgerichte leerweg een leerwerktraject aanbieden. Leerlingen volgen de reguliere programma's van de basisberoepsgerichte leerweg voor het vak Nederlands en het beroepsgerichte programma. Zij doen daarin mee aan zowel het schoolexamen als het centraal landelijk examen. Beide vakken moet de leerling met minimaal een 6 afronden. Dit is een kleiner pakket dan vereist voor een regulier vmbo-basisberoepsgericht diploma.

Een leerling die een leerwerktraject succesvol heeft afgerond heeft een diploma dat toegang geeft tot een verwante niveau 2-opleiding in het mbo. Hiervoor is de vmbo-instelling wel verplicht afspraken te maken met de betreffende mbo-instelling.

Assistent-opleiding (ao)

De assistent-opleidingen vallen sinds 2014 onder de entree-opleiding (een mbo-opleiding die gegeven wordt op het vmbo, zie paragraaf 3.5.2).

De jongeren in onze studie hebben hun middelbareschooldiploma echter gehaald in 2006, toen de entree-opleiding nog niet bestond, maar wel de assistentopleiding. Er waren twee assistentopleidingen:

De arbeidsmarktkwalificerende assistentopleiding (AKA): Deze opleiding wordt wel de 'brede' assistentopleiding genoemd. De opleiding is breed zodat leerlingen kunnen ontdekken in welke sector ze zouden willen werken. De nadruk in deze opleiding ligt op het aanleren van algemene arbeidsmarktgerichte competenties, studievaardigheden en burgerschapscompetenties. Naast het algemene deel zijn er ook vier uitstroombifferentiaties, waarvan de studenten er minstens één uitkiezen.

De beroepskwalificerende assistentopleiding (BKA) is voor studenten die al beter weten in welke sector ze willen gaan werken. Deze opleiding wordt ook wel de 'smalle' assistentopleiding genoemd. In deze 'smalle' opleiding kiezen leerlingen direct voor een beroepsopleiding. In deze beroepsopleiding leren studenten de vaardigheden die nodig zijn voor een beginnend beroepsbeoefenaar in de sectoren Economie, Zorg & Welzijn, Techniek en Landbouw. Een beginnend beroepsbeoefenaar voert eenvoudige routinematige werkzaamheden uit onder toezicht van een ervaren collega (Jacobs et al. 2006).

Basisberoepsgerichte leerweg (vmbo niveau 2)

De basisberoepsgerichte leerweg geeft toegang tot mbo niveau 2 of (voor sommige leerlingen) niveau 3. Leerlingen doen examen in vier theoretische vakken en één beroepsvoorbereidend vak en lopen zowel in klas 3 als klas 4 een dag in de week stage. Binnen deze leerweg leren leerlingen de theorievakken vooral door veel te doen.

De kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo niveau 3)

De kaderberoepsgerichte leerweg geeft toegang tot mbo niveau 3 of (voor sommige leerlingen) mbo niveau 4. Leerlingen doen examen in vier theoretische vakken en twee beroepsvoorbereidende vakken.

De gemengde leerweg (vmbo niveau 4a)

De gemengde leerweg geeft toegang tot mbo 4 en tot havo. De leerlingen doen examen in 5 theoretische vakken en 1 beroepsgericht vak. Deze leerweg is qua niveau gelijk aan de theoretische leerweg.

De theoretische leerweg (vmbo niveau 4b)

De theoretische leerweg geeft ook toegang tot mbo4 en tot havo. Leerlingen doen examen in zes theoretische vakken.

Extra begeleiding: Leerwegondersteunend onderwijs (lwoo)

Naast de vier niveaus waarop leerlingen een vmbo-opleiding kunnen volgen is er ook leerwegondersteunend onderwijs. Dit is geen aparte leerweg binnen het vmbo, maar biedt reguliere vmbo-leerlingen die dat nodig hebben extra ondersteuning. Hiervoor is een lwoo-indicatie nodig.

Scholen kunnen het lwoo-budget naar eigen inzicht besteden aan extra begeleiding. Ze kunnen het geld bijvoorbeeld gebruiken om deze leerlingen in kleinere klassen onder te brengen, extra lessen aan te bieden, begeleiders voor hen in te zetten, etc.

2.4.5 Havo en vwo

Leerlingen die na de basisschool naar de havo of het vwo gaan volgen vijf of zes jaar deze opleiding. Havo geeft toegang tot hoger beroepsonderwijs. Vwo geeft toegang tot de universiteit. Het is echter ook mogelijk na de havo of het vwo een opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs te volgen.

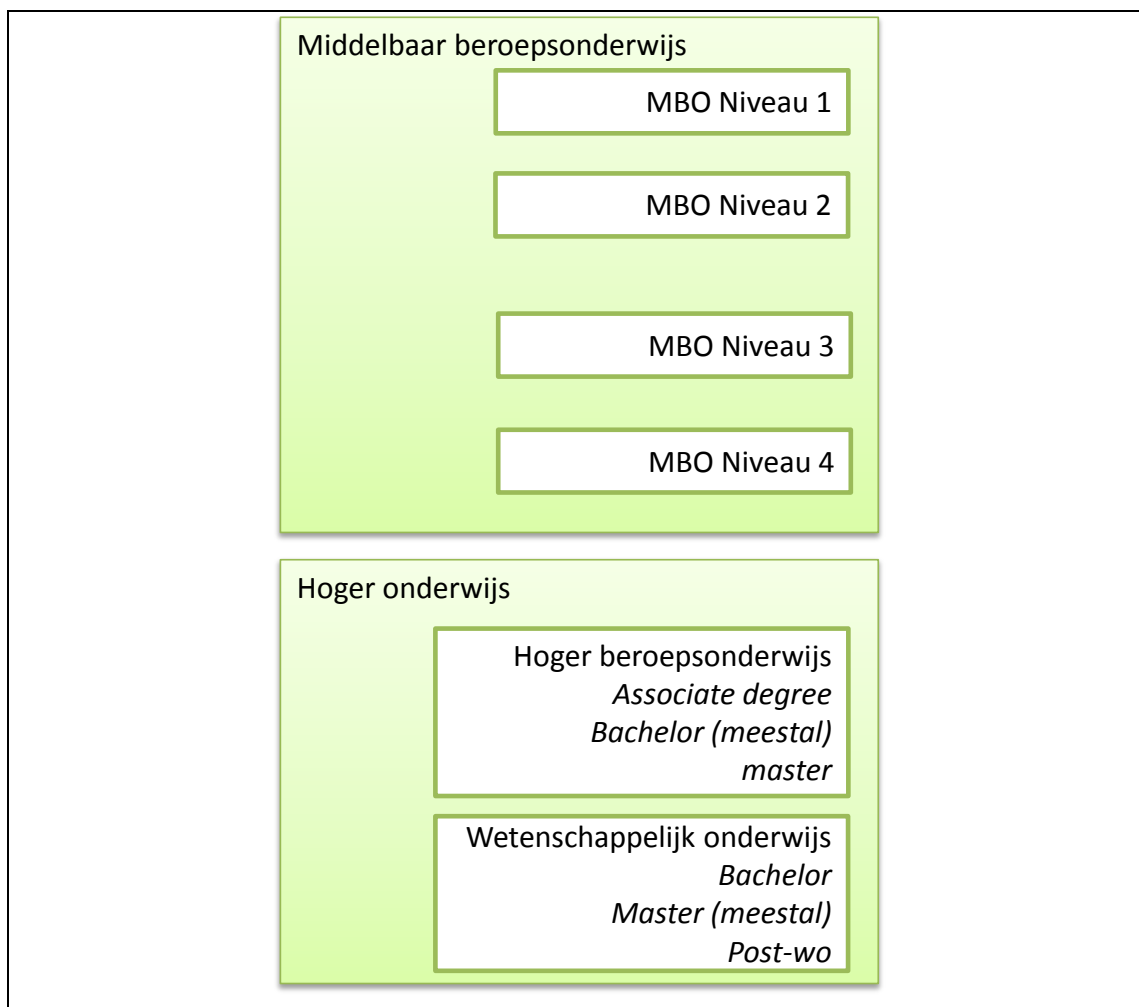
Wie de eerste drie leerjaren van de havo met goed gevolg heeft doorlopen kan daarmee doorstromen naar een vakopleiding of een middenkaderopleiding van het mbo.

2.5 Tertiair onderwijs

2.5.1 Inleiding

Het tertiair onderwijs bestaat uit het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het hoger onderwijs (ho). Paragraaf 3.5.2 behandelt het middelbaar beroepsonderwijs en paragraaf 3.5.3 het hoger onderwijs.

Figuur 2.4 Soorten tertiair onderwijs

2.5.2 Middelbaar beroepsonderwijs

Het middelbaar beroepsonderwijs heeft de volgende opleidingen (mbo-raad 2017):

- de entree-opleiding;
- de basisberoepsopleiding;
- de vakopleiding;

- de middenkaderopleiding;
- de specialistenopleiding.

Hieronder behandelen we deze een voor een.

De entreeopleiding (mbo niveau 1)

De entreeopleiding duurt 1 jaar en is voor jongeren zonder diploma. Deze opleiding bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt of op doorstroming naar een mbo2-opleiding. De entree-opleiding bestaat sinds 2014. Het is een kopstudie die leerlingen kunnen volgen binnen de vmbo-basisberoepsgerichte leerweg in plaats van het derde en het vierde leerjaar.

Hoewel de opleiding gegeven wordt door een vmbo-instelling en een kopstudie is binnen een vmbo-opleiding is de entree-opleiding geen vmbo-opleiding, maar een mbo-opleiding. De vmbo-instelling die deze opleiding aanbiedt moet daarom samenwerken met een mbo-instelling. De examinering van de opleiding vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het mbo.

Aankomende studenten mogen naar een entree-opleiding als ze niet meer volledig leerplichtig zijn (dus 16 jaar of ouder) en niet voldoen aan de eisen voor een hogere vmbo-opleiding. Entreeopleidingen zijn niet toegankelijk voor studenten met veel problemen die wel aan de vooropleidingseisen voldoen; zij kunnen tijdelijk worden opgevangen en begeleid in een plusvoorziening.

De entree-opleiding geeft jongeren zonder diploma de kans om in maximaal twee jaar een diploma mbo niveau-1 te behalen. Het diploma biedt toegang tot mbo niveau-2-opleidingen. Ook kunnen jongeren na de opleiding aan de slag op de arbeidsmarkt. Wie met een afgeronde entreeopleiding gaat werken geldt niet meer als voortijdig schoolverlater.

De basisberoepsopleiding (mbo niveau 2)

De basisberoepsopleiding duurt 2 tot 3 jaar. Deze opleiding bereidt leerlingen voor op uitvoerende werkzaamheden op de arbeidsmarkt. Een diploma vmbo basisberoepsgerichte leerweg geeft toegang tot deze mbo-opleiding.

De vakopleiding (mbo niveau 3)

De vakopleiding duurt 3 tot 4 jaar. Leerlingen leren hier werkzaamheden zelfstandig uit te voeren op de arbeidsmarkt. De meest gebruikelijke vooropleidingen zijn: een gemengde, theoretische en kaderberoepsgerichte leerweg vmbo of havo.

De middenkaderopleiding (mbo niveau 4)

De middenkaderopleiding duurt 3 of 4 jaar. Het onderwijs is gericht op het volledig zelfstandig uitvoeren van werkzaamheden. Leerlingen die deze opleiding afronden, kunnen verder studeren in het hoger beroepsonderwijs. De meest gebruikelijke vooropleidingen zijn: een gemengde, theoretische en kaderberoepsgerichte leerweg vmbo of havo.

De specialistenopleiding (extra, ook niveau 4)

Leerlingen die al een vakopleiding (niveau 3) hebben gevolgd de specialistenopleiding doen. De opleiding duurt dan nog 1 jaar.

2.5.3 Hoger onderwijs (ho)

Hoger onderwijs bestaat uit:

- hoger beroepsonderwijs (hbo);
- wetenschappelijk onderwijs (wo).

Hoger beroepsonderwijs (hbo)

Leerlingen kunnen toegelaten worden voor een studie in het hoger beroepsonderwijs met een diploma mbo4, havo of vwo. Daarnaast hebben specifieke vakgebieden nog aanvullende eisen, bijvoorbeeld aan het vakkenpakket of (destijds) aan het gemiddelde eindexamencijfer. Voor sommige opleidingen moeten leerlingen een instroomtoets doen. Het hoger beroepsonderwijs bestaat uit opleidingen die gericht zijn op een beroep. Studenten leren vaardigheden aan die aansluiten op de beroepspraktijk. Het hoger beroepsonderwijs kent drie soorten opleidingen:

- Bachelor
- Master
- *Associate degree*

Bachelor is de standaard 4-jarige hbo-opleiding. Dit is verreweg het meest gebruikelijke diploma waarmee het hoger beroepsonderwijs wordt afgesloten.

Master is een een- of tweejarige opleiding die studenten na het succesvol afronden van een bachelor kunnen volgen. Het is mogelijk om een master in het beroepsonderwijs te volgen.

Associate degree-opleidingen zijn 2-jarige opleidingen bedoeld voor mbo-4 studenten en mensen met een aantal jaren werkervaring. Het niveau ligt tussen mbo-4 en hbo-bachelor. Deze opleiding is vaak meer praktijkgericht dan de hbo-bacheloropleiding. Theorieën uit een vakgebied worden toegepast op praktische vraagstukken. Studenten leren problemen signaleren en een aanpak invoeren om dit probleem op te lossen. (Rijksoverheid 2018b)

Wetenschappelijk onderwijs (wo)

Een diploma hbo of vwo geeft toegang tot een studie in het wetenschappelijk onderwijs. Daarnaast hebben specifieke vakgebieden nog aanvullende eisen, bijvoorbeeld aan het vakkenpakket. Studenten van 21 en ouder zonder de juiste diploma's kunnen staatsexamen doen in de benodigde vwo-vakken.

Opleidingen aan de universiteit zijn wetenschappelijk. In de opleidingen wordt studenten geleerd hoe ze zelfstandig wetenschappelijk onderzoek moeten doen en vraagstukken oplossen op wetenschappelijk niveau.

Bachelor is de titel die mensen mogen dragen na het succesvol afronden van een 3-jarige wo-opleiding. Het is mogelijk na een bachelor te stoppen, maar verreweg de meeste studenten die hun opleiding aan de universiteit succesvol afronden doen na de bachelor-opleiding nog een masteropleiding.

Master: de master-opleiding duurt een of twee jaar (Rijksoverheid 2018c).

3 Onderwijscarrières

3.1 Inleiding

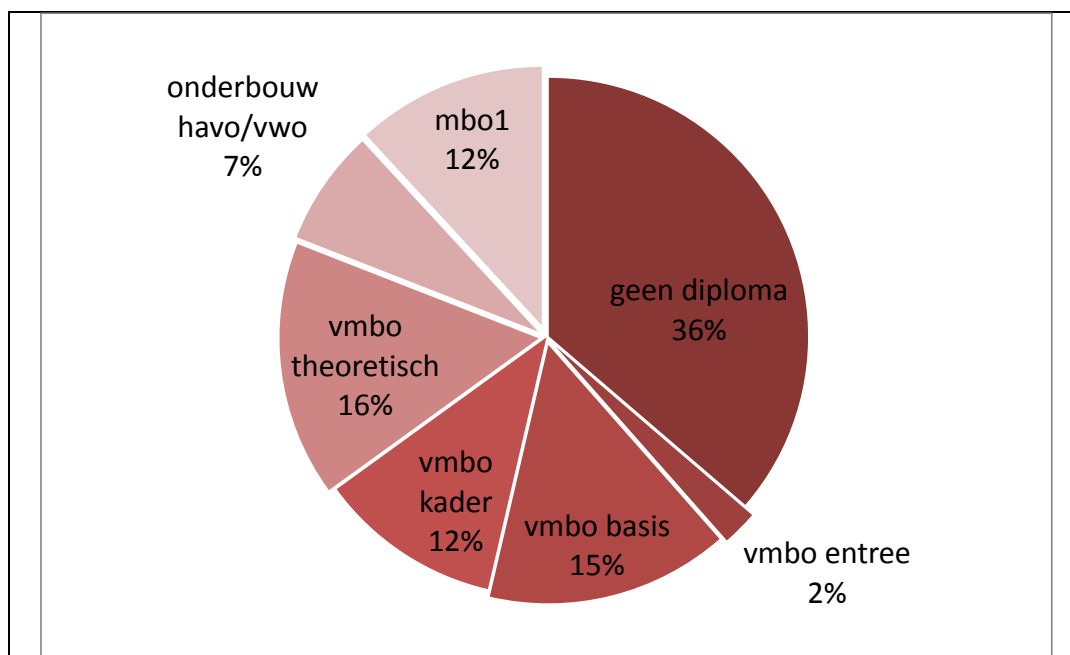
Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de onderwijsroutes die de jongeren uit onze studie hebben genomen. We bespreken de routes aan de hand van het hoogste onderwijsniveau waarnaar de onderwijsroutes geleid hebben. Hierbij beginnen we met de onderwijsroutes die uiteindelijk eindigden onder startkwalificatieniveau (4.2). Vervolgens bespreken we de routes die eindigden op precies startkwalificatieniveau (4.3). Daarna behandelen we routes die leidden naar mbo3 (4.4) en mbo4 (4.5) en we eindigen met de routes die leiden naar hoger onderwijs (4.6).

3.2 Onderwijsroutes onder startkwalificatieniveau

In ons cohort van ongeveer 230.000 jongeren heeft 21% (ongeveer 48.000 jongeren) aan het einde van de meetperiode geen startkwalificatie gehaald. 1% van hen is nog ingeschreven aan een onderwijsinstelling, dus haalt wellicht nog een startkwalificatie.

Van deze 48.000 jongeren in ons cohort die na 9 jaar geen startkwalificatie hebben, heeft 36% geen diploma, 45% een vmbo-diploma, 7% een onderbouwdiploma havo of vwo en 12% een mbo1-diploma. Onderstaande figuur illustreert dit.

Figuur 3.1 Hoogste diploma van jongeren in ons cohort zonder startkwalificatie

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Geen diploma

Een derde deel (36%) van onze jongeren zonder startkwalificatie heeft geen enkel diploma. In ons cohort zijn mensen zonder diploma opgenomen als zij in 2006/2007 voor het eerst instromen in het mbo of als zij in 2005/2006 het onderwijs verlaten zonder diploma. Zij zijn gemiddeld nog anderhalf jaar ingeschreven aan een onderwijsinstelling in onze meetperiode, zonder dat dit tot een diploma leidt.

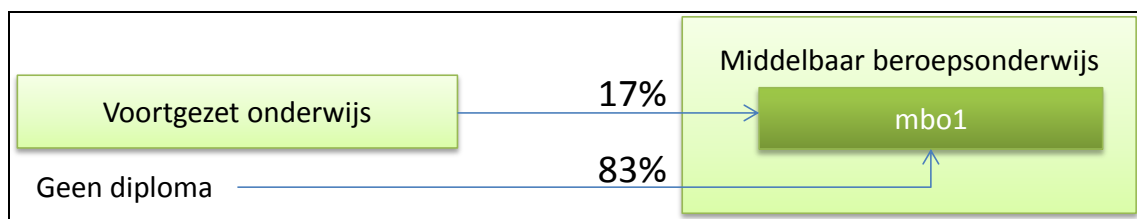
Naar vmbo-diploma

Bijna de helft (45%) van de leerlingen zonder startkwalificatie heeft als hoogste diploma een vmbo-diploma. De grote vmbo-soorten (basis, kader en theoretisch) zijn ongeveer evenredig vertegenwoordigd in deze groep. Vmbo-kader is als einddiploma met 12% net iets zeldzamer dan vmbo-basis (15%) of vmbo-theoretisch (16%) als einddiploma.

Naar mbo1-diploma

De leerlingen die als hoogste diploma een mbo1-diploma halen (12% van degenen zonder startkwalificatie) hebben meestal (83%) daarvoor nog geen enkel ander diploma gehaald. Dit is niet vreemd, omdat het mbo1-diploma in principe bedoeld is voor leerlingen zonder diploma. Toch zien we in ons cohort ook leerlingen die wel al een diploma hebben doorstromen naar mbo1. Deze leerlingen komen vanaf vmbo-leerwerktraject of assistent (3%), vmbo-basis (9%), vmbo-kader (3%) en vmbo-theoretisch (2%), samen 17%. Er zijn zelfs enkele tientallen leerlingen die al een havodiploma hebben en daarna een diploma mbo1 halen (1%).

Figuur 3.2 Routes naar mbo1

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

De nominale duur van een mbo1-opleiding is 1 jaar, maar leerlingen uit ons cohort die als hoogste diploma een mbo1-diploma halen, zijn gemiddeld 1,5 jaar ingeschreven in het onderwijs na zomer 2006. Zomer 2006 is het begin van onze meetperiode. Dit is het moment dat ons cohort een diploma in het voortgezet onderwijs haalt, en/of het voortgezet onderwijs verlaat, en/of voor het eerst instroomt in het middelbaar beroepsonderwijs.

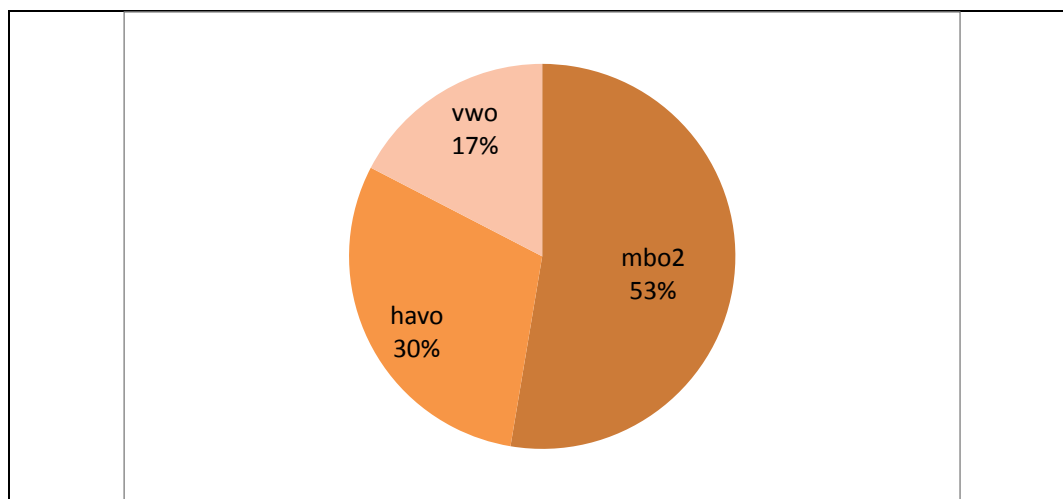
De doorlooptijd tussen zomer 2006 en het moment dat zij hun mbo1-diploma halen is gemiddeld langer dan die 1,5 jaar, omdat deze groep jongeren zich gemiddeld 0,7 jaar uitschrijft uit het onderwijs tussen het voortgezet onderwijs en mbo1 of tijdens het mbo1. Ze studeren daarmee gemiddeld na $(1,5 + 0,7 =) 2,2$ jaar af, dat wil zeggen in de herfst van 2008.

3.3 Onderwijsroutes precies op startkwalificatieniveau

In ons cohort van ongeveer 230.000 jongeren heeft 19% (ongeveer 43.000 jongeren³) aan het einde van de meetperiode precies een startkwalificatie gehaald. 21% van hen is nog ingeschreven aan een onderwijsinstelling, dus haalt wellicht nog een hoger diploma.

Van deze 43.000 jongeren met een diploma precies op startkwalificatieniveau heeft in ons cohort 53% een mbo2-diploma, 30% een havodiploma en 17% een vwo-diploma als hoogste diploma. Zie onderstaande figuur.

Figuur 3.3 Hoogste diploma van jongeren in ons cohort met precies startkwalificatie

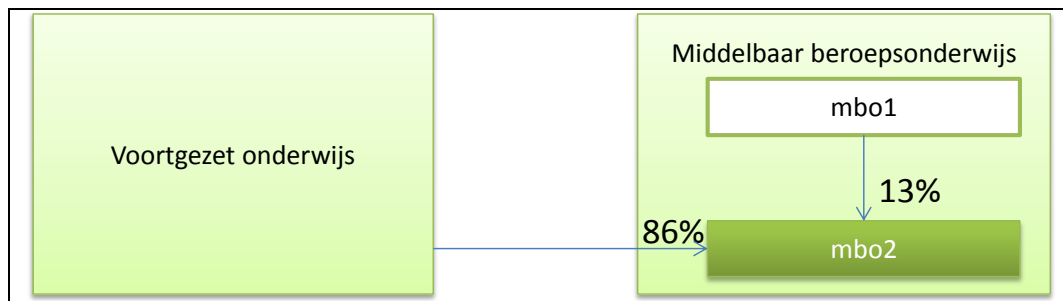
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

³ Inclusief degenen die nog aan het studeren zijn (exclusief studenten is dit ongeveer 34.000)

Naar mbo2

Een mbo2- diploma wordt in 86% van de gevallen gehaald door direct vanuit het voortgezet onderwijs door te stromen. 13% haalt zijn mbo2-diploma door eerst een mbo1- diploma te halen.

Figuur 3.4 Routes naar mbo2

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

De nominale duur van een mbo2-opleiding is 1 à 2 jaar, maar leerlingen uit ons cohort die als hoogste diploma een mbo2-diploma halen, zijn gemiddeld 2,7 jaar ingeschreven in het onderwijs na zomer 2006.

De doorlooptijd tussen zomer 2006 en het moment dat zij hun mbo2-diploma halen is gemiddeld langer dan die 2,7 jaar, omdat deze groep jongeren zich gemiddeld 0,7 jaar uitschrijft uit het onderwijs tussen het voortgezet onderwijs en mbo1 of tijdens het mbo1. Ze studeren daarmee gemiddeld na $(2,7+0,7=)$ 3,4 jaar af, dat wil zeggen begin 2010.

Naar havo

Jongeren met als hoogste diploma havo hebben dit diploma grotendeels (84%) al aan het begin van onze meetperiode. Van de overige 16% heeft bijna iedereen het havodiploma als hoogste diploma gehaald via een vmbo-diploma (vmbo-theoretisch of vmbo-gemengde leerweg).

Naar vwo

Jongeren met als hoogste diploma vwo hebben dit diploma grotendeels (91%) al aan het begin van onze meetperiode. Van de overige 9% heeft bijna iedereen het vwo-diploma als hoogste diploma gehaald via een havodiploma.

3.4 Onderwijsroutes naar mbo-3

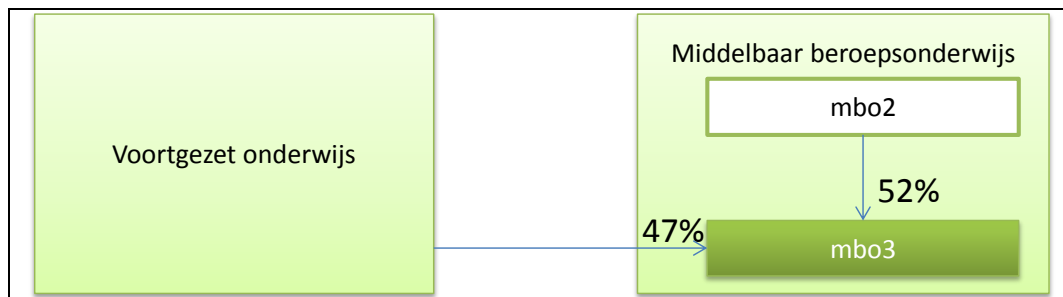
In ons cohort van ongeveer 230.000 jongeren heeft 11% (ongeveer 24.000 jongeren⁴) aan het einde van de meetperiode een mbo3-diploma gehaald. 8% van hen is nog ingeschreven aan een onderwijsinstelling, dus haalt wellicht nog een hoger diploma.

Er leiden twee hoofdstromen naar het diploma mbo3. 47% (de directe instroom) van de leerlingen van ons cohort dat als hoogste diploma mbo3 heeft, stroomt na het voortgezet

⁴ Ongeveer 22000 exclusief studenten

onderwijs direct het beroepsonderwijs in op niveau 3. 52% (de stapelaars) van de leerlingen van ons cohort dat als hoogste diploma mbo3 heeft, heeft eerst een mbo2-diploma gehaald.

Figuur 3.5 Routes naar mbo3

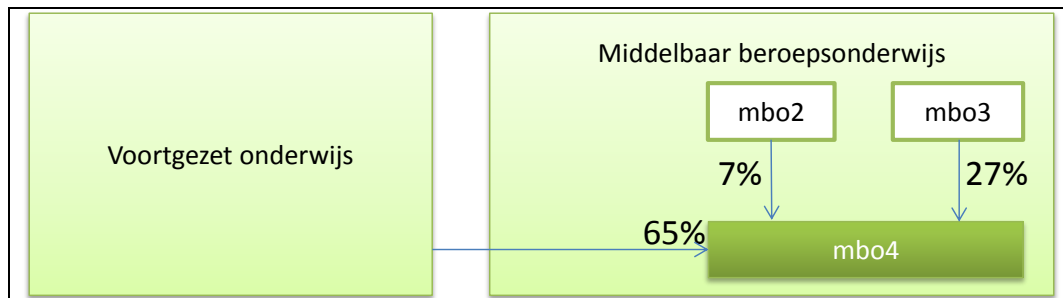
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

3.5 Onderwijsroutes naar mbo4

In ons cohort van ongeveer 230.000 jongeren heeft 20% (ongeveer 44.000 jongeren) aan het einde van de meetperiode een mbo4-diploma gehaald. 21% van hen is nog ingeschreven aan een onderwijsinstelling, dus haalt wellicht nog een hoger diploma.

Een mbo4-diploma wordt in 65% van de gevallen direct gehaald. Ook gaat 7% via de route via mbo2 waarbij mbo3 overgeslagen wordt. Tot slot haalt 27% een diploma mbo4 nadat ze een diploma mbo3 hebben gehaald.

Figuur 3.6 Routes naar mbo4

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Hoewel de studielengte van een mbo3-opleiding korter is dan een mbo4-opleiding, zijn de studieduur en datum van afstuderen gemiddeld vergelijkbaar. Dit kan komen doordat de route naar mbo3 vaker indirect is, en daardoor gemiddeld langer duurt.

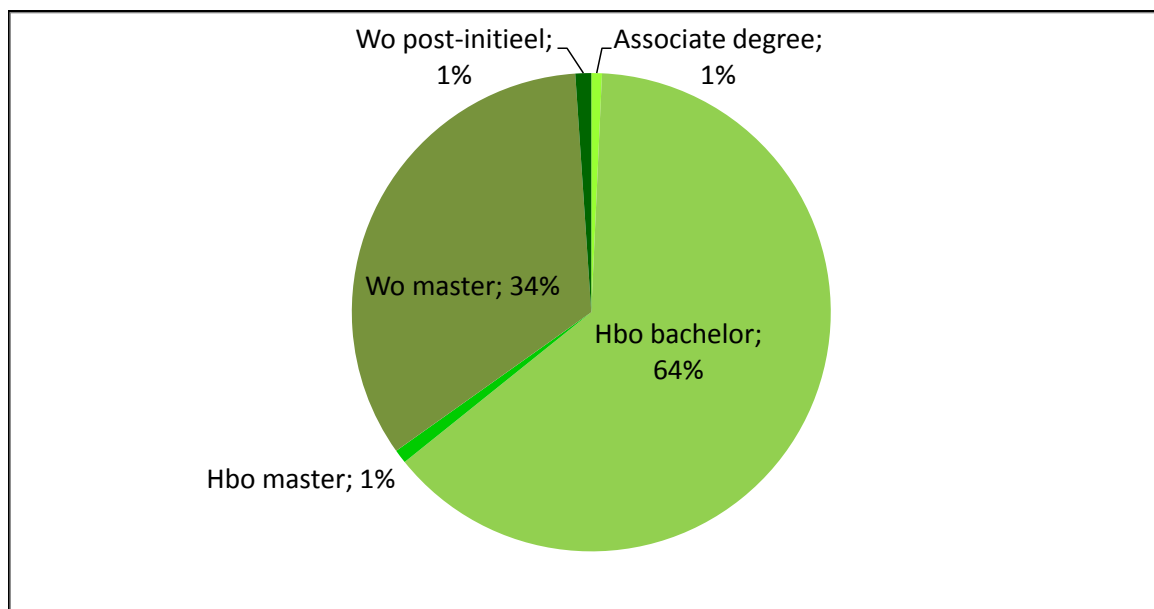
3.6 Onderwijsroutes naar hoger onderwijs

In ons cohort van ongeveer 230.000 jongeren heeft 30% (ongeveer 67.500 jongeren) aan het einde van de meetperiode een opleiding in het hoger onderwijs succesvol afgesloten. Degenen die nog aan het studeren zijn aan de universiteit maar nog geen master hebben gehaald (maar mogelijk al wel een wo-propedeuse of wo-bachelor) zijn hier niet

bijgeteld. Zij staan bij het hoogste diploma dat zij daarvoor hebben gehaald, bijvoorbeeld vwo.

Van deze ongeveer 67.500 jongeren met een diploma in het hoger onderwijs heeft in ons cohort minder dan 1% een 'associate degree', 64% een hbo bachelor, 1% een hbo master, 34% een wo-master en 1% post-wo als hoogste diploma. Zie onderstaande figuur.

Figuur 3.7 Hoogste diploma van jongeren in ons cohort met een hoger onderwijsdiploma

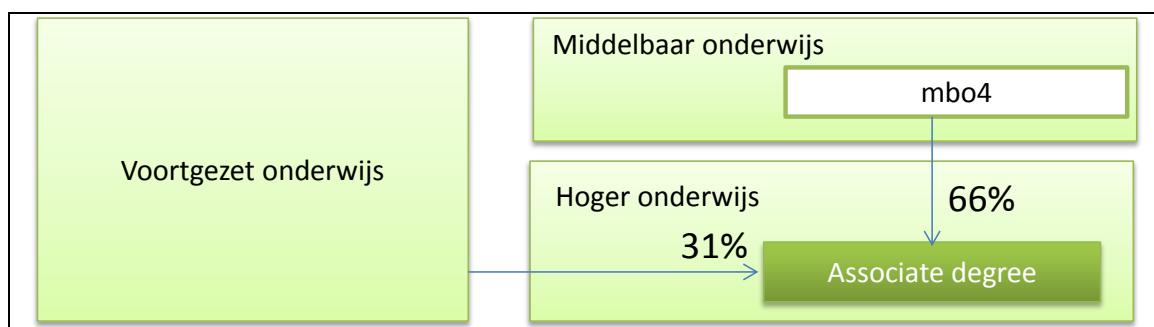

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Naar associate degree

Een *associate degree* wordt direct vanuit het voortgezet onderwijs gehaald (31%), enkelen halen dit via mbo3, en de meesten via mbo4 (66%). De route via mbo3 lijkt niet mogelijk, aangezien een mbo3-diploma niet volstaat om in het hoger onderwijs toegelaten te worden. Echter, jongeren vanaf 21 jaar kunnen zonder de vereiste vooropleiding via een toelatingsexamen (Toelatingsonderzoek 21+) het hoger onderwijs instromen.

Figuur 3.8 Routes naar associate degree

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

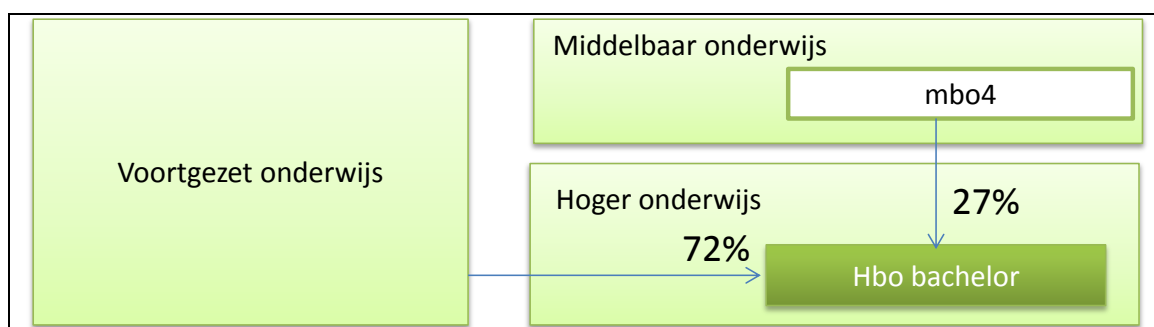
De nominale duur van een *associate degree* is 2 jaar en via de vooropleiding mbo4 komt daar nog 3 jaar bij. Sommige leerlingen hebben dit niveau via veel stapelen bereikt. Zo heeft 17% van de leerlingen die uiteindelijk een *associate degree* haalt een vooropleiding vmbo kader of basis en 11% heeft in 2006 het voortgezet onderwijs verlaten zonder diploma en haalt desondanks uiteindelijk dit hoger onderwijsdiploma.

Leerlingen zijn gemiddeld 4,2 jaar ingeschreven in het onderwijs tussen zomer 2006 en het halen van hun *associate degree*. Leerlingen slagen gemiddeld na 5,6 jaar, dat wil zeggen in voorjaar 2012. De graad is bedoeld voor mensen met een aantal jaar werkervaring, dat zie je terug in het verschil tussen het slagingsmoment en de studieduur. Gemiddeld is deze groep tussen 2006 en 2012 1,4 jaar niet op school.

Naar hbo bachelor

Een hbo bachelor halen jongeren uit ons cohort bijna allemaal via een van de volgende twee routes. 72% van hen haalt dit direct vanuit het voortgezet onderwijs. De route via het mbo4 nemen 27% van de leerlingen. Er zijn ook studenten (1%) die zonder voordiploma een hbo bachelor halen. Zij hebben wellicht een buitenlands diploma gehaald en/of zijn via een toelatingsexamen binnengekomen.

Figuur 3.9 Routes naar hbo bachelor

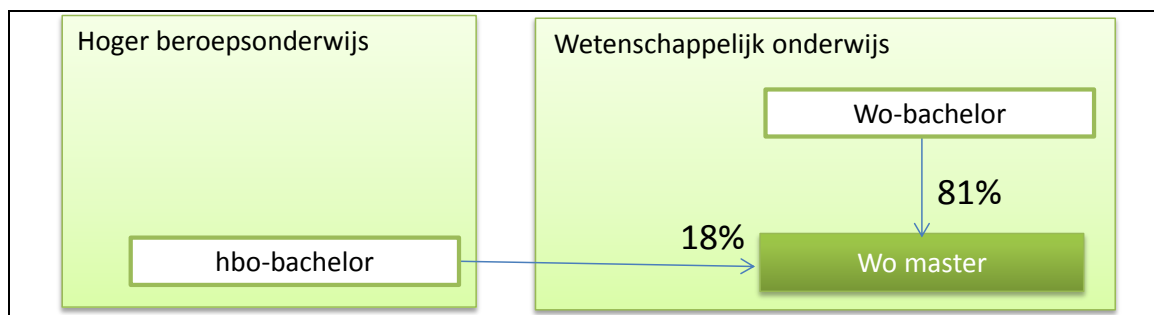

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Naar hbo master

Enkele jongeren in ons cohort hebben een hbo-master als hoogste diploma. Dit is niet vreemd, aangezien er maar een beperkt aantal opleidingen de mogelijkheid tot een hbo-master aanbiedt.

Naar wo master

Wo-masterdiploma's worden door ons cohort meestal (81%) gehaald na een wo-bachelor, maar ook in een klein vijfde deel van de gevallen (18%) na een hbo bachelor.

Naar post –initieel wo

Van de jongeren in ons cohort die een post-wo-opleiding afronden doen dat meestal (93%) na een masteropleiding en soms (7%) na de bachelor fase. Denk hierbij niet alleen aan promotietrajecten, maar ook aan zogenaamde 'post graduate' trajecten van een of twee jaar, met name gericht op werkenden.

4 Wie komt waar terecht?

4.1 Inleiding

Hogere diploma's hangen samen met meer werkenden, meer economische zelfstandigheid en minder uitkeringen (zie bijbehorende notitie '[waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt](#)' bij dit achtergronddocument) Alleen al om die redenen al is er iets te zeggen voor het streven ervoor te zorgen (binnen het budget dat de samenleving hiervoor over heeft) dat mensen zo hoog mogelijk gekwalificeerd zijn. Daarnaast heeft een hoger onderwijsniveau nog meer voordelen zoals *Bildung*, socialisatie, meer gezondheid, minder criminaliteit, minder tienerzwangerschappen, minder verslaving, een langer leven etc.

Echter, waarschijnlijk heeft niet iedereen de (cognitieve) capaciteiten om het hoogste onderwijsniveau te volgen. Het is echter niet vooraf te zeggen wie dat wel en niet kan, want er zijn altijd uitzonderlijke mensen die iets bereiken wat veel anderen niet lukt. Ter illustratie: 1% van de mensen met een verstandelijke beperking heeft een diploma in het hoger onderwijs afgerond (Verschuren et al. 2016). Dit zegt echter niet dat van alle mensen met een verstandelijke beperking verwacht kan worden dat zij dat halen. Hoe groot de kans is dat iemand een bepaald diploma kan halen is niet door ons vooraf in te schatten. Toch zegt vooropleiding natuurlijk in gemiddelde zin wel iets over de capaciteiten van de groep.

Daarom geven we in dit hoofdstuk inzicht in alle arbeidsuitkomsten en onderwijscarrières, per vooropleiding.

4.1.1 Leeswijzer

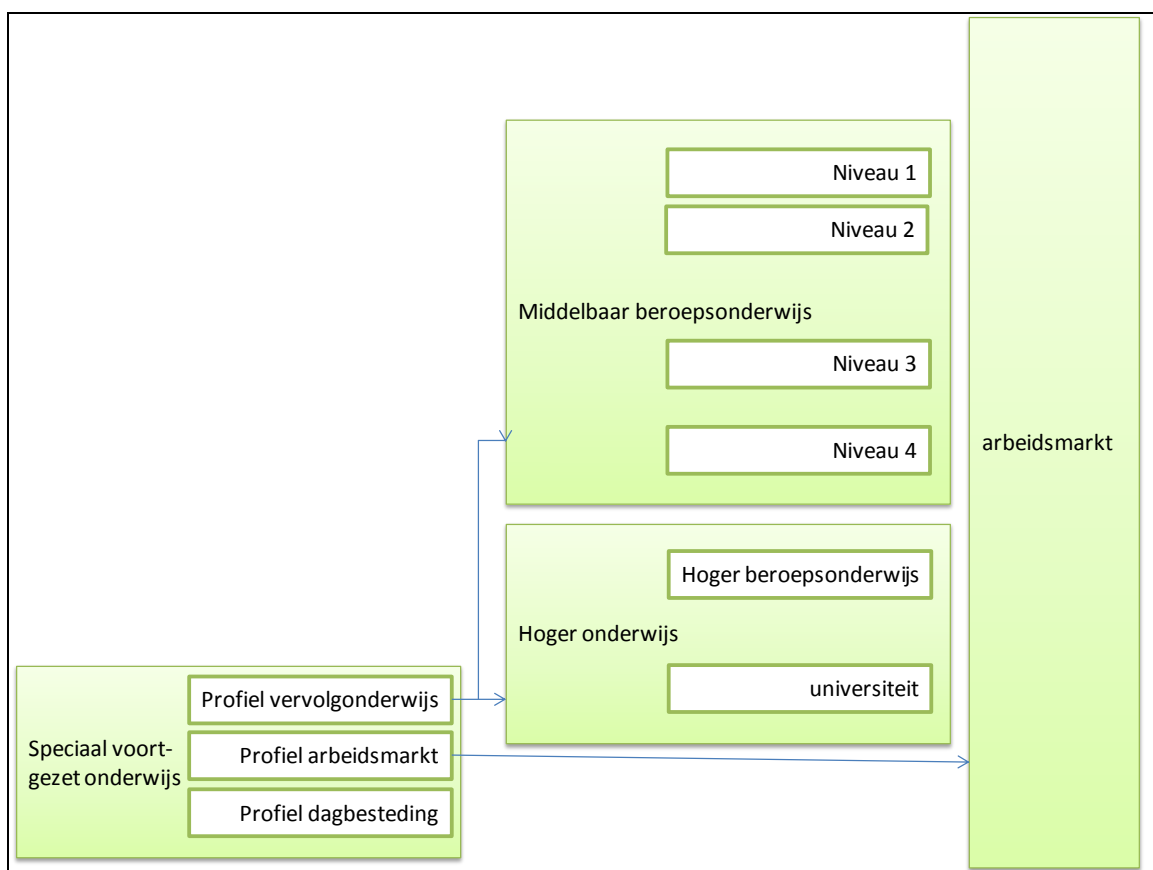
Achtereenvolgens komen na deze inleiding leerlingen met de vooropleiding voortgezet speciaal onderwijs (5.2), praktijkonderwijs (5.3), vmbo-entree (5.4), vmbo-basisberoepsgerichte leerweg (5.5), vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg (5.6), vmbo-gemengde leerweg (5.7), vmbo-theoretische leerweg (5.8), havo (5.9) en vwo (5.10). Ook leerlingen die in 2005/2006 geen onderwijs volgden en in het schooljaar 2006/2007 voor het eerst instroomden in het mbo tellen mee. Ze worden als aparte categorie 'zonder vooropleiding' besproken (5.11).

4.2 Voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Zoals gezegd zijn er in totaal ruim 230.000 leerlingen in ons cohort 2005/2006. Een deel hiervan bestaat uit leerlingen die uitstromen uit het speciaal voortgezet onderwijs. Alleen degenen met een officieel diploma maken deel uit van dit cohort. Het gaat dus om leerlingen met een vmbo-, havo- of vwo-diploma of zij die instromen in het mbo. Wij kunnen hen in de data niet onderscheiden van andere jongeren die een dergelijk diploma halen. Om in dit hoofdstuk toch een beeld te geven van deze jongeren gebruiken we hiervoor aparte cijfers, van een andere bron (Bron: Onderwijs in cijfers 2018).

Voordat passend onderwijs werd ingevoerd (2013) beëindigden jaarlijks ongeveer 9300 leerlingen het voortgezet speciaal onderwijs. Een kleine helft stroomde door naar vervolgonderwijs en de anderen stroomden uit naar dagbesteding of (al dan niet gesubsidieerd) werk. Deze verhouding was voor de invoering van passend onderwijs jarenlang stabiel.

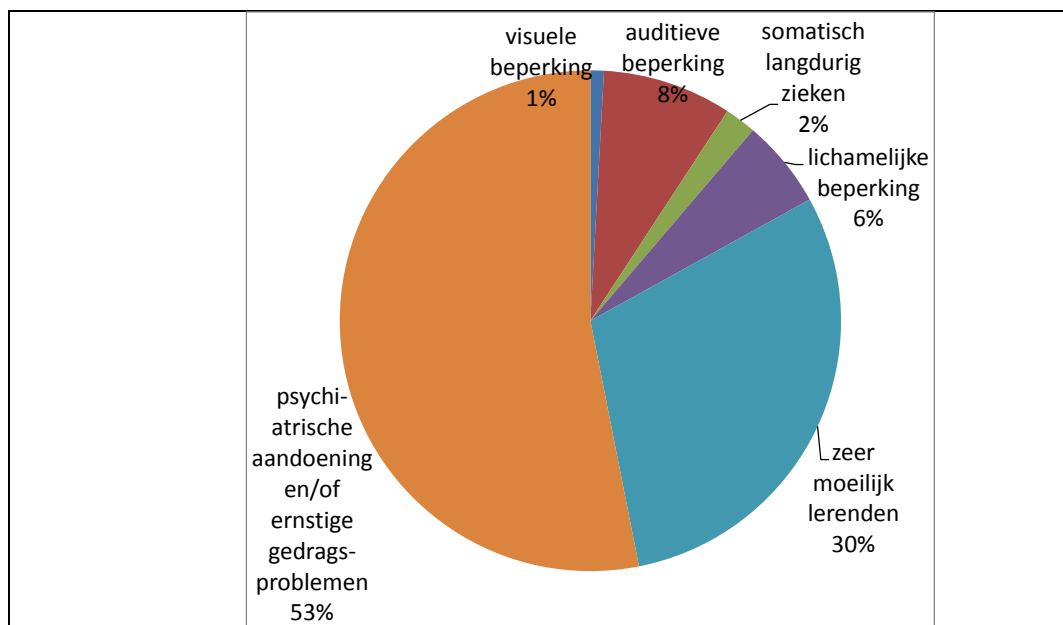
Figuur 4.1 Uitstroom voortgezet speciaal onderwijs

Leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs verschillen qua leervermogen sterk van elkaar. Zo zijn er zowel kinderen die doof zijn, of langdurig ziek, terwijl een deel hiervan gemakkelijk vwo aankan. Maar er zijn er ook die zeer moeilijk leren vanwege een verstandelijke beperking.

De meeste leerlingen (83%) in het voortgezet speciaal onderwijs (vso) hebben een psychiatrische aandoening (bijvoorbeeld schizofrenie), ernstige gedragsproblemen of zijn zeer moeilijk lerend, bijvoorbeeld door een verstandelijke beperking. Daarnaast zijn er ook nog 8% leerlingen met een lichamelijke beperking of een somatische langdurige ziekte. Tot slot zijn er 9% leerlingen met een auditieve of visuele beperking. De figuur hieronder illustreert dit.

Figuur 4.2 Aandelen leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs naar type beperking

Bron: Verschuren et al 2016.

Doorstromers naar vervolgonderwijs

In het schooljaar 2012/13 volgde een kleine 4400 leerlingen het vso. Driekwart stroomde binnen een jaar door naar ander bekostigd onderwijs: 49% naar een opleiding op mbo niveau 1 of mbo niveau 2 en 26% naar hoger niveau (havo, vwo, mbo3 of mbo4).

Tabel 4.1 Doorstroom van leerlingen uit het vso naar ander onderwijs in 2013

Bestemming	Aandeel in %
Mbo1	21
Mbo2	28
Mbo3	8
Mbo4	13
Pro	5
Vmbo, excl Leerweg Ondersteunend Onderwijs (lwoo)	12
Lwoo	2
Havo	4
Vwo	1
Overig onderwijs	8
Bron: Onderwijs in cijfers 2018.	

Uitstromers

Uitstromers uit het voortgezet speciaal onderwijs vinden niet altijd werk. In 2012 waren er 4700 uitstromers. 17% van hen vond direct werk. Echter, iets minder dan de helft van hen verdiende zo weinig dat ze een aanvullende uitkering ontvingen. Dit beeld verandert niet sterk als we een jaar na uitstroom uit de opleiding kijken. 16% heeft dan werk, waarbij iets meer dan de helft een aanvullende uitkering kreeg. Tabel 5.2 geeft een overzicht.

Tabel 4.2 Uitstroom naar de arbeidsmarkt na voortgezet speciaal onderwijs (2012)

	% alleen werk	% alleen uitkering	% werk en uitkering	% geen werk en/of uitkering
Direct na uitstroom	9%	56%	8%	28%
Een jaar na uitstroom	7%	64%	9%	18%
Bron: Onderwijs in cijfers 2018.				

Van alle uitstromers ging 12% een jaar later (in 2013) toch weer bekostigd onderwijs volgen. Ook twee jaar na uitstromen zien we nog een deel terugstromen in het onderwijs: 4% van de groep had in 2014 een inschrijving in het bekostigd onderwijs en niet in 2012 en 2013.

4.3 Praktijkonderwijs

De leerlingen uit ons cohort⁵ delen we in naar het diploma dat ze in schooljaar 2006 hebben behaald. Leerlingen die uitstromen uit praktijkonderwijs zijn niet allemaal onderdeel van ons cohort, alleen zij die instromen in het mbo. We gebruiken voor deze paragraaf daarom gegevens uit de uitstroommonitor over het jaar 2008/2009 (Heijns 2011). Ongeveer 5500 leerlingen stromen jaarlijks uit het praktijkonderwijs.

Het praktijkonderwijs verlaat hen dan echter vaak nog niet. Een vrij groot deel (68%) ontvangt begeleiding na de uitstroom uit het praktijkonderwijs. Deze begeleiding wordt voornamelijk verleend door een begeleider vanuit het praktijkonderwijs (71%). Niet alle begeleiding wordt vanuit het praktijkonderwijs gegeven: 18% wordt begeleid door jobcoaches (18%) en 13% door medewerkers van het UWV.

Waar komen de jongeren die uitstromen uit het praktijkonderwijs terecht? De onderstaande tabel geeft een samenvattend overzicht.

⁵ 230.944 in totaal en 227.522 waarvan alle benodigde informatie beschikbaar is. We nemen daarom deze 227.522 als 100%.

Tabel 4.3 Uitstroom uit het praktijkonderwijs naar bestemming, 2008/2009

Bestemming	Aandeel (%)
Arbeidsmarkt	41
Arbeidsmarkt	27
Arbeidsmarkt en onderwijs samen (BBL)	13
Onderwijs	49
- Mbo AKA (arbeidsmarktgekwificeerd assistent)	7
- Mbo niveau 1 (BOL)	15
- Mbo niveau 2 (BOL)	9
- Andere school voor praktijkonderwijs	6
- Vmbo-assistentopleiding	0
- Vmbo-basis	2
- REC-school (Regionaal Expertise Centrum)	3
- Andere opleiding in de regio	4
- andere school buiten de regio door verhuizing	3
Andere bestemming	10
- Geen werk of school	8
- Onbekend	2
Bron: Heijmans 2011.	

Ruwweg 40% gaat aan het werk, 50% volgt een aanvullende opleiding bij een Regionaal of Agrarisch Opleidingscentrum en nog eens zo'n 10% heeft een andere of onbekende bestemming.

Doorstroom naar de arbeidsmarkt

Van de leerlingen die uitstromen naar de arbeidsmarkt in 2008/2009 gaat 40% werken in een reguliere baan en daarnaast nog eens 34% op een reguliere baan met loonkostensubsidie en/of ondersteuning. 14% gaat aan het werk in een sociale werkvoorziening, 5% volgt een trainings- of toeleidingstraject richting de arbeidsmarkt en 7% gaat iets anders doen, wat vaak dagbesteding is.

De meesten vinden werk in de bouw/techniek (31%) en in de detailhandel (18%) of groothandel/magazijn/logistiek (13%) of horeca (13%).

De leerlingen hebben niet vaak (14%) een vast contract. Ruim de helft (51%) van hen heeft een arbeidscontract met de looptijd van een jaar en 28% heeft een halfjaarcontract.

Leerlingen met een specialisatie in een bepaalde beroepsrichting, een branchecertificaat of een uitstroomprofiel in verhouding vaker uitstromen naar arbeid dan leerlingen zonder deze kwalificaties. Daarnaast vinden jongens gaan jongens vaker dan meisjes direct werken na het praktijkonderwijs. Meisjes studeren vaker door.

Doorstroom naar onderwijs

Hetzelfde geldt voor de doorstroom binnen een ROC naar hogere niveaus: ook hier stromen zowel leerlingen met specifieke kwalificaties, als meisjes vaker door.

Doorstroom naar overige bestemmingen

Een deel van de leerlingen stroomt uit het praktijkonderwijs zonder te gaan werken of weer naar school te gaan. De voornaamste reden hiervoor is de uitstroom naar dagbesteding of het feit dat de leerling op een wachtlijst staat van een sociale werkplaats. Een enkeling is opgenomen in een psychiatrische instelling, ziek, gedetineerd of zwanger.

Wajong

Een kwart van de jongeren die uitstromen uit het praktijkonderwijs heeft al vanaf jonge leeftijd een beperking en krijgt daarom een Wajong-uitkering.

Oud-praktijkonderwijsleerlingen met een Wajong-uitkering verlaten veel vaker (17%) dan niet-Wajong-gerechtigden (5%) het praktijkonderwijs verlaten zonder dat ze ergens naartoe gaan. Leerlingen met een Wajong-uitkering stromen vaker ook substantieel vaker (8%) uit naar dagbesteding dan de anderen (1%).

32% van de leerlingen zonder Wajong-uitkering gaat direct na het praktijkonderwijs werken. Bij degenen met een Wajong-uitkering is dat met 62% bijna het dubbele. Jongeren zonder Wajong-uitkering studeren vaker (40%) verder na het praktijkonderwijs dan jongeren met Wajong-uitkering. Van deze groep studeert 13% verder. Tellen we deze percentages op en gaan we ervan uit dat alle jongeren die vervolgonderwijs doen daarna ook gaan werken, gaan oud-leerlingen van het praktijkonderwijs met Wajong-uitkering uiteindelijk ongeveer even vaak (75%) werken dan jongeren met een Wajong-uitkering (72%). (Heijns 2011)

4.4 Vooropleiding vmbo assistent en leerwerktraject

4.4.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ruim 2600 leerlingen hun opleiding vmbo-assistent (vmbo ao) of vmbo leerwerktraject (vmbo lwt) met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 1% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen. Bij verreweg de meesten van hen (81%) betreft het een leerwerktraject.

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

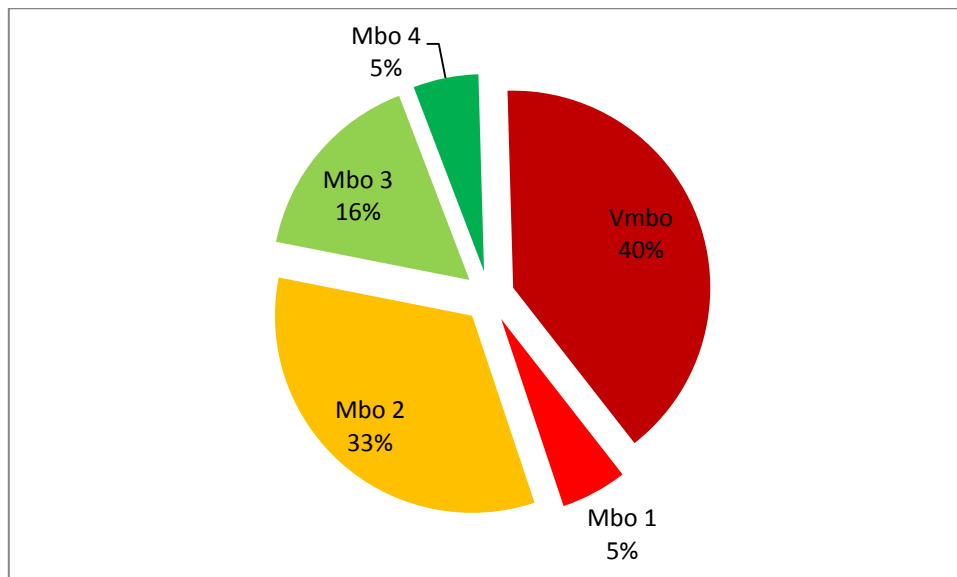
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma vmbo assistent of vmbo leerwerktraject hebben gehaald. In het onderwerp over de arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.4.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun vmbo-diploma hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.3 Einddiploma's vooropleiding vmbo assistent en leerwerktraject

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

Voor 40% van deze 2600 jongeren is negen jaar later hun vmbo assistent- of vmbo leerwerktrajectdiploma nog steeds hun hoogst behaalde diploma. En voor 5% is dit een mbo1-diploma. Samen betekent dit dus dat een kleine helft (45%) van de afgestudeerden vmbo-assistent of vmbo-leerwerktraject 45% negen jaar later geen startkwalificatie heeft gehaald. De andere 55% heeft wel een startkwalificatie. 33% heeft precies een startkwalificatie gehaald (een mbo2-diploma) en 21% heeft een nog hoger diploma in de wacht gesleept (mbo3 of mbo4).

Van alle assistent en leerwerktraject-gediplomeerden is 4% na negen jaar nog steeds ingeschreven aan een onderwijsinstelling. 1% van de leerlingen zonder startkwalificatie is nog aan het studeren.

4.4.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding vmbo-assistent of leerwerktraject tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding vmbo assistent of leerwerktraject geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Het einddiploma mbo1 wordt uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- het einddiploma mbo2 wordt vooral (88%) direct gehaald, zonder tussendiploma en veel minder vaak (12%) via een mbo1-diploma;
- het einddiploma mbo3 wordt vooral (90%) via een diploma mbo2 gehaald en veel minder vaak direct (10%);
- het einddiploma mbo4 wordt vooral via een direct daarvoor gehaald mbo3-diploma (65%) gehaald, maar soms ook met een sprong van mbo2 (23%) of zelfs direct zonder tussenopleiding (7%).

4.4.4 Onderwijsduur

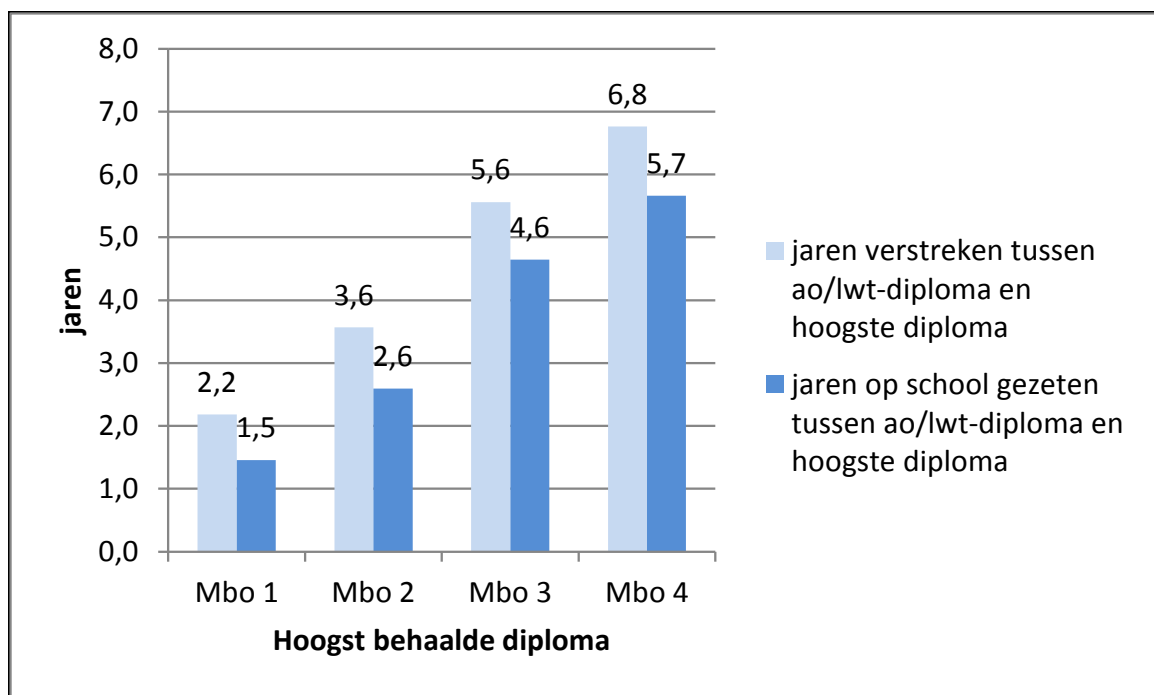
Ongeveer 60% van de leerlingen met vooropleiding onderwijsassistent of leerwerktraject studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft op een enkeling na een diploma mbo1, mbo2, mbo3 of mbo4.

Opvallend is dat de leerlingen die doorstuderen, dit bepaald niet allemaal direct doen. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het mbo afronden tussendoor zeven maanden uitgeschreven uit het onderwijs.⁶ 20% van de uiteindelijk mbo-ge diplomeerde leerlingen met deze vooropleiding is zelfs een jaar of langer uitgeschreven tussen het diploma vmbo ao/lwt en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoe lang na hun diploma vmbo oa/lwt deze leerlingen een bepaald mbo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

⁶ Ze zouden ook niet-bekostigd onderwijs kunnen volgen, maar we bezitten geen data over onderwijsinschrijvingen op privéscholen of buitenlandse scholen. Het is echter de vraag of deze doelgroep daar grootschalig gebruik van maakt.

Figuur 4.4 Tijd (op school) tussen vooropleiding vmbo ao/lwt en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

De leerlingen die een mbo1-diploma halen dit gemiddeld 2,2 jaar na het diploma vmbo ao/lwt, dat wil zeggen in het najaar van 2008. Zij zitten in deze tijd gemiddeld 1,5 jaar op school. 17% onderbreekt zijn onderwijsloopbaan langer dan een jaar waarna zij deze weer hervatten en alsnog het mbo1-diploma halen.

Naar mbo2 duurt de route vanaf vmbo ao/lwt gemiddeld 3,6 jaar, waarvan de leerlingen er 2,6 jaar op school zitten. Ze zijn er dus gemiddeld een jaar tussendoor van school. Degenen die er een jaar of meer uit zijn trekken hierbij het gemiddelde sterk omhoog, want 80% van deze leerlingen is er minder lang uit dan een jaar.

Naar mbo3 (bijna altijd via een mbo2-diploma) duurt de route gemiddeld 5,6 jaar, waarvan 4,6 op school. 18% is een jaar of langer van school.

Naar mbo4 (vaak via mbo2 en mbo3) duurt de route gemiddeld 6,8 jaar, waarvan 5,7 op school. 25% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een mbo4-diploma halen.

4.4.5 Arbeidsmarkt

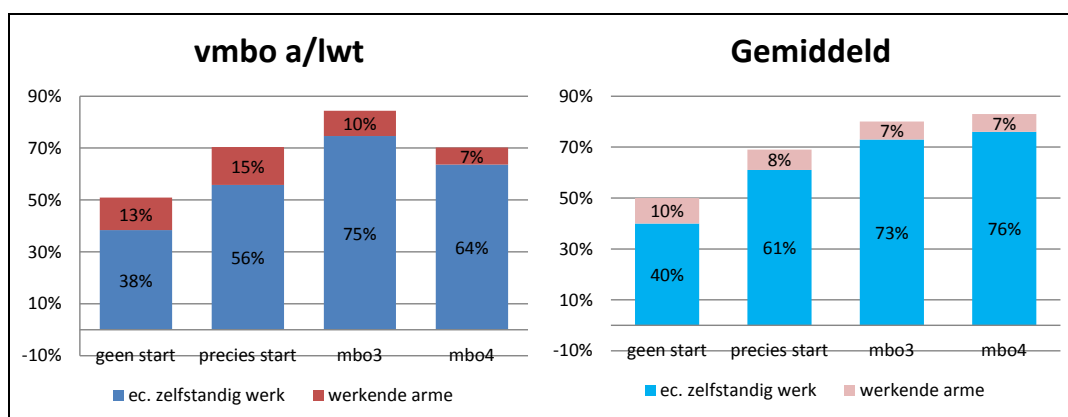
Hoe doen jongeren met een vooropleiding vmbo assistent of leerwerktraject het op de arbeidsmarkt? De figuur 5.5 geeft hiervan een beeld.

Van alle leerlingen die in 2006 een diploma assistent of leerwerktraject halen is negen jaar later aan het einde van onze meetperiode net iets meer dan de helft (51%) economisch zelfstandig. Dat betekent dat zij 70% van het minimumloon verdienen of meer.

De arbeidsmarktstatistieken van jongeren met deze vooropleiding hangen sterk af van het vervolgdiploma dat ze weten te halen.

Van de jongeren met een ao/lwt-vooropleiding die geen startkwalificatie hebben, is 38% economisch zelfstandig (exclusief zzp). Dit is iets minder dan het gemiddelde (40%) van iedereen (ongeacht vooropleiding) zonder startkwalificatie. Het aandeel werkende armen (13%) is ook hoger onder degenen die een vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject hebben en geen startkwalificatie hebben gehaald in vergelijking met anderen die geen startkwalificatie hebben gehaald. Gemiddeld zijn er onder degenen zonder startkwalificatie 10% werkende armen. Onder degenen met vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject zonder startkwalificatie is het aandeel werkende armen 13%.

Figuur 4.5 Aandeel werkenden met de vooropleiding vmbo entree, naar hoogste diploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

69% van alle jongeren uit ons cohort die als hoogste diploma precies een startkwalificatie hebben gehaald hebben een baan (zie 'gemiddeld' in de bovenstaande figuur). Onder de precies startgekwalificeerden met een vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject is dit percentage vergelijkbaar: 71%. Echter, het aandeel werkende armen is veel hoger onder degenen met een vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject. Waar gemiddeld van alle startgekwalificeerden 8% wel een baan heeft, maar minder verdient dan bijstandsniveau, is dit aandeel met 15% bijna twee keer zo hoog onder degenen met een vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject.

De jongeren met vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject die het lukt om mbo3-diploma te halen doen het heel goed op de arbeidsmarkt. Zij hebben in 85% van de gevallen een baan. Onder alle jongeren uit ons cohort met een mbo3-opleiding is dit 80%. Wel hebben jongeren met een vooropleiding ao/lwt ook hier een groter aandeel werkende armen, maar het verschil is veel kleiner dan bij mbo2: 10% in plaats van 7%.

De jongeren met vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject die het lukt om een mbo4-diploma te halen doen het gemiddeld iets minder goed op de arbeidsmarkt dan anderen met een mbo4-diploma. Het aandeel jongeren dat economisch zelfstandige baan heeft is met 64% best een stuk lager dan andere jongeren met een mbo4-diploma (76%). Het aandeel werkende armen is wel even groot als gemiddeld. Deze conclusies zijn wel minder zeker

omdat het hier over kleinere aantallen gaat (ongeveer 120 leerlingen halen mbo4 vanuit deze vooropleiding).

De onderstaande tabel vat de arbeidsmarktpositie samen: het aandeel personen met een baan, met een vast contract en het gemiddelde mediane bruto maandloon. Het minimum loon is ongeveer 1550 euro per maand.

Tabel 4.4 Participatie, vast werk en mediaan bruto maandloon naar hoogste einddiploma met vooropleiding vmbo assistent of vmbo leerwerktraject

Diploma	Aandeel met werk (%)	Aandeel met vast contract (%)	Bruto maandloon (euro)
Vmbo	51	44	1715
Mbo11	51	48	1551
Mbo22	71	54	1777
(startkwalificatie)			
Mbo3	85	54	1859
Mbo4	71	46	1791

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

4.5 Vooropleiding vmbo basisberoepsgerichte leerweg

4.5.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ongeveer 26600 leerlingen hun opleiding vmbo-basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-basis) met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 12% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen.

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

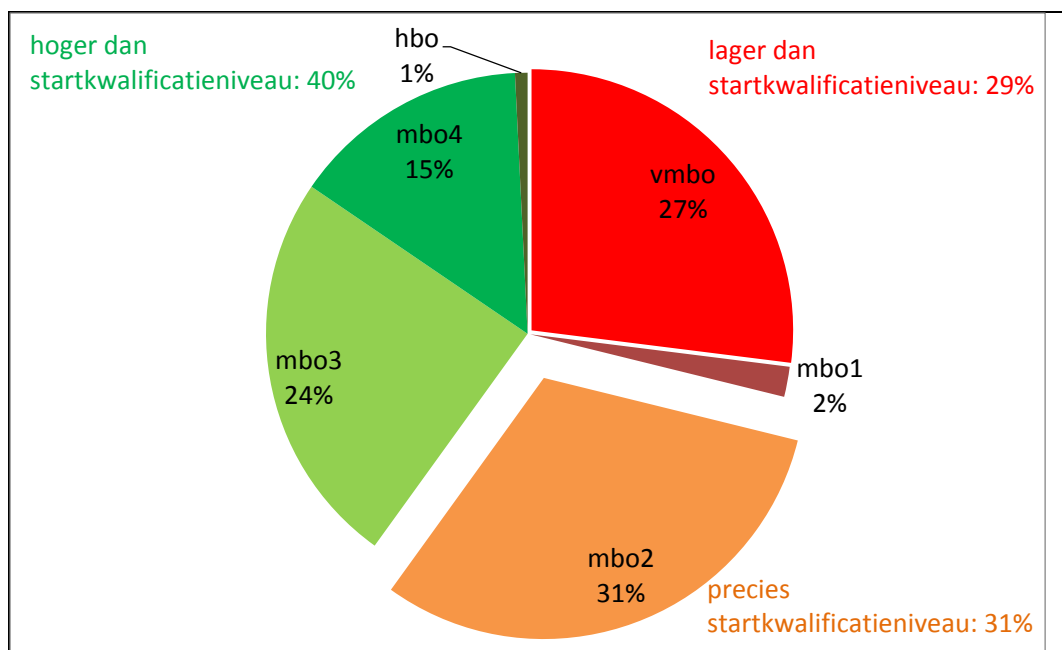
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma vmbo-basis hebben gehaald. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.5.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun diploma vmbo-basisberoepsgerichte leerweg hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.6 Einddiploma's vooropleiding vmbo-basis

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

De einddiploma's die vmbo-basisgediplomeerden halen lopen ver uiteen. De figuur laat zien dat 29% na negen jaar nog helemaal geen startkwalificatie heeft gehaald.

31% heeft precies startkwalificatieniveau gehaald; dat is op een enkeling na een mbo2-diploma. De overige 40% heeft nog beter gepresteerd. In de meeste gevallen is dit een mbo3-diploma (25% van alle vmbo-basisgediplomeerden) of mbo4-diploma (15%). Ongeveer 200 vmbo-basisleerlingen uit ons cohort (1%) hebben zelfs binnen negen jaar na vmbo-basis een hbo-bachelor gehaald.

Deze grote verschillen in eindniveau zijn grotendeels te verklaren uit het feit dat vmbo-basis een zeer diverse leerling-populatie kent. Op dit schooltype zitten zowel leerlingen die op dit niveau cognitief aan hun grenzen zitten, als ook leerlingen die om diverse andere redenen op dit laagste vmbo-niveau beland zijn, maar cognitief (heel veel) meer in hun mars hebben.

De totale eindstand kan nog wat gunstiger uitpakken omdat uit deze groep ruim 2100 leerlingen (8%) nog aan het studeren zijn. Met name studenten met als hoogste diploma mbo4 zijn relatief vaak nog aan het doorstuderen: 18% van de vmbo-basis leerlingen die mbo4 heeft gehaald is na negen jaar nog aan het studeren, verreweg de meesten op het hbo. Als al deze mensen het hbo-bachelordiploma halen waarvoor zij nog aan het studeren zijn, dan is uiteindelijk ruim 3% van de leerlingen uit ons cohort die begonnen zijn op vmbo-basisniveau uiteindelijk afgestudeerd in het hoger onderwijs.

Laagopgeleide leerlingen blijven niet eeuwig in het onderwijs hangen. Negen jaar na hun vmbo-basisdiploma zit van degenen die lager dan startkwalificatie hebben gehaald nog 3% op school. Deels is dat een definitiekwestie; het duurt nominaal minder lang om een lager niveau te halen, waardoor het logischer is dat mensen eerder stoppen met studeren. Van

degenen die precies startkwalificatie hebben gehaald is 8% nog aan het leren. Van degenen boven startkwalificatie is gemiddeld 11% nog aan het studeren.

4.5.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding vmbo-basis tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding vmbo basisberoepsgerichte leerweg geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Het einddiploma mbo1 wordt uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- Het einddiploma mbo2 wordt door het overgrote deel (95%) direct gehaald, zonder tussendiploma.
- Het einddiploma mbo3 wordt vooral (85%) via een diploma mbo2 gehaald en veel minder vaak direct (15%).
- Het einddiploma mbo4 wordt vooral via een direct daarvoor gehaald mbo3-diploma (58%) gehaald, maar soms ook met een sprong van mbo2 (30%) of zelfs direct zonder tussenopleiding (11%). Dat laatste is mogelijk voor meerderjarige leerlingen. Als zij via een toelatingsexamen aantonen aan het vereiste niveau te voldoen kunnen ze ook zonder de juiste vooropleiding instromen.⁷
- Een einddiploma in het hoger onderwijs wordt grotendeels (91%) gehaald via een mbo4-diploma.

4.5.4 Onderwijsduur

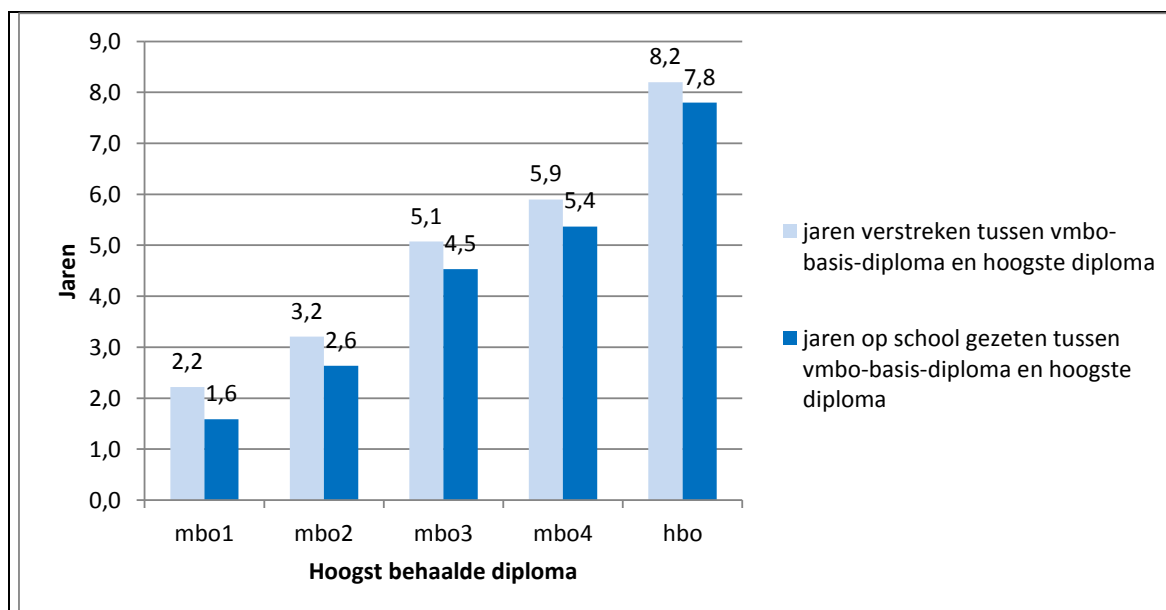
Ongeveer 73% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-basis studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft op een enkeling na een diploma mbo1, mbo2, mbo3 of mbo4 of hbo.

Ook deze leerlingen studeren niet allemaal *direct* door. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het mbo of hbo afronden tussendoor zeven maanden uitgeschreven uit het onderwijs. 18% van de uiteindelijk mbo-of hbo-gediplomeerde leerlingen met deze vooropleiding is zelfs een jaar of langer uitgeschreven tussen het diploma vmbo-basis en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoe lang na hun diploma vmbo-basis deze leerlingen een mbo- of hbo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

⁷ Ook is het mogelijk dat een deel van deze leerlingen het mbo3-diploma in het private onderwijs heeft gehaald.

Figuur 4.7 Tijd (op school) tussen vooropleiding vmbo-basis en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

De leerlingen die een mbo1-diploma halen dit gemiddeld 2,2 jaar na het diploma vmbo-basis, dat wil zeggen in het najaar van 2008. Zij zitten in deze tijd gemiddeld 1,6 jaar op school. 18% onderbreekt zijn onderwijsloopbaan langer dan een jaar waarna zij deze alsnog hervatten en alsnog hun mbo1-diploma halen.

Naar mbo2 duurt de route vanaf vmbo-basis gemiddeld 3,2 jaar, waarvan de leerlingen 2,6 jaar op school zitten. 18% van deze leerlingen is langer dan een jaar van school waarna zij alsnog het mbo2-diploma halen.

Naar mbo3 (bijna altijd via een mbo2-diploma) duurt de route gemiddeld 5,1 jaar, waarvan 4,5 op school. 19% van deze leerlingen gaat tussendoor een jaar of langer van school.

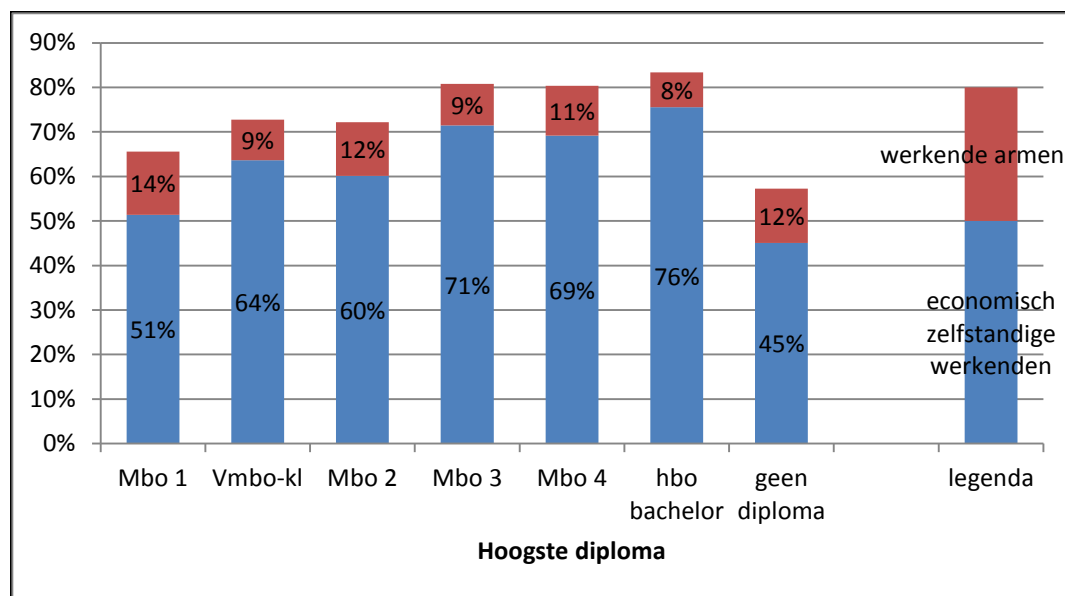
Naar mbo4 (meestal via mbo2 en mbo3) duurt de route gemiddeld 5,9 jaar, waarvan 5,4 op school. 19% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een mbo4-diploma halen.

Naar hbo duurt de route gemiddeld 8,2 jaar, waarvan 7,8 op school. 13% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een hbo-diploma halen.

4.5.5 Arbeidsmarkt

Hoe doen jongeren met vooropleiding basisberoepsgerichte leerweg het op de arbeidsmarkt? De onderstaande figuur geeft hiervan een beeld.

Figuur 4.8 Arbeidsmarktpositie vooropleiding vmbo-basis naar hoogst behaalde diploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Het percentage economisch zelfstandigen in een baan onder de jongeren met vooropleiding vmbo-basis die net een startkwalificatie hebben gehaald (mbo2, havo en vwo) is met 45% hoger dan gemiddeld (40%) voor mensen zonder startkwalificatie. Het aandeel werkende armen is ook hoger onder degenen zonder startkwalificatie met vooropleiding vmbo-basis (13%) dan gemiddeld (10%).

Mbo2 als hoogste diploma, gehaald door leerlingen met een vmbo-basisvooropleiding betekent even vaak een economisch zelfstandige baan (60% en het gemiddelde is 61%), maar vaker een baan waarmee ze niet genoeg verdienen om economisch zelfstandig te zijn (12% en het gemiddelde is 8%). Hoewel van degenen met een mbo2-diploma 72% werkt zijn er grote verschillen tussen de studierichtingen. De minste werkenden in deze groep zijn er bij afgestudeerden in de studierichtingen 'economie en administratie' en 'media en vormgeving'. Van beiden werkt 59%. 'Media en vormgeving' is een kleine opleiding en 'Economie en administratie' een grote opleiding. 7% van de mbo2-gediplomeerden in ons cohort die ophouden zijn met studeren, heeft een diploma van deze studierichting. De meeste werkenden op mbo-2-niveau hebben een opleiding in de richtingen 'transport, scheepvaart en logistiek' (88%), 'veiligheid en sport' (84%) en 'techniek en procesindustrie' (83%). Dit zijn drie grote studierichtingen, samen goed voor een kwart (25%) van alle leerlingen die via vmbo-basis als hoogste diploma mbo2 hebben gehaald en niet nog aan het doorstuderen zijn.

Mbo3'ers met een vooropleiding vmbo-basis doen het net iets minder goed op de arbeidsmarkt dan de gemiddelde mbo3'er. Ze hebben in 71% van de gevallen een economisch zelfstandige baan (gemiddeld 73% van de mbo3'ers) en 10% is werkende arme (gemiddeld 7%). Mbo3-gediplomeerden hebben over de volle breedte van de studierichtingen een hoger aandeel werkenden dan mbo2-leerlingen. Alleen bij 'transport, scheepvaart en logistiek' werkt een iets groter percentage mbo2'ers dan mbo3'ers, maar in

beide gevallen zijn de arbeidsmarktperspectieven erg goed. Ook bij mbo3-gediplomeerden is 'economie en administratie' de opleiding met het kleinste percentage werkenden. Dit is echter hoger dan bij het mbo2-diploma van dezelfde opleidingsrichting. Deze laagst-scorende mbo3-studierichting kent 71% werkenden. Bij mbo2 was dat 59%. Bij mbo3-opleidingen is in de studierichtingen die goed zijn voor bijna twee derde (62%) van de afgestudeerden het percentage werkenden groter dan 80%. Een goed voorbeeld is de richting 'zorg en welzijn', goed voor ruim een kwart van alle vmbo-basisleerlingen die een mbo3 heeft gehaald en niet meer aan het doorstuderen is, hiervan werkt 82%. Ook de studierichtingen 'techniek en procesindustrie' (91%), 'horeca en bakkerij' (90%), 'mobiliteit en voertuigen' (88%), 'transport, scheepvaart en logistiek' (83%) en 'bouw en infra' (81%) doen het goed.

Mbo4'ers met een vooropleiding vmbo-basis doen het minder goed op de arbeidsmarkt dan de gemiddelde mbo4-gediplomeerde. 69% van mbo4'ers met vooropleiding vmbo-basis heeft een economisch zelfstandige baan, terwijl dit gemiddeld 76% van de mbo4'ers is. Ook kennen vmbo-b-mbo4'ers meer werkende armen (11%, terwijl dat voor de gemiddelde mbo4'er 7% is).

75% van de vmbo-basisleerlingen die het lukt om een hoger onderwijsdiploma te halen hebben een baan die hen economisch zelfstandig maakt. Dit is minder dan gemiddeld (82%). Het aandeel werkende armen onder de vmbo-basis-mbo4'ers is 8%, terwijl dit gemiddeld onder hoger opgeleiden 3% is.

Ruim de helft van de werkenden met een vooropleiding vmbo-basis heeft een tijdelijk contract. Vaste en tijdelijke contracten samen werken tegen een mediaan bruto maandloon⁸ van 1749 euro.

4.6 Vooropleiding vmbo kaderberoepsgerichte leerweg

4.6.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ongeveer 27.500 leerlingen hun opleiding vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-kader) met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 12% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen.

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

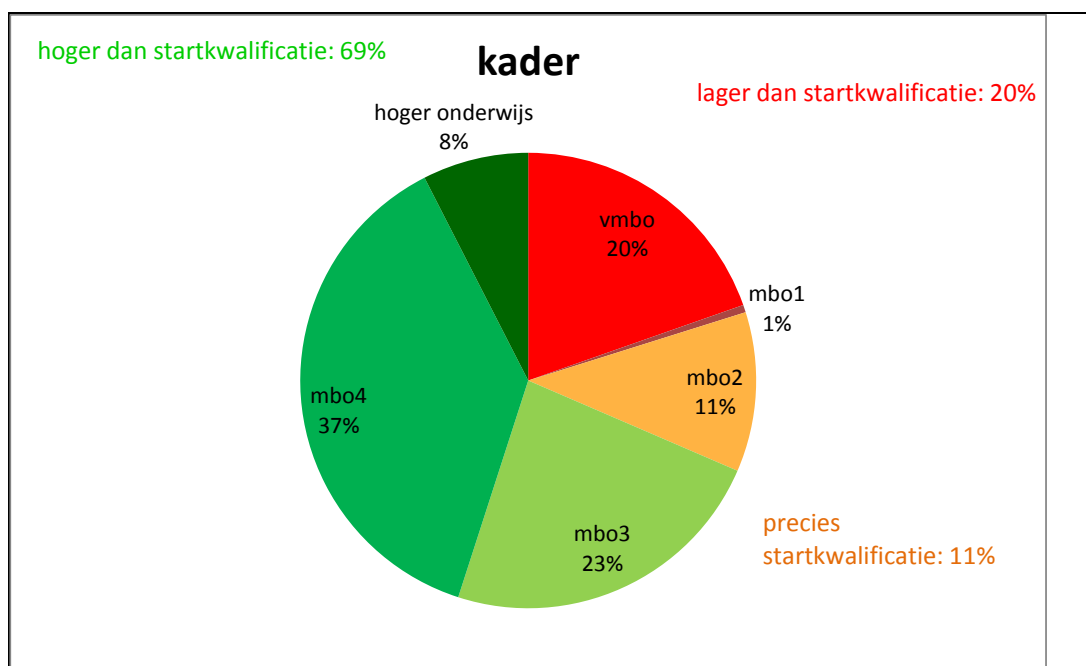
⁸ Dit is een combinatie van de uren die mensen werken per maand en het uurloon. Dit is het bedrag dat zij daadwerkelijk verdienen.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma vmbo-kader hebben gehaald. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.6.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun vmbo-diploma kaderberoepsgerichte leerweg hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.9 Einddiploma's vooropleiding vmbo-kader

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. Op hbo bachelor (7%, voornaamste onderdeel van de categorie hoger onderwijs) en vmbo kader (20%, voornaamste deel van de categorie vmbo) na hebben de niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

Zoals te zien in de figuur heeft 20% van de leerlingen geen startkwalificatie gehaald. Hiervan heeft een kleine 20% geen hoger diploma dan een vmbo-diploma gehaald, verreweg in de meeste gevallen het vmbo-kader diploma zelf. De overige 1% heeft een mbo1-opleiding succesvol afgerond. 11% heeft wel een startkwalificatie gehaald. Dit is nagenoeg altijd een mbo2-diploma. De overige 69% heeft een hoger diploma gehaald dan startkwalificatie : 23% procent heeft een mbo3-diploma behaald. De grootste groep, ruim 10.000 scholieren, is mbo4 gediplomeerd. Verder heeft 8% hoger onderwijs succesvol afgerond; het overgrote deel heeft een hbo-bachelor gehaald. Ook zitten hier 70 jongeren bij met een *associate degree*, en enkele tientallen jongeren met een wo-master.

In oktober 2015 waren nog ongeveer 3200 leerlingen bezig met hun studie. Dat is 12% van de vmbo-kaderleerlingen. 53% hiervan zijn leerlingen met een mbo4-diploma die bezig zijn met een hbo-bachelor opleiding. In totaal zijn er ruim 400 leerlingen (13% van de nog ingeschreven leerlingen) zonder startkwalificatie nog aan het studeren op of boven

startkwalificatie niveau. Dit is 1% van de totale vmbo-kadergroep, dus als deze leerlingen hun studie succesvol afronden heeft ongeveer 19% geen startkwalificatie. Van de mbo2-gediplomeerden zijn een kleine 300 leerlingen (8% van ingeschreven leerlingen) nog bezig met een opleiding, het grootste gedeelte hiervan op een niveau boven startkwalificatie.

4.6.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding vmbo-kader geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Het einddiploma mbo1 wordt uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- Het einddiploma mbo2 wordt door het overgrote deel (97%) direct gehaald, zonder tussendiploma;
- Anders dan bij de vorige vooropleidingen halen kaderafgestudeerden het einddiploma mbo3 vooral (60%) direct en minder vaak via mbo2 (39%);
- Ook het einddiploma mbo4 wordt vooral direct (60%) gehaald en in mindere mate via een mbo3-diploma (34%) gehaald.
- Een einddiploma in het hoger onderwijs wordt grotendeels (97%) gehaald via een mbo4-diploma.

4.6.4 Onderwijsduur

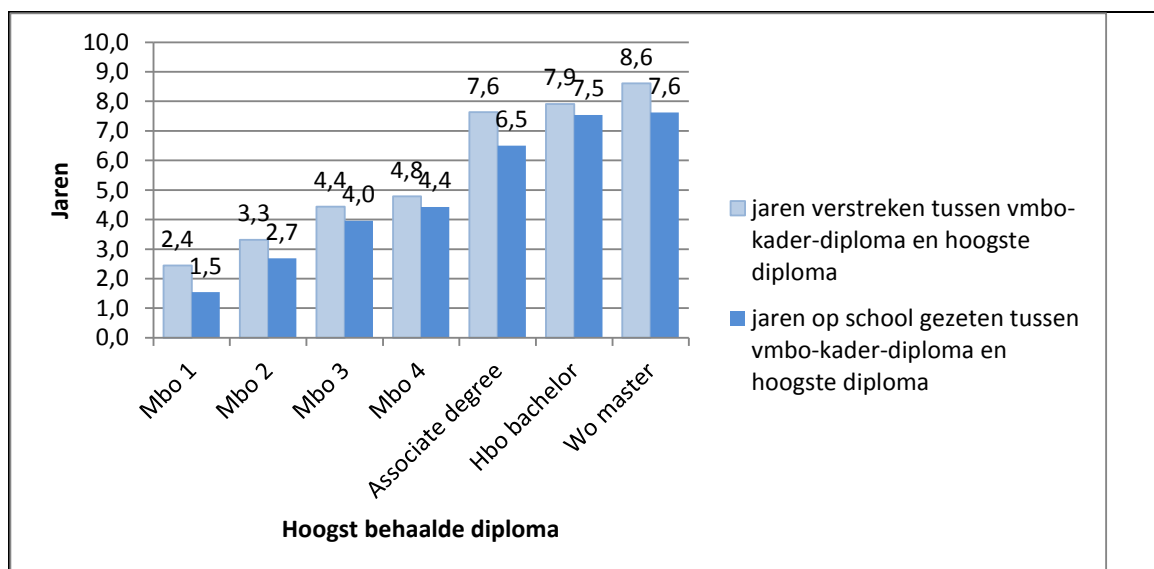
Ongeveer 80% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-kader studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft op een enkeling na⁹ een diploma mbo, hbo of wo.

Ook deze leerlingen studeren niet allemaal *direct* door. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het mbo, hbo of wo afronden tussendoor vijf maanden uitgeschreven uit het onderwijs. 14% van de uiteindelijk mbo-, hbo-, of wo-gediplomeerde leerlingen met deze vooropleiding is zelfs een jaar of langer uitgeschreven tussen het diploma vmbo-kader en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoelang na hun diploma vmbo-kader deze leerlingen een mbo-, hbo-, of wo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

⁹ Die een hoger diploma in het voortgezet onderwijs haalt en het daarbij houdt.

Figuur 4.10 Tijd (op school) tussen vooropleiding vmbo-kader en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. N.B. mbo1, associate degree en wo-master betreffen alle drie categorieën met <1% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-kader.

De leerlingen die een mbo1-diploma halen dit gemiddeld 2,4 jaar na het diploma vmbo-kader, dat wil zeggen eind 2008. Zij zitten in deze tijd gemiddeld 1,5 jaar op school. Meer jongeren dan bij basis - namelijk 24% (bij vmbo-basis was dit 18%) - onderbreekt zijn onderwijsloopbaan langer dan een jaar waarna zij deze alsnog hervatten en alsnog hun mbo1-diploma halen.

Naar mbo2 duurt de route vanaf vmbo-kader gemiddeld 3,3 jaar, waarvan de leerlingen 2,7 jaar op school zitten. 19% van deze leerlingen is langer dan een jaar van school waarna zij alsnog het mbo2-diploma halen.

Naar mbo3 duurt de route gemiddeld 4,4 jaar, waarvan 4 jaar op school. 16% van deze leerlingen gaat tussendoor een jaar of langer van school. Vergelijken we dit met vmbo-basisgediplomeerden, dan zien we dat vmbo-kadergediplomeerden gemiddeld een half jaar onderwijsinschrijving minder nodig hebben dan vmbo-basisgediplomeerden om hun mbo3-diploma te halen. Dit komt waarschijnlijk doordat bij vmbo-basis 90% stapelt via een mbo2-diploma en bij vmbo-kader 39% stapelt via mbo2 en 60% direct begint aan de mbo3-opleiding.

Naar mbo4 (39% stapelt via mbo3, 60% haalt geen ander diploma tussendoor) duurt de route gemiddeld 4,8 jaar, waarvan 4,4 op school. 12% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een mbo4-diploma halen.

Naar hbo *associate degree* (91% via mbo4) duurt de route gemiddeld 7,6 jaar, waarvan 6,5 op school. 51% van de jongeren onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar, waarna ze zich toch weer inschrijven en een hbo-diploma halen. Dat dit percentage zoveel

hoger ligt dan bij de andere opleidingen ligt waarschijnlijk aan het feit dat het *associate degree* diploma deels bedoeld is voor werkenden.

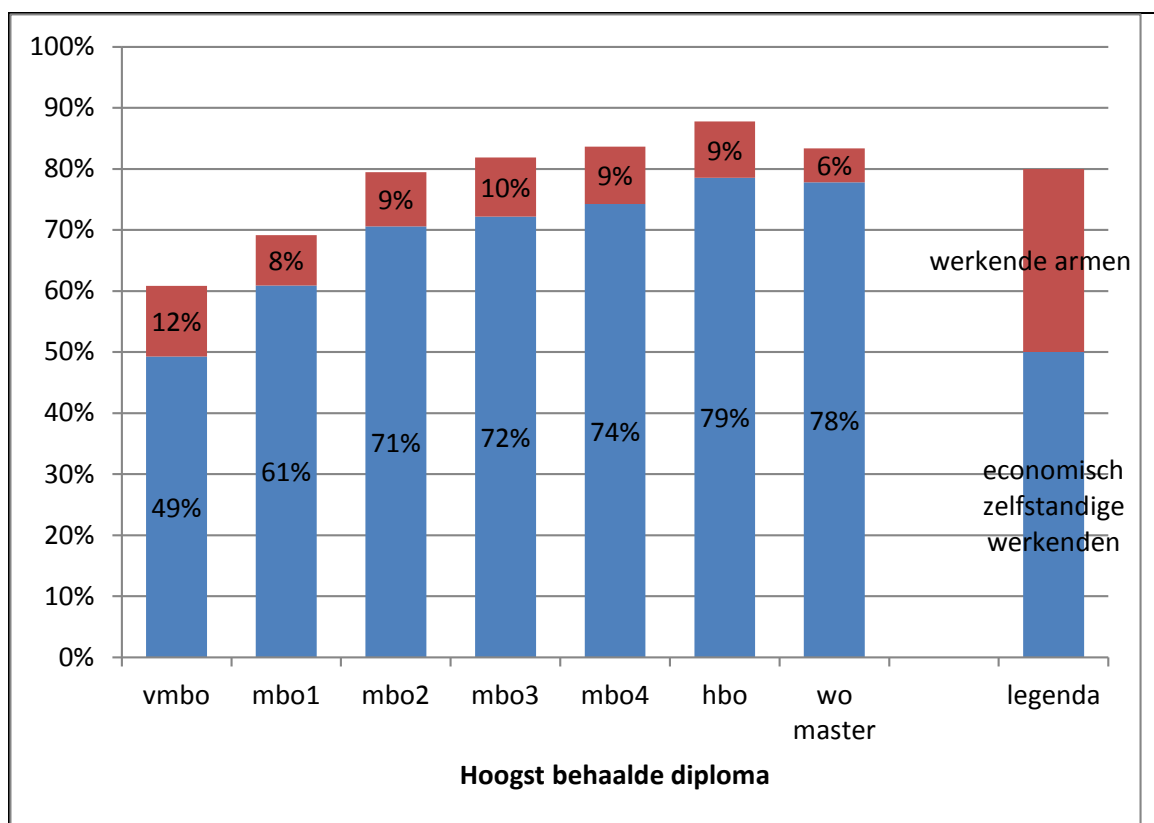
Naar hbo bachelor (97% via mbo4) duurt de route vanaf vmbo-kader gemiddeld 7,9 jaar, waarvan 7,5 op school. 10% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar.

Vanaf vmbo-kader naar wo-master in 9 jaar is ambitieus. Het betekent flink doorstuderen en zowel de vierjarige mbo4-opleiding en de 5-jarige masteropleiding nominaal of zelfs onder nominaal halen. Desondanks zijn er in ons cohort enkele tientallen jongeren die dit is gelukt. Zij doen gemiddeld 8,6 jaar over dit traject, waarvan 7,6 op school. Ruim 2000 jongeren met vooropleiding vmbo-kader zijn aan het einde van de meetperiode nog bezig met hun studie in het hoger onderwijs. De meesten van hen zijn bezig met een hbo-bachelor.

4.6.5 Arbeidsmarkt

Hoe doen jongeren met vooropleiding kaderberoepsgerichte leerweg het op de arbeidsmarkt?

Figuur 4.11 Arbeidsmarktpositie vooropleiding vmbo-kader naar hoogst behaalde diploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. N.B. mbo1 en wo-master betreffen allebei categorieën met <1% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-kader. Vmbo is hier bijna altijd vmbo-kader.

Zonder startkwalificatie doen deze leerlingen het het minst goed op de arbeidsmarkt. Van alle leerlingen met vooropleiding vmbo-kader die als hoogste diploma een vmbo-diploma hebben gehaald is 49% economisch zelfstandig. Met een mbo1-diploma stijgt dit aandeel naar 61%. Mbo1-gediplomeerden (een kleine groep) zijn echter een uitzonderlijke groep die

niet goed vergeleken kan worden met andere groepen. Zo is 12% van de banen die mbo1-afgestudeerden hebben een baan in een sociale werkvoorziening. Bij alle andere groepen is dit percentage verwaarloosbaar, zij komen hiervoor meestal niet in aanmerking. Daarnaast heeft een deel van de mbo1-gediplomeerden met een reguliere baan loonkostensubsidie. Van de vmbo-kader-gediplomeerden die alleen een vmbo-diploma hebben, heeft 61% een baan. 45% daarvan heeft een vast contract. Het mediane maandloon dat zij verdienen is 1700 euro. Van alle individuen met een baan is 19% een werkende arme (gelijk aan 12% van het totaal). Met een mbo1-diploma heeft 68% van de leerlingen een baan, 61% is economisch zelfstandig en 8% is een werkende arme. 54% heeft een vast contract. Het mediane maandloon komt neer ongeveer 1890 euro per maand. Een mbo1-diploma biedt dus meer werk (maar deels in de sociale werkvoorziening of met loonkostensubsidie), meer economisch zelfstandig werk, en meer loon ten opzichte van alleen een vmbo-kader diploma.

Mbo2-gediplomeerden met een vooropleiding vmbo-kader hebben vaker werk. 80% van hen heeft werk. 71% van de mbo2-gediplomeerden met een vooropleiding vmbo-kader zijn economisch zelfstandig. De vast/tijdelijk-verhouding ligt ongeveer gelijk: 48% heeft een vast contract. Het mediane maandloon met een mbo2-diploma ligt op 1984. Het domein waar de meeste leerlingen een diploma in halen is veiligheid en sport. 463 leerlingen ronden dit succesvol af, en 88% daarvan vindt een baan. In het domein transport, scheepvaart en logistiek vindt 91% van de leerlingen een baan, wat relatief het hoogste percentage is. Bij de domeinen afbouw, hout en onderhoud en voedsel, natuur en leefomgeving vinden de minste leerlingen een baan, namelijk 66% en 68%. Ongeveer 20% van de leerlingen met een mbo2-diploma behalen die in deze domeinen.

Met een mbo3-diploma hebben jongeren met vooropleiding vmbo-kader iets vaker een baan, namelijk 82%. Het percentage werkende armen ligt iets hoger dan bij mbo2, namelijk 12%. Er zijn meer vaste contracten (58%), en het mediane maandloon is 1848. In de opleidingsdomeinen mobiliteit en voertuigen, en techniek en procesindustrie is het percentage afgestudeerden met een baan het hoogst. In het eerstgenoemde heeft 92% een baan, in het andere is dit 93%. In het domein zorg en welzijn, waar 27% van de mbo3-gediplomeerden in is geslaagd, heeft 83% een baan. 'Media en vormgeving' en 'voedsel, natuur en leefomgeving' doen het minder goed qua banen. In deze domeinen is de baankans 73%.

Met een mbo4-diploma hebben 83% van de jongeren met vooropleiding vmbo-kader een baan, waarvan 11% werkende armen zijn. Ongeveer 55% van de contracten is vast, met een mediaan maandloon van 1909 euro. Het mediane maandloon met een mbo3- en mbo4-diploma ligt dus lager dan het startkwalificatie niveau mbo2. Een hoger diploma levert dus iets meer werk op maar niet per sé een hoger loon. Ook op mbo4-niveau zijn de meeste leerlingen in het domein zorg en welzijn geslaagd (31%). 85% heeft ook een baan. Wederom verschaffen de domeinen mobiliteit en voertuigen, en techniek en procesindustrie relatief de meeste werkgelegenheid. Respectievelijk 94% en 93% van de mbo4-geslaagden heeft een baan. Voedsel, natuur en gezondheid doen het relatief het minst: hier heeft maar 67% van de geslaagden een baan.

Met een hbo-diploma hebben de meeste jongeren met vooropleiding vmbo-kader werk (88%). 79% is economisch zelfstandig en 9% is een werkende arme, dat is ongeveer 10% van alle hbo-werkenden. 40% heeft een vast contract. Het mediane maandloon is 2092,50. Met een wo-master heeft 84% werk, waarvan 7% niet economisch zelfstandig. De vast/tijdelijk verdeling valt lager uit: 27% heeft een vast contract. Het mediane loon is 2230 euro per maand.

4.7 Vooropleiding vmbo gemengde leerweg

4.7.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ongeveer 6000 leerlingen hun opleiding vmbo-gemengde leerweg (vmbo gemengd) met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 3% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen.

Deze paragraaf behandelt drie onderwerpen:

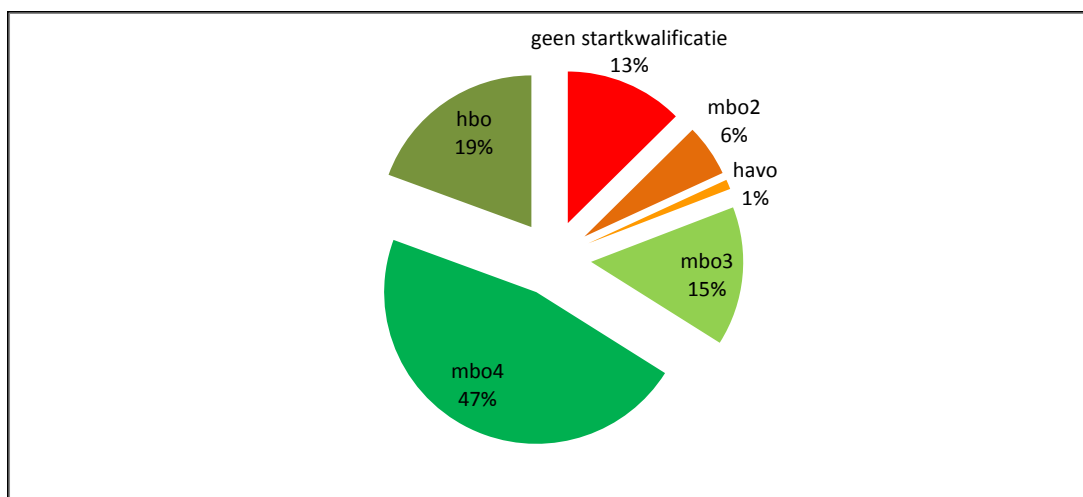
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma vmbo-gemengde leerweg hebben gehaald. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.7.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun vmbo-diploma gemengde leerweg hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.12 Einddiploma's vooropleiding vmbo-gemengde leerweg

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's (bijvoorbeeld mbo1 en wo-master) hebben alle een aandeel van minder dan 1%. De categorie 'geen startkwalificatie' bestaat bijna uitsluitend uit leerlingen met als hoogste diploma vmbo-gemengd. De categorie hbo bestaat bijna uitsluitend uit hbo-bachelor.

De figuur geeft aan dat 13% van de vmbo-gemengd-leerlingen in oktober 2015 geen startkwalificatie heeft gehaald. Het gaat hier om leerlingen die het niet gelukt is een vervolgopleiding af te ronden, met een klein gedeelte leerlingen dat nog wel een mbo1-diploma heeft gehaald (<1%). 7% heeft wel een startkwalificatie gehaald, waarvan het grootste gedeelte dat deed op mbo2-niveau, en de rest heeft een havodiploma. Het grootste gedeelte van de vmbo-gemengd leerlingen heeft een einddiploma op een niveau dat hoger ligt dan een startkwalificatie. 15% heeft een mbo3-diploma en 47% een mbo4-diploma als hoogste diploma gehaald. Tot slot heeft 19% van de vmbo-gemengde leerweg-ge diplomeerden een diploma in het hoger onderwijs gehaald. Dit betreft bijna uitsluitend hbo bachelor-diploma's. Tot de hbo-groep zijn ook de *associate degrees*, hbo master en wo master gerekend. Deze subgroepen zijn echter een zeer klein gedeelte van de 6000 vmbo-gemengd-leerlingen (samen minder dan 1%).

Ook waren er in oktober 2015 nog ongeveer 900 vmbo-gemengd-ge diplomeerden ingeschreven bij een onderwijsinstelling. 58% hiervan zijn mbo-4-ge diplomeerden die nog bezig zijn met een hbo-bachelor. 3% van de nog ingeschreven leerlingen hebben geen startkwalificatie en zijn bezig met een opleiding van minimaal dit niveau. Dit is minder dan 1% van het totaal, dus zal de verdeling niet sterk beïnvloeden.

4.7.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding vmbo-gemengde leerweg tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding vmbo gemengd geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Het einddiploma mbo1 (komt niet veel voor) wordt uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- Het einddiploma mbo2 wordt door het overgrote deel (98%) direct gehaald, zonder tussendiploma.
- Nog sterker dan vmbo-kadergediplomeerden halen leerlingen met een diploma vmbo-gemengd het einddiploma mbo3 vooral (73%) direct en minder vaak via mbo2 (26%).
- Ook het einddiploma mbo4 wordt vooral direct (72%) gehaald en in mindere mate via een mbo3-diploma (23%) gehaald.
- Een einddiploma in het hoger onderwijs wordt grotendeels (89%) gehaald via een mbo4-diploma.

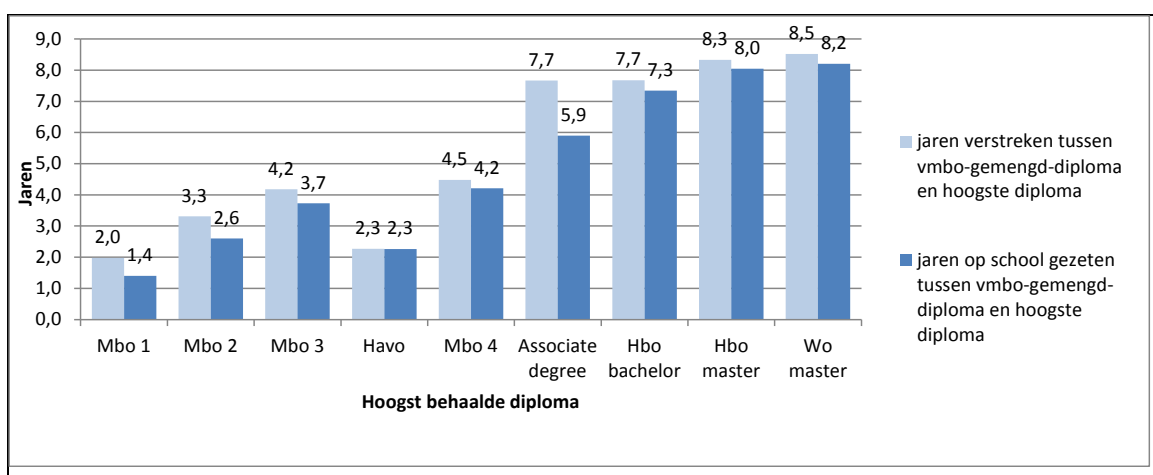
4.7.4 Onderwijsduur

Ongeveer 87% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-gemengde leerweg studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft op een enkeling na¹⁰ een diploma mbo, hbo of wo.

Ook deze leerlingen studeren niet allemaal *direct* door. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het mbo, hbo of wo afronden tussendoor vier maanden uitgeschreven uit het onderwijs. 11% van de uiteindelijk mbo-, hbo- of wo-gediplomeerde leerlingen met deze vooropleiding is zelfs een jaar of langer uitgeschreven tussen het diploma vmbo-gemengde leerweg en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoe lang na hun diploma vmbo-gemengd deze leerlingen een mbo-, hbo- of wo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

Figuur 4.13 Tijd (op school) tussen vooropleiding vmbo-gemengd en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. N.B. mbo1, associate degree, hbo-master en wo-master betreffen alle vier categorieën met <1% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-gemengd.

¹⁰ Die een hoger diploma in het voortgezet onderwijs haalt en het daarbij houdt.

De leerlingen die een mbo1-diploma halen dit gemiddeld 2 jaar na het diploma vmbo-gemengd, dat wil zeggen zomer 2008. Zij zitten in deze tijd gemiddeld 1,4 jaar op school. Dit betreft echter weinig leerlingen (< 1%).

Naar mbo2 duurt de route vanaf vmbo-gemengd gemiddeld 3,3 jaar, waarvan de leerlingen 2,6 jaar op school zitten. 22% van deze leerlingen is langer dan een jaar van school waarna zij alsnog het mbo2-diploma halen.

Naar mbo3 duurt de route gemiddeld 4,2 jaar, waarvan 3,7 op school. 14% van deze leerlingen gaat tussendoor een jaar of langer van school.

Naar mbo4 (23% stapelt via mbo3, 72% haalt geen ander diploma tussendoor) duurt de route gemiddeld 4,5 jaar, waarvan 4,2 op school. 9% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een mbo4-diploma halen.

Naar hbo-*associate degree* (90% via mbo4) duurt de route gemiddeld 7,7 jaar, waarvan 5,9 op school. 55% van de jongeren onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar, waarna ze zich toch weer inschrijven en een hbo-diploma halen. Dat dit percentage zoveel hoger ligt dan bij de andere opleidingen ligt waarschijnlijk aan het feit dat het *associate degree* diploma deels bedoeld is voor werkenden.

Naar hbo-bachelor (89% via mbo4) duurt de route vanaf vmbo-kader gemiddeld 7,7 jaar, waarvan 7,3 op school. 9% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar.

Vanaf vmbo-gemengd naar wo-master duurt gemiddeld 8,5 jaar, waarvan 8,2 op school. Ruim 700 jongeren met vooropleiding vmbo-gemengd zijn aan het einde van de meetperiode nog bezig met hun studie in het hoger onderwijs. De meesten van hen zijn bezig met een hbo-bachelor.

4.7.5 Arbeidsmarkt

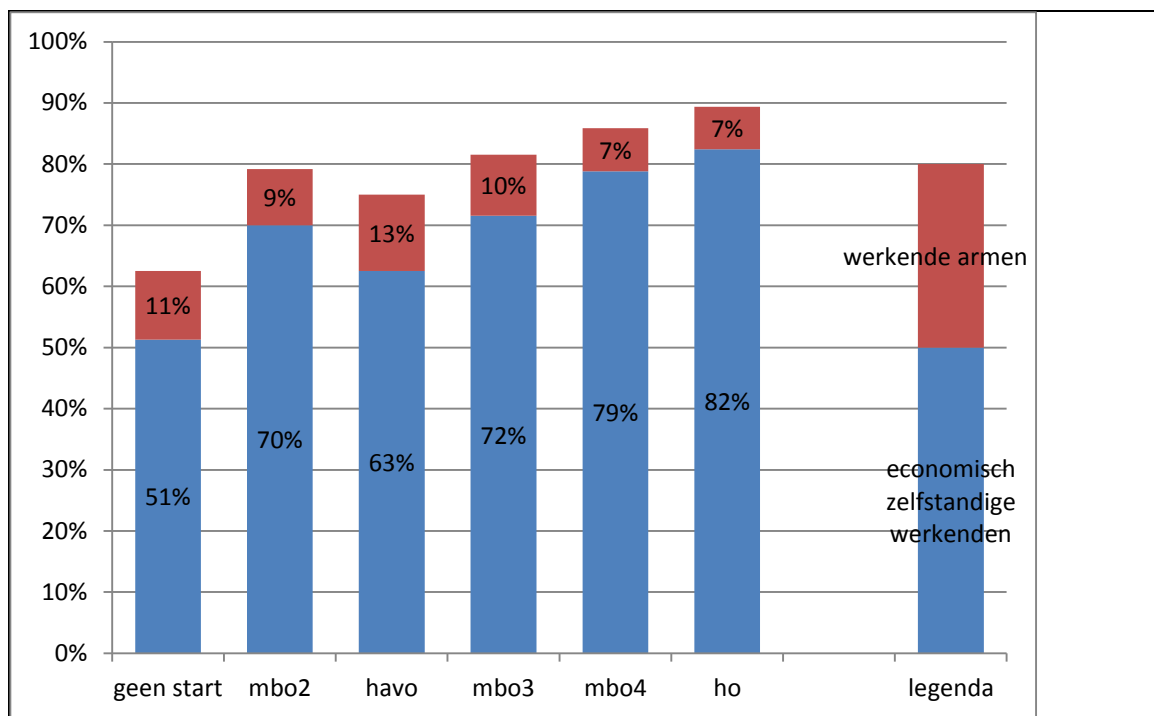
Hoe doen jongeren met de vooropleiding vmbo-gemengde leerweg het op de arbeidsmarkt?

De leerlingen zonder startkwalificatie hebben het minste economisch zelfstandig werk (51%). Met een startkwalificatie stijgt dit naar 63% in het geval van een havodiploma, of 70% in het geval van mbo2. Doorstuderen voor een mbo3-diploma verandert hier weinig aan, aangezien 72% van de mbo3-gediplomeerden economisch zelfstandig is. Het aantal economisch zelfstandigen is groter voor personen met een hoger diploma. Voor mbo4-gediplomeerden is het 79%, voor hbo-gediplomeerden 82%.

Mensen zonder startkwalificatie hebben de kleinste kans op werk: 62% heeft een baan. Van de mensen die een baan hebben is 18% economisch onzelfstandig. De verhouding tussen vaste en tijdelijke contracten is ongeveer gelijk: 49% van de contracten is namelijk vast. Het mediane maandloon van deze groep ligt op 1704 euro.

Zoals gezegd biedt een startkwalificatie meer uitzicht op werk. 76% van de havisten heeft een baan, waarvan 17% niet genoeg verdient om economisch zelfstandig te zijn. Van de mbo2'ers heeft 79% een baan met relatief minder werkende armen (12%). 54% van de banen bij de mbo2'ers is vast. Bij de havisten is dat 39%. Het mediane loon is ook verschillend: met een havo diploma is het 1767 euro per maand, met een mbo2-diploma is het 1913 euro per maand.

Figuur 4.14 Arbeidsmarktpositie vooropleiding vmbo-gemengd naar hoogst behaalde diploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's (bijvoorbeeld mbo1 en wo-master) hebben alle een aandeel van minder dan 1% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-gemengd. De categorie 'geen startkwalificatie' bestaat bijna uitsluitend uit leerlingen met als hoogste diploma vmbo-gemengd. De categorie ho bestaat bijna uitsluitend uit hbo bachelor, maar betreft ook enkele tientallen wo-masters, associate degree-gediplomeerden en hbo-masters.

Doorstuderen naar mbo3 vergroot de kans op een baan. 82% van de leerlingen met een mbo3-diploma is aan het werk; hiervan is 12% een werkende arme. Er zijn relatief veel vaste contracten, namelijk 62%. Het mediane loon ligt lager dan voor werkenden met havo of mbo2 (ongeveer 1750 euro per maand). Met een mbo4-diploma hebben meer leerlingen werk. 86% heeft een baan, waarvan 8% niet genoeg verdient om te worden aangeduid als economisch zelfstandig. Wederom zijn er relatief veel vaste contracten: 58% heeft een vast dienstverband. Het mediane loon van vmbo-gemengd-gediplomeerden met een mbo4-diploma ligt ruim 200 euro hoger dan dat van degenen met mbo2; mbo4'ers verdienen mediaan 2000 euro per maand. Het domein 'zorg en welzijn' is voor zowel mbo3- als mbo4-niveau het meest populair. 27% van de mbo3'ers hebben een diploma in die richting, waarvan 83% werkt. Voor de mbo4-gediplomeerden is dat 33% van de leerlingen, van wie 89% werk heeft. Het domein 'techniek en procesindustrie' heeft relatief de meeste werkenden (95%), het domein 'voedsel, natuur en leefomgeving' de minste (76%).

Een diploma in het hoger onderwijs zorgt voor het meeste werk. 89% werkt, en 92% daarvan is economisch zelfstandig. 42% van de contracten is vast en het mediane maandloon is 2070 euro per maand.

4.8 Vooropleiding vmbo-theoretische leerweg

4.8.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ongeveer 44.100 leerlingen hun opleiding vmbo-theoretische leerweg (vmbo-theoretisch) met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 19% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen.

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

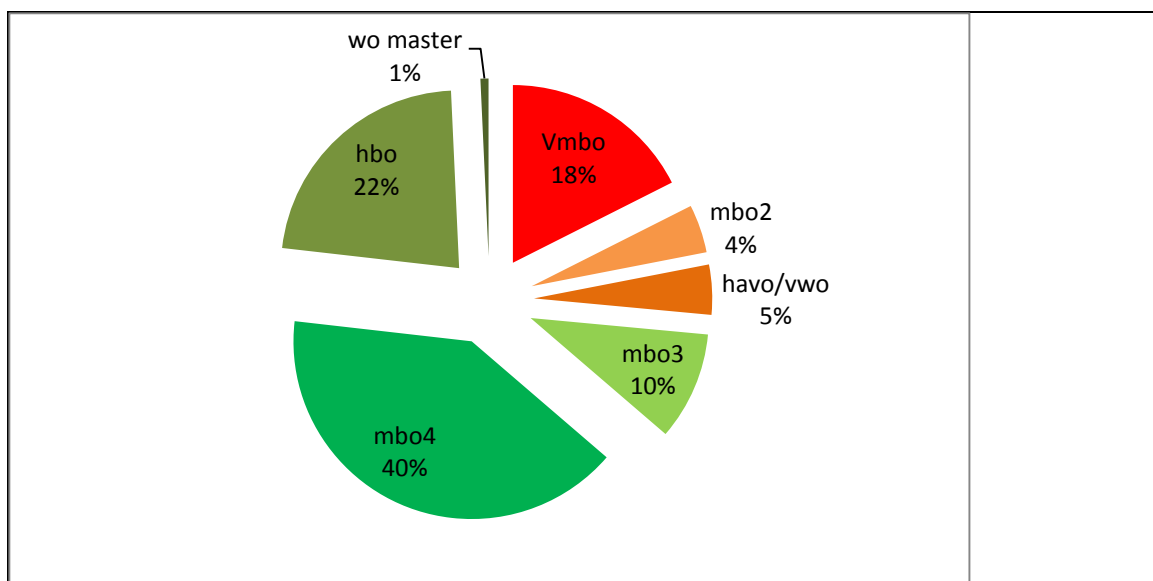
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma vmbo-theoretische leerweg hebben gehaald. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.8.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun vmbo-diploma theoretische leerweg hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.15 Einddiploma's vooropleiding vmbo theoretische leerweg

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

18% van onze vmbo-theoretisch-leerlingen is het niet gelukt om een startkwalificatie te behalen. Zij hebben alleen het vmbo-theoretisch-diploma gehaald (en een klein gedeelte heeft alleen een mbo1-diploma). 9% van de vmbo-theoretisch-leerlingen behaalden precies een startkwalificatie, waarvan ongeveer de helft mbo2-gediplomeerd is en de andere helft een havodiploma heeft gehaald. De overige 73% heeft een diploma, hoger dan precies startkwalificatieniveau gehaald. In totaal heeft 10% van de vmbo-theoretisch-leerlingen een mbo3-diploma gehaald, 40% is mbo4-gediplomeerd, 22% heeft een hbo-studie afgerond (met name hbo-bachelor, aangevuld met een klein deel hbo-master en *associate degree*). Uiteindelijk hebben ruim 300 leerlingen met een vmbo-theoretisch-diploma een wo-master succesvol afgerond.

Van de ongeveer 44.000 vmbo-theoretisch-leerlingen zijn ongeveer 8300 (19%) nog ingeschreven bij een onderwijsinstelling. Van alle vmbo-theoretisch-leerlingen die al een diploma hebben boven het startkwalificatie niveau, is nu nog 18% aan het doorstuderen. Het grootste gedeelte hiervan zijn mbo4-gediplomeerden die ingeschreven staan bij een hbo bacheloropleiding. Een kleine 1300 leerlingen die onder het startkwalificatieniveau zitten, zijn aan het einde van onze meetperiode (oktober 2015) nog bezig met een opleiding, dat is 16% van die groep leerlingen. Van de leerlingen in de mbo2 en havo/vwo-groep is 33% aan het doorstuderen.

4.8.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding vmbo-theoretische leerweg tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding vmbo theoretisch geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Het einddiploma mbo1 (komt niet veel voor) wordt uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- Het einddiploma mbo2 wordt door het overgrote deel (97%) direct gehaald, zonder tussendiploma.
- Vergelijkbaar met leerlingen met een diploma vmbo-gemengd halen leerlingen met een diploma vmbo-theoretisch het einddiploma mbo3 vooral (76%) direct en minder vaak via mbo2 (19%).
- Ook het einddiploma mbo4 wordt vooral direct (72%) gehaald en in mindere mate via een mbo3-diploma (23%) gehaald.
- Een hbo-bachelor wordt grotendeels (67%) gehaald via een mbo4-diploma en in een deel van de gevallen via de havo (26%). Een wo-master wordt meer (63%) via een hbo-bachelor gehaald dan (24%) via de havo. Deze verhoudingen kunnen uiteindelijk nog heel anders uitpakken, omdat van de leerlingen die havo of vwo zijn gaan doen na vmbo theoretisch 33% nog aan het studeren is.

4.8.4 Onderwijsduur

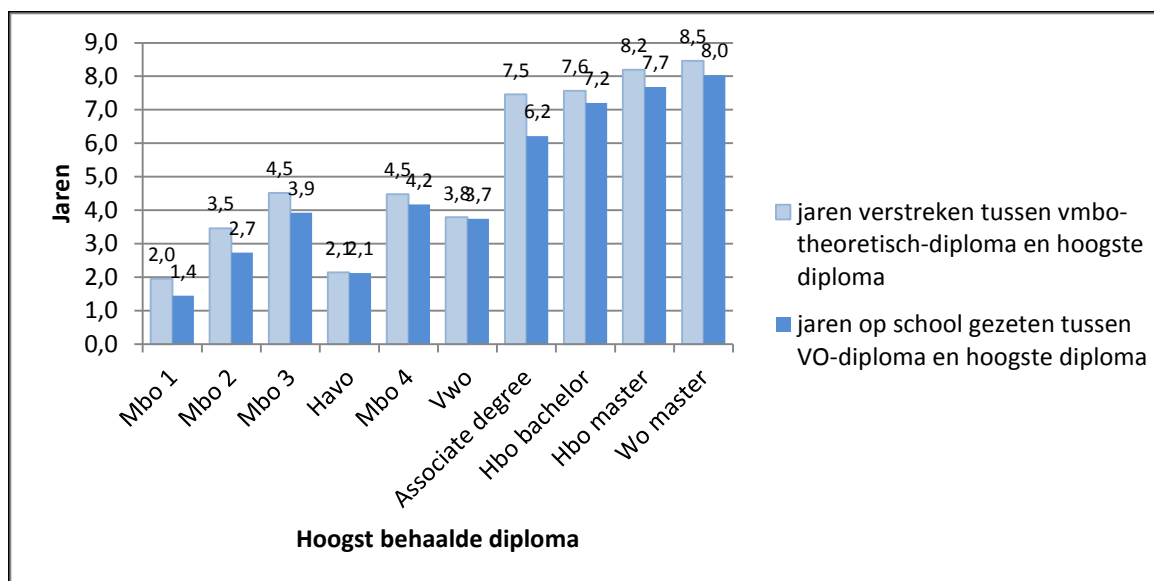
Ongeveer 82% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-theoretische leerweg studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft op een enkeling na¹¹ een diploma mbo, hbo of wo.

Ook deze leerlingen studeren niet allemaal *direct* door. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het mbo, hbo of wo afronden tussendoor vier maanden uitgeschreven uit het onderwijs. Dit gemiddelde wordt o.a. gevormd door leerlingen die tussen twee studies in in de zomervakantie uitgeschreven staan, maar ook door leerlingen die er langer dan een jaar tussenuit zijn. Dit laatste geldt voor 13% van de uiteindelijk mbo-, hbo- of wo-gediplomeerde leerlingen met deze vooropleiding. Zij zijn een jaar of langer uitgeschreven tussen het diploma vmbo-theoretisch en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoe lang na hun diploma vmbo-theoretisch deze leerlingen een mbo-, hbo- of wo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

¹¹ Die een hoger diploma in het voortgezet onderwijs haalt en het daarbij houdt.

Figuur 4.16 Tijd (op school) tussen vooropleiding vmbo-theoretisch en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. NB de diploma's mbo1, vwo, associate degree, hbo-master en wo-master betreffen alle minder dan 1% van de leerlingen met vooropleiding vmbo-theoretisch.

De leerlingen die een mbo-1 diploma halen dit gemiddeld 2 jaar na het diploma vmbo-theoretisch, dat wil zeggen zomer 2008. Zij zitten in deze tijd gemiddeld 1,4 jaar op school. Dit betreft echter weinig leerlingen (< 1%).

Naar mbo2 duurt de route vanaf vmbo-theoretisch gemiddeld 3,5 jaar, waarvan de leerlingen 2,7 jaar op school zitten. 24% van deze leerlingen is langer dan een jaar van school waarna zij alsnog het mbo-2 diploma halen.

Naar mbo3 duurt de route gemiddeld 4,5 jaar, waarvan 3,9 op school. 20% van deze leerlingen gaat tussendoor een jaar of langer van school.

Naar mbo4 (23% stapelt via mbo3, 72% haalt geen ander diploma tussendoor) duurt de route gemiddeld 4,5 jaar, waarvan 4,2 op school. 11% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een mbo4-diploma halen.

Naar hbo-associate degree (78% via mbo4, 11% via havo) duurt de route gemiddeld 7,5 jaar, waarvan 6,2 op school. 50% van de jongeren onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar, waarna ze zich toch weer inschrijven en een hbo-diploma halen. Dat dit percentage zoveel hoger ligt dan bij de andere opleidingen ligt waarschijnlijk aan het feit dat het *associate degree* diploma deels bedoeld is voor werkenden.

Naar hbo-bachelor (67% via mbo4 en 26% via havo) duurt de route vanaf vmbo-theoretisch gemiddeld 7,6 jaar, waarvan 7,2 op school. 12% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar. Ruim 6000 van de leerlingen met een vooropleiding vmbo-theoretisch leerlingen zijn nog bezig met hun hbo bachelor aan het einde van de meetperiode, terwijl ongeveer 9700 deze al gehaald hebben.

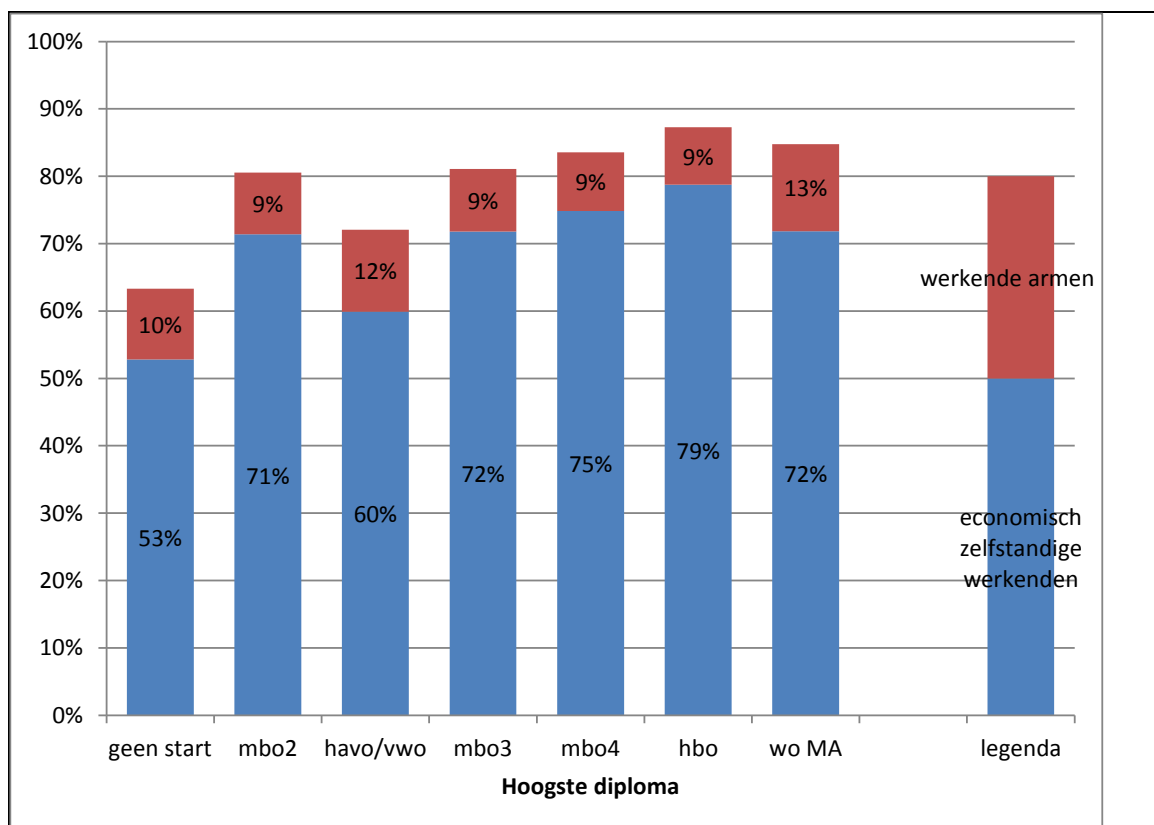
Vanaf vmbo-theoretisch naar wo-master duurt gemiddeld 8,5 jaar, waarvan 8,0 op school. Ongeveer 700 leerlingen met vooropleiding vmbo theoretisch zijn nog bezig met een wo-master.

4.8.5 Arbeidsmarkt

Hoe doen jongeren vmbo-theoretische leerweg het op de arbeidsmarkt? De onderstaande figuur geeft hiervan een beeld.

53% van de vmbo-theoretisch-leerlingen die geen startkwalificatie heeft behaald en die ook niet meer studeert, is economisch zelfstandig. Na het behalen van een startkwalificatie op havo/vwo niveau stijgt dit percentage naar 60% en voor mbo2-niveau loopt dit op naar 71%. De situatie van leerlingen met een mbo-3-diploma is hiermee goed vergelijkbaar, want 72% daarvan is economisch zelfstandig. Dit geldt ook voor de leerlingen met uiteindelijk mbo4-niveau: hiervan is gemiddeld 3 op de 4 economisch zelfstandig. Voor mensen met een hbo-diploma is dit percentage iets hoger (79%), en voor degenen met een wo-masterdiploma is het iets lager (72%). Zij zijn na deze lange route gemiddeld nog maar kort op de arbeidsmarkt, dus waarschijnlijk deels nog op zoek naar een baan. Het mediane maandloon van alle jongeren met een vooropleiding vmbo-theoretisch die geen startkwalificatie hebben gehaald is 1800 euro. 63% van deze groep werkt, hiervan is 17% niet economisch zelfstandig. Iets minder dan de helft heeft een vast contract.

Figuur 4.17 Arbeidsmarktpositie vooropleiding vmbo-theoretisch naar hoogst behaalde diploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. NB 'geen startkwalificatie' bestaat bijna uitsluitend uit jongeren die alleen een vmbo-theoretisch diploma hebben gehaald. Hbo bestaat bijna uitsluitend uit jongeren die en hbo-bachelor hebben gehaald. Wo-master is minder dan 1% van de jongeren met vooropleiding vmbo-theoretisch.

Met het behalen van een startkwalificatie nemen de vooruitzichten toe. Op mbo2-niveau is 80% aan het werk, maar 11% van deze werkenden is een werkende arme. De verdeling tussen vaste en tijdelijke contracten is een-op-een: de helft heeft een vast contract. Het mediane maandloon komt neer op 2010 euro. De baankansen voor personen met een havo/vwo-diploma zijn iets lager: 72% heeft werk. De verhouding werkende armen/ economisch zelfstandigen is 1 op 6 (17%). Minder dan de helft heeft een vast contract. Het mediane maandloon voor deze groep is 1835 euro. Van de vmbo-theoretisch-leerlingen die uiteindelijk een mbo2-diploma hebben gehaald, werkt 80%. Leerlingen die een diploma hebben gehaald in het domein van voedsel, natuur en leefomgeving hebben gemiddeld het minst werk (68%). 17% van de mbo2-gediplomeerden hebben een diploma in deze richting. In de domeinen van 'veiligheid en sport' en 'transport, scheepvaart en logistiek' heeft 90% van de leerlingen een baan. Veiligheid en sport is ook het domein met de meeste geslaagden (23%); het domein van transport, scheepvaart en logistiek leverde 11% van de geslaagden.

Gemiddeld 81% van de vmbo-theoretisch-leerlingen met een mbo3-diploma heeft een baan. Van de mensen met werk is 11% niet economisch zelfstandig. Het aandeel vaste contracten is hier relatief hoog: 56%. Het mediane maandloon is 1840 euro en dus lager dan dat van iemand met een mbo2-diploma. De richtingen 'bouw en infra' en 'voedsel, natuur en leefomgeving' doen het wat minder: met respectievelijk 72% en 73%. In deze richtingen zijn 4% en 7% van de leerlingen afgestudeerd. Daarentegen zijn de werkkansen in 'techniek en procesindustrie', en 'horeca en bakkerij' gemiddeld het beste. Het percentage geslaagden in deze richtingen is respectievelijk 6% en 5% en de bijbehorende baankansen zijn 91% en 89%. In het domein zorg en welzijn, dat 23% van de geslaagden heeft afgeleverd, heeft gemiddeld 85% een baan

Van alle personen met een mbo4-diploma heeft 83% werk, waarvan 55% met een vast contract. Ook hier is het mediane maandloon van 1944 euro lager dan het maandloon van de mbo2-gediplomeerden. Het aandeel van de werkende armen is hier 10%. Voor de leerlingen met een mbo4-diploma, waarvan 84% een baan heeft, zijn media en vormgeving (74%) en voedsel, natuur en leefomgeving (75%) de domeinen waar gemiddeld de laagste werkkansen zijn. Respectievelijk 7% en 4% van de geslaagden op mbo4-niveau haalde het diploma in deze richtingen. De beste domeinen qua werkgelegenheid zijn ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek (90%), techniek en procesindustrie (91%), en transport, scheepvaart en logistiek (88%), met respectievelijk 2%, 5% en 4% van de geslaagden op mbo4-niveau. In het domein met de meeste geslaagden (28%), namelijk zorg en welzijn, heeft gemiddeld 86% een baan. Hierin is dus bovengemiddeld veel werkgelegenheid, zowel relatief als absoluut. Transport, scheepvaart en logistiek en techniek en procesindustrie scoren relatief ook goed, voedsel, natuur en leefomgeving het minst.

De afgestudeerden op hbo-niveau hebben gemiddeld genomen beste vooruitzichten: 88% heeft een baan, waarvan ongeveer 90% economisch zelfstandig is. De verhouding tussen vaste en tijdelijke contracten is 40/60. Het mediane maandloon in deze groep is ongeveer 2130 euro. De werkgelegenheid voor mensen met een wo master is vergelijkbaar (85%), maar er zijn relatief minder vaste contracten: de verhouding is hier 32/68. Het mediane maandloon is 2214 euro. Verder is 15% van de werkenden een werkende arme.

4.9 Vooropleiding havo

4.9.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ongeveer 43.500 leerlingen hun opleiding havo met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 19% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen.

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

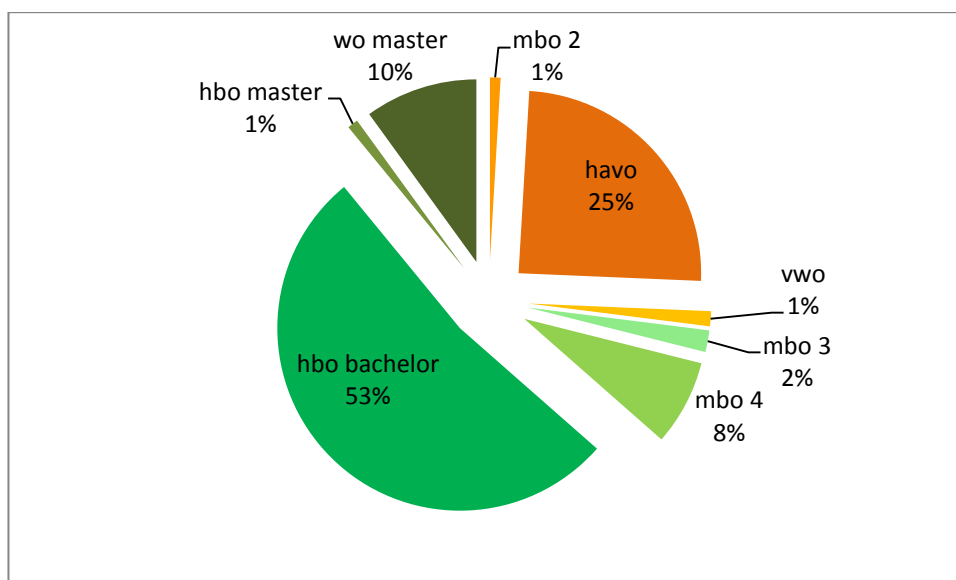
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma havo hebben gehaald. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.9.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun havo hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.18 Einddiploma's vooropleiding havo

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

27% van de havisten heeft een startkwalificatie. Het overgrote deel daarvan zijn leerlingen die geen ander diploma hebben gehaald. De meesten met een havodiploma hebben een hbo-bachelor afgerond (53%). Daarnaast is er nog een heel klein aantal leerlingen met een *associate degree*. 10% heeft verder doorgestudeerd en heeft een wo-masterdiploma of post-initieel diploma. Een klein deel heeft als hoogste diploma een mbo3 (2%) of mbo4-diploma (8%).

Ongeveer 5600 havisten zijn nog aan het studeren in oktober 2015, wat neerkomt op 13% van alle leerlingen in deze groep. 39% hiervan zijn leerlingen die alleen een havodiploma hebben, maar wel bezig zijn met een hbo bachelor. 68% van de havisten die in de negen jaren daarna enkel een vwo-diploma hebben gehaald zijn nog aan het studeren.

4.9.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding havo tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding havo geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Het einddiploma mbo1 (komt niet veel voor) wordt uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- Het einddiploma mbo2 (komt ook niet veel voor) wordt door het overgrote deel (99%) direct gehaald, zonder tussendiploma.
- Het einddiploma mbo3 halen deze leerlingen vooral (73%) direct en minder vaak via mbo2 (27%).
- Ook het einddiploma mbo4 wordt vooral direct (88%) gehaald.
- Een hbo-bachelor (voor meer dan de helft van de havisten is dit het einddiploma) wordt voor het overgrote deel (94%) direct gehaald. Een wo-master wordt het meest (65%) gehaald via een hbo-bachelor, maar ook direct (23%) en via een vwo-diploma (12%).

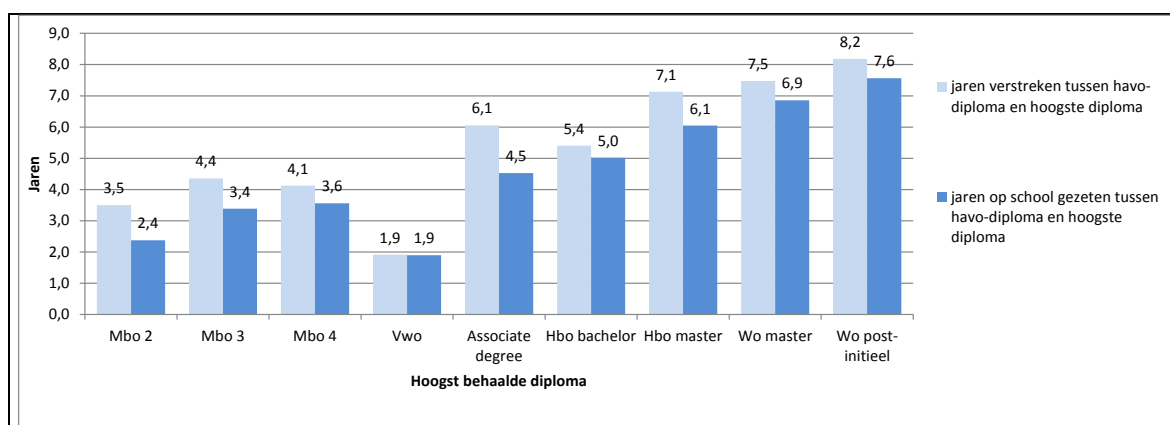
4.9.4 Onderwijsduur

Ongeveer 74% van de leerlingen met vooropleiding havo studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft een diploma mbo3, mbo4, hbo of wo.

Ook deze leerlingen studeren niet allemaal *direct* door. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het mbo, hbo of wo afronden tussendoor zes maanden uitgeschreven uit het onderwijs. 19% van de uiteindelijk mbo-, hbo- of wo-gediplomeerde leerlingen met deze vooropleiding is zelfs een jaar of langer uitgeschreven tussen het havodiploma en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoe lang na hun havodiploma deze leerlingen een mbo-, hbo- of wo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

Figuur 4.19 Tijd (op school) tussen vooropleiding havo en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. NB Mbo2, associate degree, hbo master en wo-post initieel betreffen categorieën die minder dan 1% van de jongeren met vooropleiding havo bevatten.

Jongeren die na een havo-opleiding een mbo2 doen zijn een kleine (<1%) en bijzondere groep jongeren. 40% van deze leerlingen is langer dan een jaar van school waarna zij zich weer inschrijven en daarna een mbo2-diploma halen. De route duurt gemiddeld 3,5 jaar, waarvan de leerlingen 2,4 jaar op school zitten.

Naar mbo4 (meestal direct na de havo) duurt de route gemiddeld 4,1 jaar, waarvan 3,4 op school. 22% van de leerlingen is minimaal een jaar uitgeschreven uit het onderwijs, waarna ze zich toch weer inschrijven en een mbo4-diploma halen.

Naar hbo-bachelor duurt de route vanaf havo gemiddeld 5,4 jaar, waarvan 5 jaar op school. 16% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar. Ongeveer 3100 leerlingen met een havodiploma zijn nog bezig met hun hbo-bachelor aan het einde van de meetperiode, terwijl ruim 22.600 deze al gehaald hebben.

Vanaf havo naar wo-master duurt gemiddeld 7,5 jaar, waarvan 6,9 op school. 26% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar. Ongeveer 1300 jongeren met een vooropleiding havo zijn aan het einde van de meetperiode nog bezig met een wo-master of wo-postmaster. Ruim 4300 hebben deze dan al gehaald.

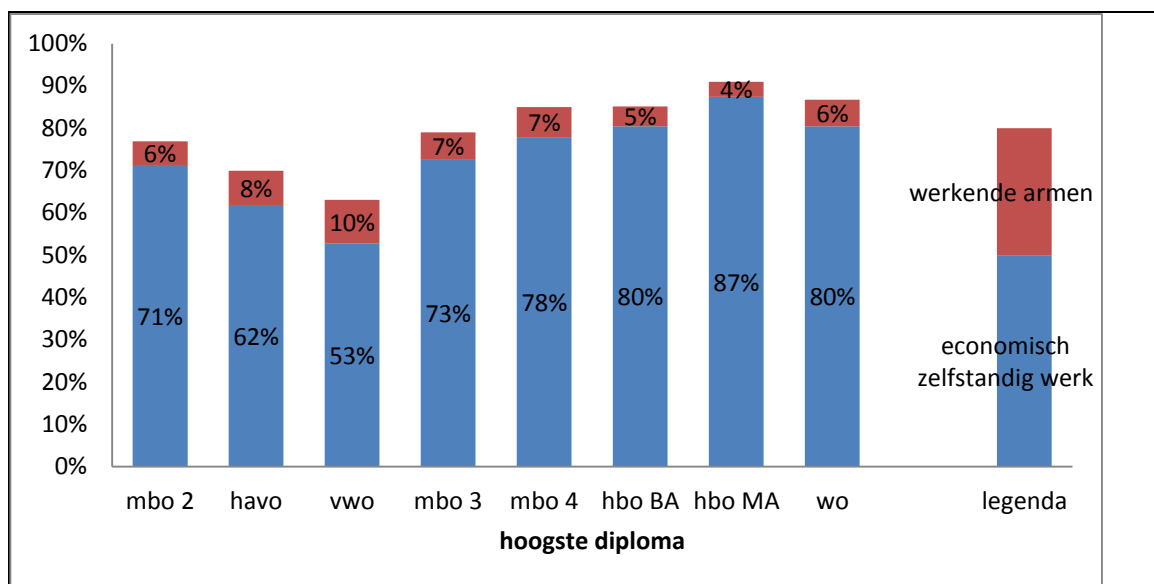
4.9.5 Arbeidsmarkt

Hoe doen jongeren met vooropleiding havo het op de arbeidsmarkt? De onderstaande figuur geeft hiervan een beeld.

Van alle diploma's op startkwalificatieniveau levert een mbo2-diploma het meest vaak werk op waarmee de werkende economisch zelfstandig is (71%). Met een havodiploma heeft 62% werk, en met een vwo diploma heeft 53% werk. Driekwart van de mbo3-gediplomeerden

verdient voldoende voor zelfstandigheid. Deze percentages nemen deels toe naarmate men een hoger diploma heeft gehaald.

Figuur 4.20 Arbeidsmarktpositie van havisten naar vervolgopleiding

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. NB Mbo2, associate degree en hbo master betreffen categorieën die minder dan 1% van de jongeren met vooropleiding havo bevatten. Wo bestaat grotendeel uit wo master.

Havisten met een mbo2 diploma hebben in 77% van de gevallen werk, waarvan het in 7% daarvan gaat om een baan die minder dan 70% oplevert van het minimum loon. Het aantal vaste contracten is 57%, het mediane loon komt neer op 2082 euro. Met een havodiploma heeft 70% werk, waarvan 93% economisch zelfstandig is. Hier zijn er in 51% van de gevallen vaste contracten, en het mediane maandloon bedraagt 2051. De havisten die na negen jaar als hoogste diploma een vwo-diploma hebben en zich inmiddels uitgeschreven hebben uit het onderwijs, hebben het minst vaak werk. 63% werkt, en 84% is economisch zelfstandig. Het aantal vaste contracten ligt hier lager (34%), net als het mediane maandloon (1931 euro). Met een mbo2-diploma hebben leerlingen betere arbeidsmarkt perspectieven dan met alleen een havo- of vwo-diploma.

Van de mbo3-gediplomeerden heeft 80% een baan; 8% van die banen betaalt minder dan 70% van het minimumloon. 64% van de contracten is vast, en het mediane loon is 2015 euro. Voor de mbo4-gediplomeerden is de situatie nog iets beter: 85% heeft werk, waarvan met 8% niet economisch zelfstandig is. Ongeveer 63% heeft een vast contract, en het mediane loon is 2060 euro per maand.

Bij een hoger onderwijs diploma heeft 85% een baan. Het aantal werkende armen is minder (5%), maar het aantal vaste contracten ook (57%). Het mediane loon is 2416 euro per maand. Een hbo-masterdiploma biedt aan de meeste leerlingen werk (91%). Ongeveer 4% daarvan is een werkende arme. Er zijn veel vaste contracten in deze groep (69%), en het mediane loon is ook weer een stuk hoger; 2630 euro per maand. Met een universitaire graad

hebben de leerlingen in 86% van de gevallen een baan, waarvan 93% economisch zelfstandig is. 38% heeft een vast contract, en het mediane loon is 2500 euro.

4.10 Vooropleiding vwo

4.10.1 Inleiding

In 2005/2006 hebben ongeveer 30.700 leerlingen hun opleiding vwo met succes afgerond. Het gaat hier om ongeveer 14% van ons hele cohort dat bestaat uit 230.000 leerlingen.

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

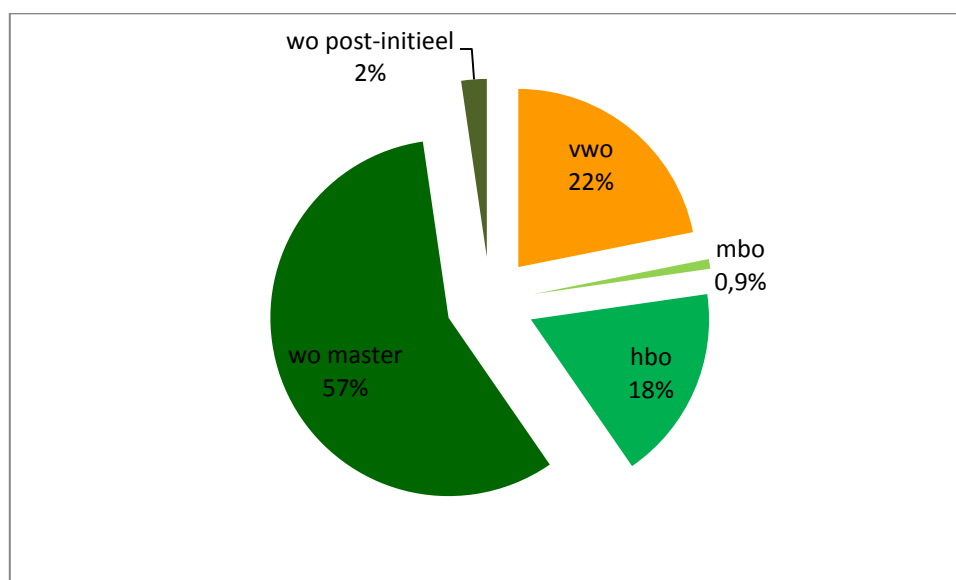
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle leerlingen mee die in 2006 een diploma vwo hebben gehaald. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.10.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar nadat ze hun havo-diploma hebben gehaald. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.21 Einddiploma's vooropleiding vwo

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

57% van de vwo leerlingen heeft succesvol een wo-master afgerond. 2% is nog doorgegaan met studeren voor een post-initiële graad. De mbo-groep bevat kleine aantallen personen met mbo2-, mbo3- en mbo4-diploma's die samen 1% van het geheel vormen. Het grote aantal vwo-leerlingen dat verder geen diploma meer heeft gehaald kan een vertekend beeld geven, omdat waarschijnlijk een gedeelte van deze groep wel een wo-bachelor heeft afgerond. Dit wordt niet gerekend als een einddiploma, dus deze leerlingen zitten in de groep met vwo als hoogste diploma.

11% van de vwo-leerlingen studeert nog. Het overgrote deel hiervan, 72%, heeft geen ander diploma dan het vwo en is bezig met een hbo-, of wo-opleiding.

4.10.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen vanaf de vooropleiding vwo tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen met de vooropleiding vwo geldt dat er duidelijk meest populaire routes zijn:

- Einddiploma's in het mbo komen nauwelijks (<1%) voor bij jongeren met een vooropleiding vwo.
- Een hbo-bachelor wordt voor het overgrote deel (99%) direct gehaald.
- Een wo-master wordt ook voor het overgrote deel (94%) direct gehaald.
- Post-wo-opleidingen worden grotendeels (93%) via een wo-master gehaald. Denk hierbij niet alleen aan promotietrajecten, maar ook aan zogenaamde 'post graduate' trajecten van een of twee jaar, met name gericht op werkenden.

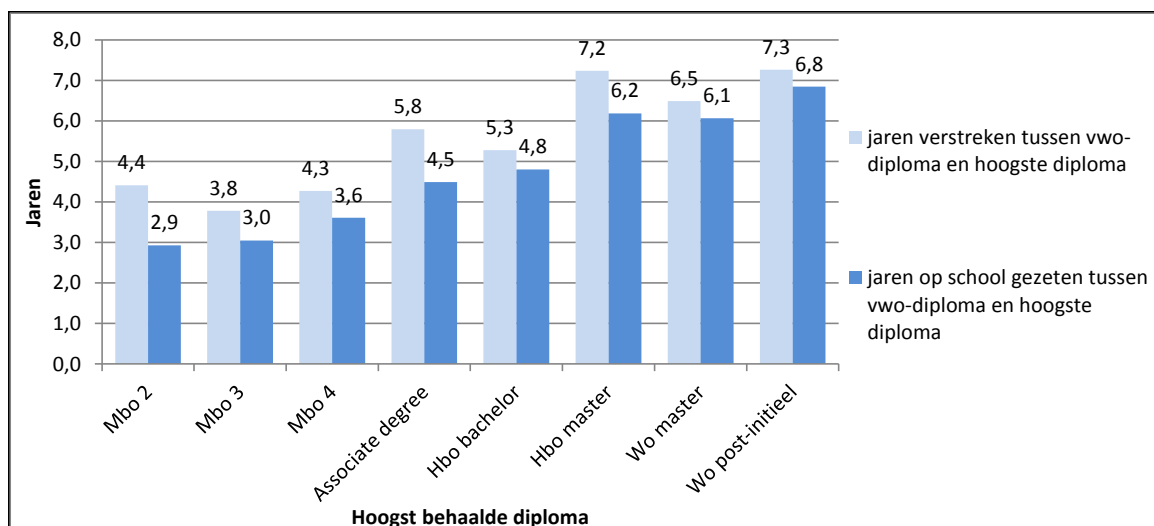
4.10.4 Onderwijsduur

Ongeveer 77% van de leerlingen met vooropleiding vwo studeert met succes door en haalt een hoger diploma. Dit betreft een diploma mbo3, mbo4, hbo of wo.

Ook deze leerlingen studeren niet allemaal *direct* door. Gemiddeld zijn de leerlingen met deze vooropleiding die succesvol het hbo of wo afronden tussendoor vijf maanden uitgeschreven uit het onderwijs. 18% van de uiteindelijk hbo- of wo-gediplomeerde leerlingen met deze vooropleiding is zelfs een jaar of langer uitgeschreven tussen het vwo-diploma en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoelang na hun havodiploma deze leerlingen een hbo- of wo-diploma halen (de lichtblauwe kolom 'tijd verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

Figuur 4.22 Tijd (op school) tussen vooropleiding vwo en einddiploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. Mbo2, mbo3, mbo4, associate degree en hbo master betreffen categorieën met minder dan 1% van de leerlingen met vooropleiding vwo. Wo post-initieel is bevat 2% van de jongeren met vwo-vooropleiding.

Jongeren die na een vwo-opleiding een mbo-opleiding gaan doen zijn er weinig (>1%). Het zelfde geldt voor *associate degree* of hbo-master. Meer dan de helft (59%) heeft na negen jaar een wo-(post)master. Dit betreft ruim 17.600 jongeren. 17% heeft een hbo-bachelor. Dit betreft ongeveer 5300 jongeren. Ruim 2500 vwo'ers uit ons cohort studeren aan het einde van onze meetperiode nog voor een van deze twee diploma's.

Naar hbo-bachelor duurt de route vanaf vwo gemiddeld 5,3 jaar, waarvan 4,8 op school. 20% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar.

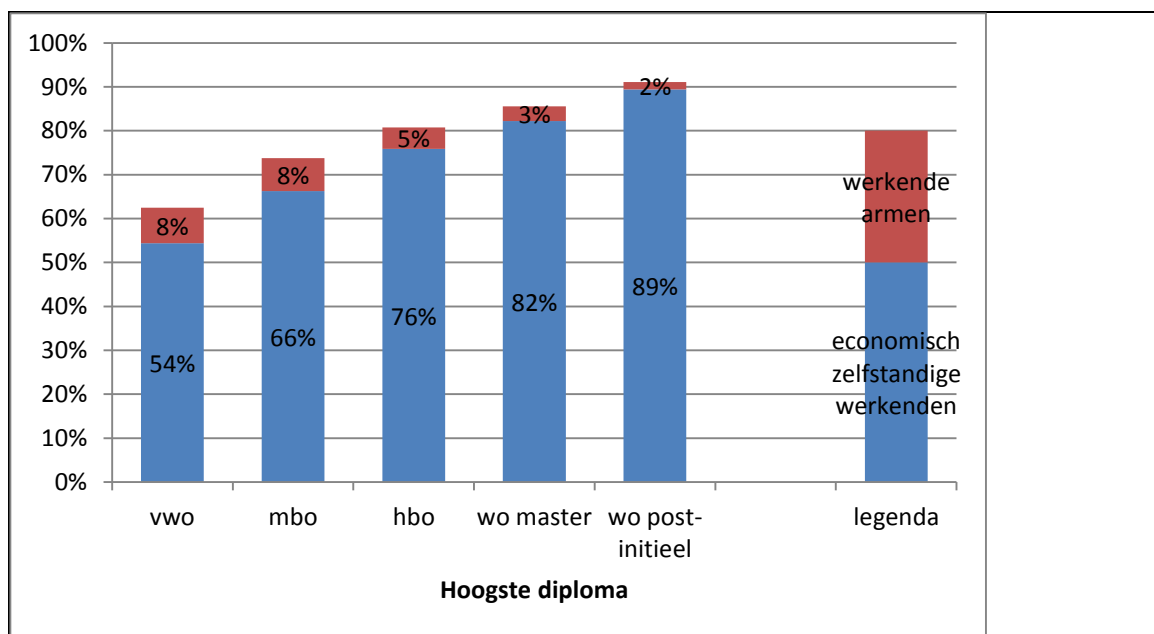
Vanaf vwo naar wo-master duurt gemiddeld 7,5 jaar, waarvan 6,9 op school. 18% onderbreekt hun onderwijsloopbaan minimaal een jaar.

4.10.5 Arbeidsmarkt

Hoe doen jongeren met vooropleiding vwo het op de arbeidsmarkt? De onderstaande figuur geeft hiervan een beeld.

Ook voor jongeren met een vooropleiding geldt: hoe hogere opleiding, hoe beter ze het doen op de arbeidsmarkt. Met een hoger diploma hebben meer leerlingen economisch zelfstandig werk. Mensen met alleen een vwo-diploma hebben in 54% van de gevallen economisch zelfstandig werk. Met een mbo diploma (niveau 2, 3 en 4 gepoold) stijgt dit percentage naar 66%. Daarna loopt het nog verder op: voor hbo'ers is het 76%, wo-mastergediplomeerden 82%, en nog hogere universitaire graden zelfs 89%.

Figuur 4.23 Arbeidsmarktpositie personen met vooropleiding vwo naar hoogste diploma

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. Mbo bevat ongeveer 1% van de jongeren met vooropleiding vwo.

Van de leerlingen met alleen een vwo-diploma heeft 62% werk. 13% van deze groep is niet economisch zelfstandig. Er zijn evenveel vaste contracten als tijdelijke en het mediane loon is 2300 euro per maand. Van de mbo'ers hebben ongeveer 3 op de 4 een baan; 10% daarvan verdient niet genoeg om economisch zelfstandig te zijn. Voor deze groep is ongeveer 60% van alle contracten vast, en het mediane maandloon ligt op 2021 euro.

Personen met een hbo-bachelor diploma hebben werk in 81% van de gevallen; in ongeveer 6% van de gevallen levert dit minder op dan 70% van het minimum loon. 58% van de contracten is vast, en het mediane maandloon is gelijk aan 2481 euro. Met een universitaire masteropleiding werkt 85%; 4% hiervan heeft een dusdanig kleine baan dat hij hier minder mee verdient dan bijstandsniveau. 42% van de contracten is vast, het mediane loon is 2800 euro per maand. De leerlingen die doorgestudeerd hebben werken in 91% van de gevallen met maar 2% die minder verdient dan 70% van het minimum loon. Opvallend is dat maar 9% een vast contract heeft. Het mediane loon is ongeveer 3370 euro per maand.

4.11 Zonder vooropleiding

4.11.1 Inleiding

De laatste 17% van ons cohort (ongeveer 39.000 leerlingen) betreft leerlingen die in schooljaar 2005/2006 het voortgezet onderwijs hebben verlaten zonder dat ze op dat moment een diploma hadden gehaald, of leerlingen die in het schooljaar 2005/2006 niet op het voortgezet onderwijs zaten en in 2006 voor het eerst instromen in het middelbaar beroepsonderwijs (zie voor de beschrijving en samenstelling van deze groep hoofdstuk 2).

Deze paragraaf behandelt de volgende onderwerpen:

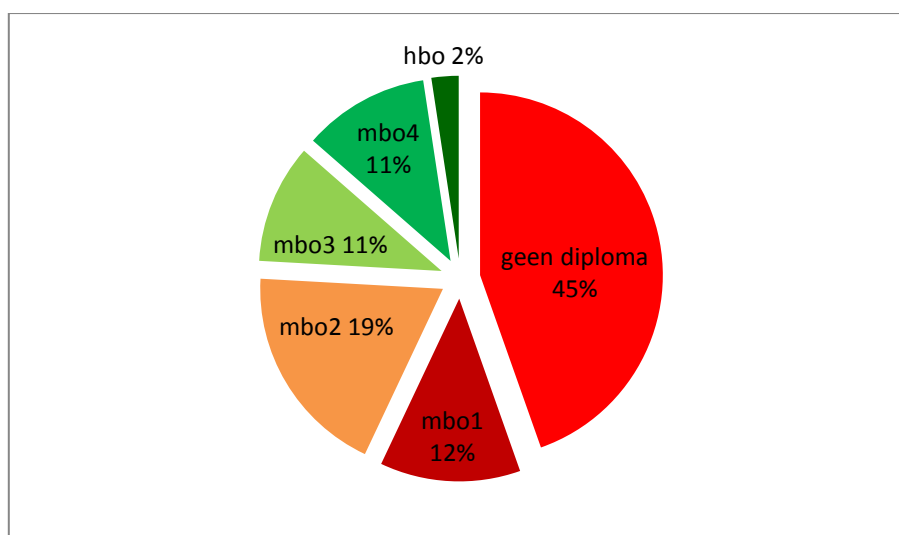
- onderwijsuitkomsten;
- onderwijsroutes;
- onderwijsduur;
- arbeidsmarkt.

Bij onderwijsuitkomsten en onderwijsroutes nemen we alle jongeren mee zonder vooropleiding. In het onderwerp over arbeidsmarkt nemen we een subgroep van die leerlingen mee: alleen degenen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling. Van degenen die nog aan het studeren zijn weten we immers niet hoe zij het gaan doen op de arbeidsmarkt.

4.11.2 Onderwijsuitkomsten

We volgen de jongeren negen jaar na het begin van de meetperiode. Na negen jaar bekijken we wat het hoogste diploma is dat zij tot dan toe hebben gehaald. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 4.24 Einddiploma's van personen zonder vooropleiding

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De niet genoemde diploma's hebben alle een aandeel van minder dan 1%.

In totaal haalt 57% van de leerlingen het startkwalificatie niveau niet, waarvan het grootste gedeelte helemaal geen diploma haalt (bij mbo1 is een klein aantal vmbo-diploma's inbegrepen). Ongeveer 19% haalt wel het startkwalificatie niveau via het mbo2 (hierin zit een klein aantal havo- en vwo-diploma's). Ongeveer een kwart van de leerlingen haalt mbo3 of hoger, waarvan ongeveer 2% een hoger onderwijs-diploma (meestal hbo-diploma) heeft. Van deze groep leerlingen is 8% nog bezig met een opleiding in oktober 2015. Het grootste deel hiervan (22%) zijn mbo4'ers die doorstuderen voor een hbo bachelor. Ook is er een grote groep mbo2'ers die bezig is met een mbo3-opleiding (15%). 37% van de leerlingen die

nog ingeschreven staan is bezig met een diploma van minimaal startkwalificatieniveau, en komt van beneden het startkwalificatie niveau.

4.11.3 Onderwijsroutes

Welke routes volgen de leerlingen zonder vooropleiding tot hun hoogst behaalde einddiploma? Is er veel diversiteit in de routes of is er duidelijk een dominante meest populaire route?

Voor de leerlingen zonder vooropleiding geldt dat zij een veelheid aan routes volgen:

- Het einddiploma mbo1 wordt wel uitsluitend direct, zonder tussenkomst van een ander diploma gehaald. Dit is ook niet vreemd, gezien het feit dat de mbo1-opleiding bedoeld is voor jongeren zonder diploma.
- Het einddiploma mbo2 wordt door het meest (67%) direct gehaald, zonder tussendiploma, maar ook regelmatig (32%) via mbo1.
- Het einddiploma mbo3 halen zij deels (57%) via een mbo2-diploma en deels (40%) direct.
- Het einddiploma mbo4 halen zij het meest (56%) direct zonder tussenkomst van een ander diploma, maar ook geregeld (30%) via een mbo3-diploma, maar ook in een deel van de gevallen (12%) met een sprong vanaf een mbo2-diploma.
- Een hbo-bachelor halen zij vooral (60%) via een mbo4-diploma, maar ook geregeld (31%) via een mbo3-diploma.
- Een einddiploma in het hoger onderwijs wordt grotendeels (89%) gehaald via een mbo4-diploma. Een wo-master wordt grotendeels (82%) direct gehaald, maar dit komt niet vaak (<1%) voor.

4.11.4 Onderwijsduur

Ongeveer 55% van de leerlingen zonder vooropleiding haalt alsnog een diploma. De diploma's die worden gehaald zijn zeer divers en lopen uiteen van een vmbo-basisdiploma tot en met een wo-master.

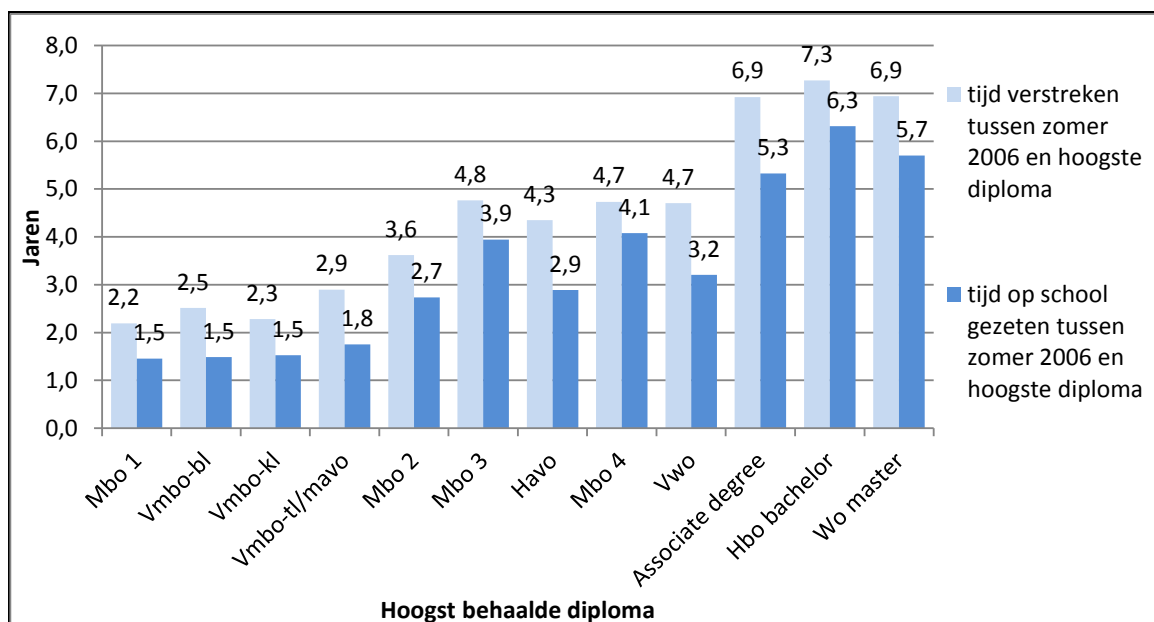
Gemiddeld zijn de leerlingen zonder vooropleiding die uiteindelijk toch een diploma halen tussendoor tien maanden uitgeschreven uit het onderwijs. Dit is langer dan alle andere vooropleidingen, maar niet jaren langer. Leerlingen met vooropleiding oa/lwt en vmbo-basis zijn gemiddeld zeven maanden niet ingeschreven, havisten zes maanden, vmbo-kader en vwo vijf maanden en vmbo-gemengd en -theoretisch vier maanden.

27% van de leerlingen zonder vooropleiding die verderop in onze meetperiode wel een diploma halen, zijn een jaar of langer uitgeschreven tussen het begin van de meetperiode en het einddiploma.

De onderstaande figuur laat zien hoelang na het begin van de meetperiode leerlingen zonder vooropleiding hun hoogste diploma in onze meetperiode halen (de lichtblauwe kolom 'tijd

verstreken') en hoeveel jaren zij hiervan op school zaten (de donkerblauwe kolom 'jaren op school gezeten').

Figuur 4.25 Tijd (op school) tussen 2006 en einddiploma voor degenen zonder vooropleiding

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. NB Alle vmbo-opleidingen, havo, vwo, associate degree en wo-master bevatten elk minder dan 1% van de leerlingen die zonder diploma ons cohort beginnen.

De leerlingen die een mbo1-diploma halen dit gemiddeld 2,2 jaar na het begin van de meetperiode. Zij zitten in deze tijd gemiddeld 1,5 jaar op school. Over mbo2 doen jongeren zonder vooropleiding gemiddeld 3,6 jaar, waarvan de leerlingen 2,7 jaar op school zitten. Naar mbo3 zonder vooropleiding duurt gemiddeld 4,8 jaar, waarvan 2,7 op school. Naar mbo4 duurt gemiddeld 4,7 jaar, waarvan 4,1 op school.

Naar hbo-associate degree duurt gemiddeld 6,9 jaar, waarvan 5,3 op school. Naar hbo-bachelor duurt gemiddeld 7,9 jaar, waarvan 7,5 op school. Naar wo-master duurt 6,9 jaar, waarvan 5,7 op school.

4.11.5 Arbeidsmarkt

Hoe doen jongeren zonder vooropleiding het op de arbeidsmarkt? Figuur 5.23 geeft hiervan een beeld.

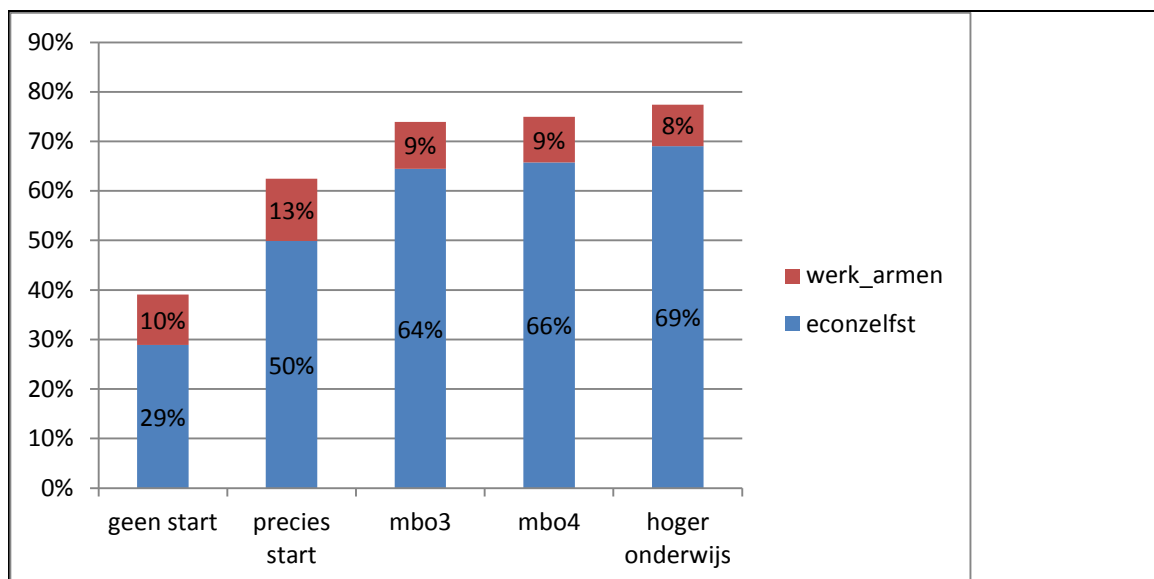
Zonder startkwalificatie hebben jongeren zonder vooropleiding in 29% van de gevallen een economisch zelfstandige baan en in 10% van de gevallen een baan die niet voldoende loon oplevert om van te kunnen leven.

Met precies startkwalificatie hebben jongeren zonder vooropleiding in 50% van de gevallen een economisch zelfstandige baan. En daarnaast in 13% van de gevallen een baan die onvoldoende loon oplevert om economisch zelfstandig te zijn.

Met mbo3 hebben jongeren zonder vooropleiding in 64% van de gevallen een economisch zelfstandige baan. In 9% van de gevallen hebben ze een baan die onvoldoende loon oplevert om economisch zelfstandig te zijn.

Met mbo4 hebben jongeren zonder vooropleiding in 66% van de gevallen een economisch zelfstandige baan. Ook dan hebben zij in 9% van de gevallen een baan die onvoldoende loon oplevert om economisch zelfstandig te zijn.

Figuur 4.26 Arbeidsmarktpositie personen zonder vooropleiding naar hoogste onderwijsniveau

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015. De groep jongeren die zonder vooropleiding aan ons cohort begint en aan het einde geen startkwalificatie heeft gehaald betreft mbo1 (12% van alle leerlingen zonder vooropleiding), vmbo-opleidingen (<1%) en geen diploma (45% van alle leerlingen zonder vooropleiding). Hoger onderwijs bestaat bijna uitsluitend uit hbo-master.

Met een diploma hoger onderwijs hebben jongeren zonder vooropleiding in 69% van de gevallen een economisch zelfstandige baan. Ook dan hebben zij in 8% van de gevallen een baan die onvoldoende loon oplevert om economisch zelfstandig te zijn.

Als we eindniveaus uitsplitsen naar einddiploma en alleen die einddiploma's meenemen van groepen die niet kleiner zijn dan 1% van de totale groep jongeren zonder vooropleiding, dan komen we tot het volgende loonbeeld:

- Jongeren zonder diploma (46% van de groep zonder vooropleiding) hebben een mediaan maandloon van 1653 euro.
- Jongeren met een mbo1-opleiding (12% van de groep zonder vooropleiding) hebben een mediaan maandloon van 1536 euro (deels gesubsidieerde banen).
- Jongeren met een mbo2-opleiding (18% van de groep zonder vooropleiding) hebben een mediaan maandloon van 1760 euro.
- Jongeren met een mbo3-opleiding (11% van de groep zonder vooropleiding) hebben een mediaan maandloon van 1916 euro.
- Jongeren met een mbo4-opleiding (10% van de groep zonder vooropleiding) hebben een mediaan maandloon van 1957 euro.

- Jongeren met een hbo-bachelor (2% van de groep zonder vooropleiding) hebben een mediaan maandloon van 2241 euro.

Afgezien van mbo1, geldt voor deze groep dat de maandlonen bij ieder hoger diploma stijgen. Dit ligt met name aan het uurloon dat stijgt. De jongeren werken allemaal mediaan ongeveer evenveel uren per maand (tussen de 150 en 157 uur per maand). De uurlonen liggen tussen de 10,52 (mbo1) en 15,02 (hbo-bachelor) euro.

Literatuur

Heijnsens, D.M.S., De volgende trede, rapportage uitstroommonitor 2009-2010 en tweede meting volgmodule cohort 2008-2009, Rotterdam, 2011 [link](#)

Jacobs, H., D. van Barneveld, C. de Jong, S. Bergsma, J. Sniekers en V. van Lanschot Hubrechts, *Niveau 1 (AKA en BKA) van het vmbo*, SLO, Enschede december 2006 [link](#)

Leerplichtwet 1969 [link](#)

Informatiepunt Passend Onderwijs (IPO) 2018 [link](#)

Mbo-raad, Mbo-stad [link](#), geraadpleegd in juni 2017

Onderwijs in cijfers, geraadpleegd februari 2018 [link](#)

Rijksoverheid 2018a Onderwerp 'Speciaal onderwijs' [link](#)

Rijksoverheid 2018b Onderwerp 'Associate degree' [link](#)

Rijksoverheid 2018c Onderwerp 'Hoger onderwijs' [link](#)

Stichting Platforms VMBO (SPV), leerwegen in het vmbo, geraadpleegd 2018 [link](#)

Tholen, R., M. Muskens en M. van Essen, Eindrapport Monitor leerwerktrajecten en assistentopleidingen in het vmbo, Researchnet, Nijmegen 2017 [link](#)

Verschuren, L. M. Driessen en R. Meijer, 2016, personen met een beperking of chronische aandoening 2012, CBS, Centrum voor Beleidsstatistiek [link](#)

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
T (088) 984 60 00

info@cpb.nl | www.cpb.nl

Maart 2018